

WYZNACZENIE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI DLA GMINY NIEBORÓW

Nieborów, 2025 rok

Spis treści

1. Wstęp
2. Sfera społeczna
3. Sfera gospodarcza
4. Analiza środowiska naturalnego
5. Problemy przestrzenno-funkcjonalne
6. Problemy techniczne
7. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji

Spis rysunków

Spis fotografii

Spis map

Spis tabel

Spis wykresów

1. Wstęp

Zgodnie z ustawą z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji, *Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji* (Art.2). Przed przystąpieniem do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji, gmina musi wyznaczyć obszar zdegradowany oraz obszar podlegający rewitalizacji (Art. 8). Zgodnie z zapisami Art. 9 ustawy o rewitalizacji obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1411), niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

- 1) gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw lub
- 2) środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub
- 3) przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub
- 4) technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Zgodnie z art. 10 pkt 1 ustawy o rewitalizacji obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy.

Wytyczenie obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Nieborów przeprowadzono w oparciu o podział gminy na niepodzielne jednostki analityczne, stanowiące całość pod względem funkcjonalnym i społecznym. Dla tych jednostek zebrano i przetworzono dane opisujące sfery: społeczną, gospodarczą, środowiskową, przestrzenno-funkcjonalną oraz techniczną. Wykorzystano istniejący podział administracyjny - jednostki analityczne to sołectwa, do których należą: Arkadia, Bednary, Bednary-Kolonia, Bełchów Osiedle, Bełchów, Bobrowniki, Chyleniec, Dzierzgow, Dzierzgówek, Janowice, Julianów, Karolew, Kompina, Michałówek, Mysłaków, Nieborów, Patoki, Piaski, Sypień.

Informacje wykorzystane do diagnozy pochodziły głównie z: Urzędu Gminy w Nieborowie, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nieborowie, Powiatowego Urzędu Pracy w Łowiczu, Komendy Powiatowej Policji w Łowiczu. Dodatkowo, część danych pozyskano z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

W obszarze społecznym analizowano m.in. strukturę wiekową mieszkańców, ruch naturalny ludności, migracje, poziom bezrobocia oraz liczbę osób korzystających z pomocy społecznej, w tym funkcjonowanie Procedury Niebieska Karta. Sfera gospodarcza skupiała się głównie na aktywności gospodarczej w poszczególnych jednostkach analitycznych.

Wszystkie przedstawione wskaźniki i dane liczbowe zawierają informacje o okresie czasowym, w którym zostały zebrane, celem dokładnego zrozumienia występowania danego zjawiska. Większość danych obejmuje lata 2020-2023, gdyż zebrano je w 2024 roku.

Przeprowadzona została również wizja lokalna.

2. Sfera społeczna

Liczba ludności

Poniżej przedstawiono dane dotyczące liczby mieszkańców Gminy Nieborów udostępnione przez Urząd Gminy w Nieborowie. Najbardziej zaludnionymi sołectwami wg. danych na dzień 31.12.2023 r. są: Bełchów Osiedle (1 500 mieszkańców), Mysłaków (1 173 mieszkańców) oraz Bobrowniki (1 166 mieszkańców). Najmniej licznym sołectwem jest Michałówek (45 mieszkańców). Na przestrzeni badanych lat 2020-2023 liczba mieszkańców zwiększyła się w 6 sołectwach, należą do nich: Chyleniec (+5), Dzierzgówek (+14), Michałówek (+6), Mysłaków (+30), Patoki (+2) oraz Piaski (+2).

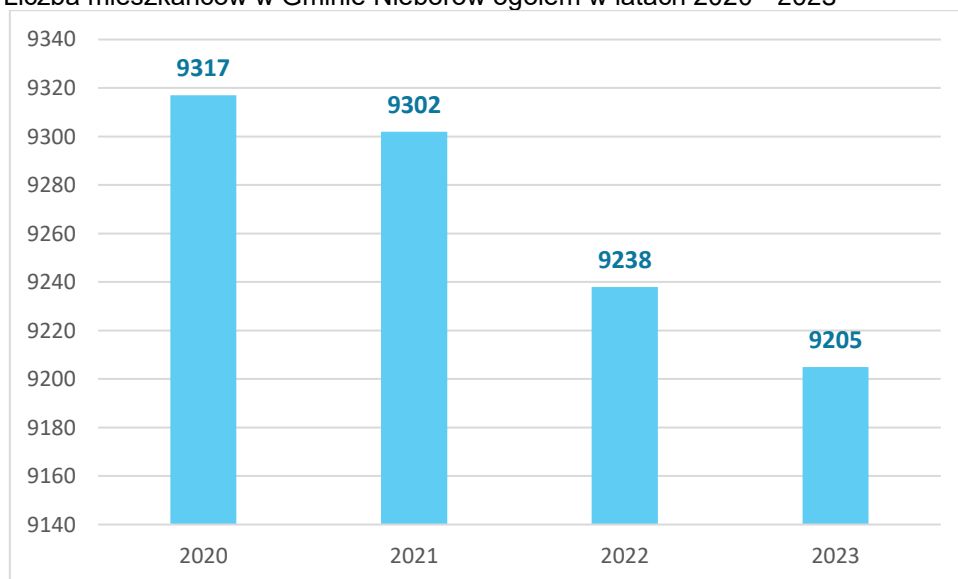
Tabela 1 Liczba mieszkańców w Gminie Nieborów z podziałem na sołectwa w latach 2020-2023 - stan na 31 grudnia

Obszar	2020	2021	2022	2023	Saldo
Gmina - ogółem	9317	9302	9238	9205	-112
sołectwa					
Arkadia	256	258	251	247	-9
Bednary	937	943	928	934	-3
Bednary-Kolonia	353	349	354	351	-2
Bełchów Osiedle	1546	1531	1511	1500	-46
Bełchów	651	654	643	637	-14
Bobrowniki	1210	1201	1190	1166	-44
Chyleniec	53	52	52	58	5
Dzierzgów	428	429	423	420	-8
Dzierzgówek	428	431	436	442	14
Janowice	182	181	182	179	-3
Julianów	79	79	79	78	-1
Karolew	150	149	150	148	-2
Kompina	363	358	352	352	-11
Michałówek	39	43	43	45	6
Mysłaków	1143	1156	1161	1173	30
Nieborów	935	923	916	914	-21
Patoki	159	166	170	161	2
Piaski	189	187	191	191	2
Sypień	216	212	206	209	-7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

Liczba mieszkańców w gminie zmniejszyła się o 112 osób, spadki odnotowywano co roku. Zależności przedstawia poniższy wykres.

Wykres 1 Liczba mieszkańców w Gminie Nieborów ogółem w latach 2020 - 2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

Na zmianę liczby mieszkańców wpływ ma przyrost naturalny (różnica między liczbą urodzeń i zgonów) oraz saldo migracji (różnica między napływem ludności na dany teren i odpływem z niego).

Ruch naturalny ludności

Urodzenia są kluczowym czynnikiem wpływającym na strukturę ludności. Według danych GUS w Gminie Nieborów w 2023 roku odnotowano 72 żywe urodzenia oraz 126 zgonów, zatem przyrost naturalny jest ujemny i wynosi (-54) osoby. W poprzednich latach również odnotowano ujemny przyrost naturalny.

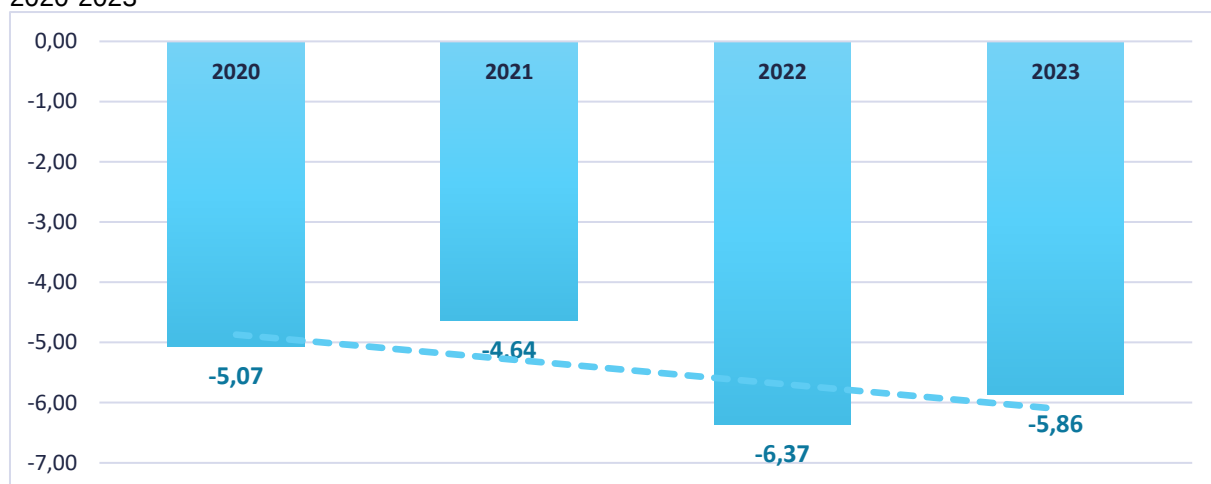
Tabela 2 Ruch naturalny ludności na terenie Gminy Nieborów (stan w dniu 31 XII) w latach 2020-2023

	2020	2021	2022	2023
Urodzenia żywe ogółem	84	80	69	72
Zgony ogółem	131	123	128	126
Przyrost naturalny ogółem	-47	-43	-59	-54

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

Najniższa wartość wskaźnika przyrost naturalny na 1000 ludności została odnotowana dla roku 2022 i wyniosła (-6,37). Wartości zaprezentowano na wykresie poniżej.

Wykres 2 Przyrost naturalny na 1000 ludności na terenie Gminy Nieborów (stan w dniu 31 XII) w latach 2020-2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

Migracje

Czułym miernikiem zmian sytuacji społeczno-gospodarczej jest migracja. Ludzie osiedlają się na terenach, których perspektywy rozwojowe postrzegają z optymizmem, natomiast spontaniczna emigracja z danego terenu jest zawsze sygnałem zagrożenia zapaścią rozwojową.

Migracje ludności są bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na liczbę i strukturę ludności danego regionu. „Migracjami (lub wędrówkami) ludności nazywamy całokształt przemieszczeń prowadzących do stałej lub okresowej zmiany miejsca zamieszkania osób. Migracje uważa się za najważniejszy przejaw przestrzennej mobilności ludności”.¹

W Gminie Nieborów w 2023 roku saldo migracji (ogółem) odnotowano na poziomie (+31) osób. Liczba osób zameldowanych w roku 2023 ogółem to 106 osób, natomiast wymeldowanych to 75 osób. Zmiany

¹ Definicja zaczerpnięta z „Materiałów dydaktycznych Zakładu Demografii i Gerontologii Społecznej UŁ” www.demografia.uni.lodz.pl

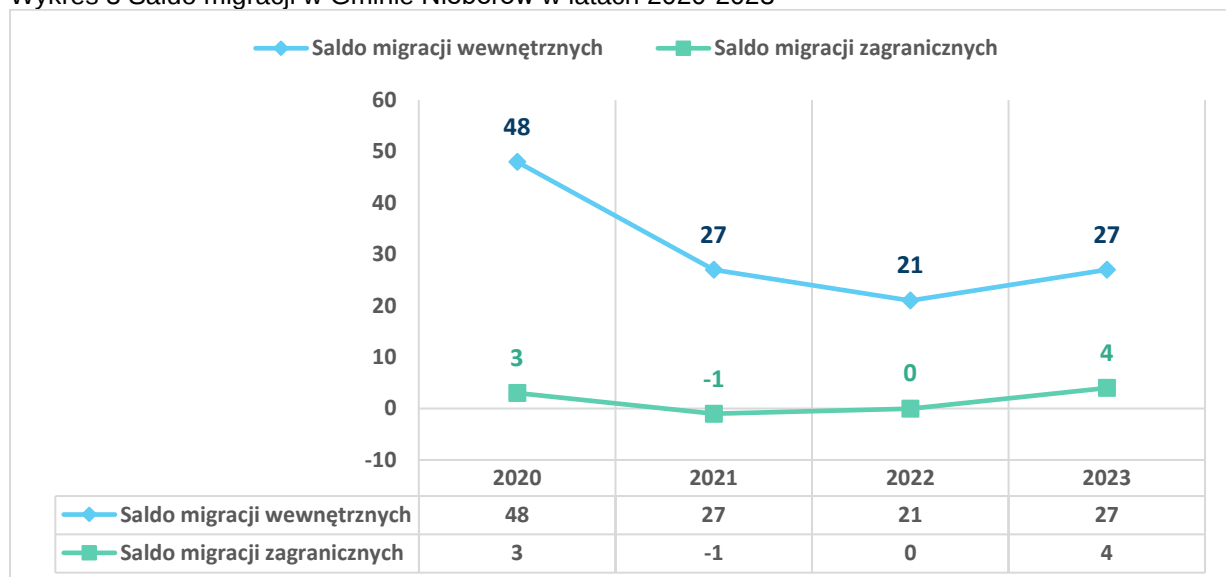
miejsca zamieszkania występują głównie w obrębie kraju, regionu. Najwięcej osób wyprowadziło się z terenu gminy w roku 2022 (92 osoby). Wymeldowania w ruchu wewnętrznym w gminie w ostatnich latach, występują na podobnym poziomie. Według danych GUS wymeldowania za granicę w całym badanym okresie kształtują się na poziomie od 0 do 2 osób w 2021 roku. Najwięcej osób zameldowano w gminie w roku 2020 (130 osób), a najmniej wymeldowało się w roku 2023 (75 osób).

Tabela 3 Migracje wewnętrzne i zagraniczne w Gminie Nieborów w latach 2020-2023

Migracje na pobyt stały	Lata			
	2020	2021	2022	2023
Gmin Nieborów				
Zameldowania w ruchu wew. ogółem	127	113	112	102
Zameldowania z zagranicy ogółem	3	1	1	4
Zameldowania ogółem	130	114	113	106
Wymeldowania w ruchu wew.	79	86	91	75
Wymeldowania za granicę	0	2	1	0
Wymeldowania ogółem	79	88	92	75
Saldo migracji ogółem	51	26	21	31
Saldo migracji wewnętrznych	48	27	21	27
Saldo migracji zagranicznych	3	-1	0	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

Wykres 3 Saldo migracji w Gminie Nieborów w latach 2020-2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

Wskazane powyżej wartości opisujące ruch migracyjny pokazują, że w ciągu ostatnich lat więcej ludzi zdecydowało się na zamieszkanie w gminie niż jej opuszczenie i zamieszkanie w innym miejscu.

Struktura wieku ludności

W strukturze wieku ludności można wyróżnić trzy podstawowe kategorie, które są istotne z punktu widzenia rynku pracy i zasobów siły roboczej:

- ludność w wieku przedprodukcyjnym, tj. w wieku od 0 do 17 lat,
- ludność w wieku produkcyjnym, w tym: kobiety od 18 do 59 lat, a mężczyźni od 18 do 64 lat,
- ludność w wieku poprodukcyjnym, w tym: kobiety od 60 lat i więcej, a mężczyźni od 65 lat i więcej.

Tabela 4 Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w Gminie Nieborów w latach 2020-2023

	2020	2021	2022	2023
Gmina - ogółem	9317	9302	9238	9205
wiek przedprodukcyjny	1848	1866	1838	1840
wiek produkcyjny	5585	5537	5490	5444
wiek poprodukcyjny	1884	1899	1910	1921
w % ogółem ludność w wieku:				
wiek przedprodukcyjny	19,83	20,06	19,90	19,99
wiek produkcyjny	59,94	59,52	59,43	59,14
wiek poprodukcyjny	20,22	20,41	20,68	20,87

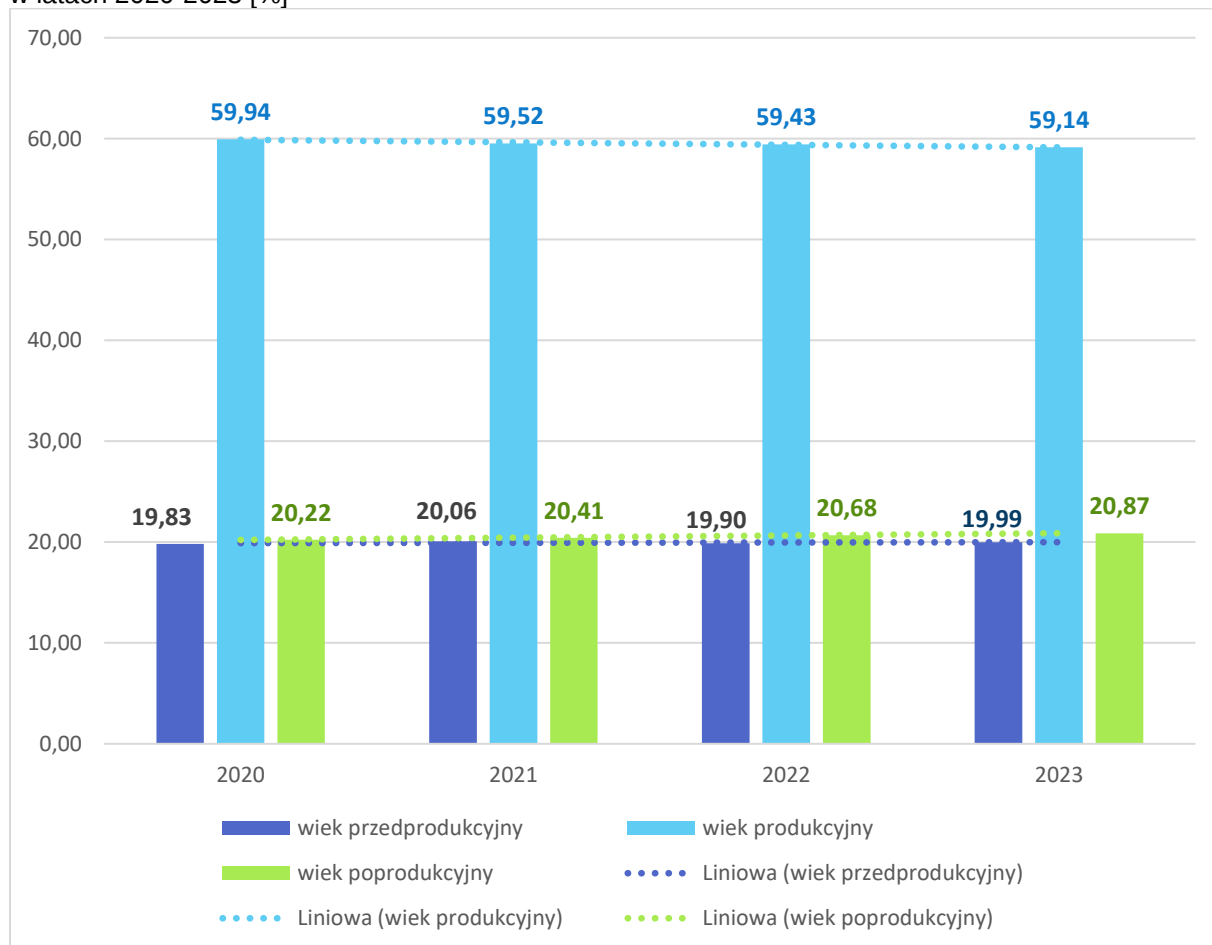
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

Z powyższych danych wynika, że w latach 2020-2023 w Gminie Nieborów obserwujemy:

- zmniejszenie się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym o 8 osób;
- zmniejszenie się liczby ludności w wieku produkcyjnym o 141 osób;
- zwiększenie się liczby ludności w wieku poprodukcyjnym o 37osób.

W gminie dominuje zatem ludność w wieku produkcyjnym obejmując 59,14% społeczeństwa. Niekorzystnym zjawiskiem jest zauważalny na przestrzeni badanych lat ciągły wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym osiągając 20,87% społeczeństwa oraz zmniejszanie się liczby osób w wieku produkcyjnym. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym w badanym okresie najwyższą wartość procentową osiąga w roku 2021 (20,06%), wzrost tego wskaźnika na przestrzeni badanych lat nie jest jednak równomierny. Linie trendu na wykresie poniżej doskonale obrazują przebieg zjawiska.

Wykres 4 Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w Gminie Nieborów w latach 2020-2023 [%]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

W tabeli poniżej przedstawiono liczbę ludności wg ekonomicznych grup wieku w podziale na sołectwa w gminie. Dane te posłużą do wyliczeń wskaźników w dalszym etapie diagnozy.

Tabela 5 Liczba mieszkańców według ekonomicznych grup wieku w Gminie Nieborów z podziałem na sołectwa w latach 2020-2023 - stan w dniu 31 XII

	Wiek przedprodukcyjny				Wiek produkcyjny				Wiek poprodukcyjny			
	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023
Gmina ogółem	1848	1866	1838	1840	5585	5537	5490	5444	1884	1899	1910	1921
Sołectwa												
Arkadia	54	56	51	49	156	155	150	148	46	47	50	50
Bednary	182	189	179	185	550	555	546	548	205	199	203	201
Bednary-Kolonia	63	65	70	68	207	200	198	197	83	84	86	86
Bełchów Osiedle	293	289	282	280	970	947	935	914	283	295	294	306
Bełchów	132	132	124	128	395	402	396	382	124	120	123	127
Bobrowniki	251	247	247	233	704	699	692	679	255	255	251	254
Chylenieć	11	11	11	14	28	26	26	29	14	15	15	15
Dzierzgów	71	71	67	71	273	271	271	264	84	87	85	85
Dzierzgówek	87	92	93	99	260	261	261	260	81	78	82	83
Janowice	33	33	33	32	116	110	112	114	33	38	37	33
Julianów	15	16	17	17	41	41	40	39	23	22	22	22
Karolew	37	33	33	29	79	82	78	79	34	34	39	40
Kompina	76	74	73	74	199	198	193	193	88	86	86	85
Michałówek	8	9	9	9	23	26	26	28	8	8	8	8
Mysłaków	241	251	250	251	694	693	700	716	208	212	211	206
Nieborów	180	179	178	180	559	545	540	535	196	199	198	199
Patoki	25	30	34	34	102	103	102	90	32	33	34	37
Piaski	35	35	38	40	110	108	112	112	44	44	41	39
Sypień	54	54	49	47	119	115	112	117	43	43	45	45

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

Pomoc społeczna

Pomoc społeczna ma na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia. Efektywna realizacja usług społecznych i ich sprawne funkcjonowanie wymaga dopasowania oraz dostosowania działań z wielu obszarów do rzeczywistych potrzeb mieszkańców gminy. Usługi społeczne w Gminie Nieborów przyczyniają się do zwalczania dyskryminacji, zapewnienia równości płci, poprawy warunków życia, tworzenia równych szans dla wszystkich i uczestnictwa w życiu społecznym.

Na terenie Gminy Nieborów pomoc społeczną realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, który jest jednostką organizacyjną Gminy Nieborów powołaną na podstawie Uchwały Nr XIII/35/90 Gminnej Rady Narodowej w Nieborowie z dnia 9 kwietnia 1990 r., w sprawie utworzenia Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nieborowie. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje zadania pomocy społecznej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2024 r. poz. 1283 z póź. zm.). Poprzez bezpośrednie wsparcie finansowe, rzeczowe, usługowe pomoc społeczna umożliwia osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Podstawowe zadania pomocy społecznej to przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą świadczeń, praca socjalna, rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy. Pomocy udziela się osobom i rodzinom m.in. z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, niepełnosprawności, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa. Pomoc polega również na realizowaniu programów polegających na wsparciu seniorów oraz zatrudnianiu asystentów rodzin oraz osób niepełnosprawnych.

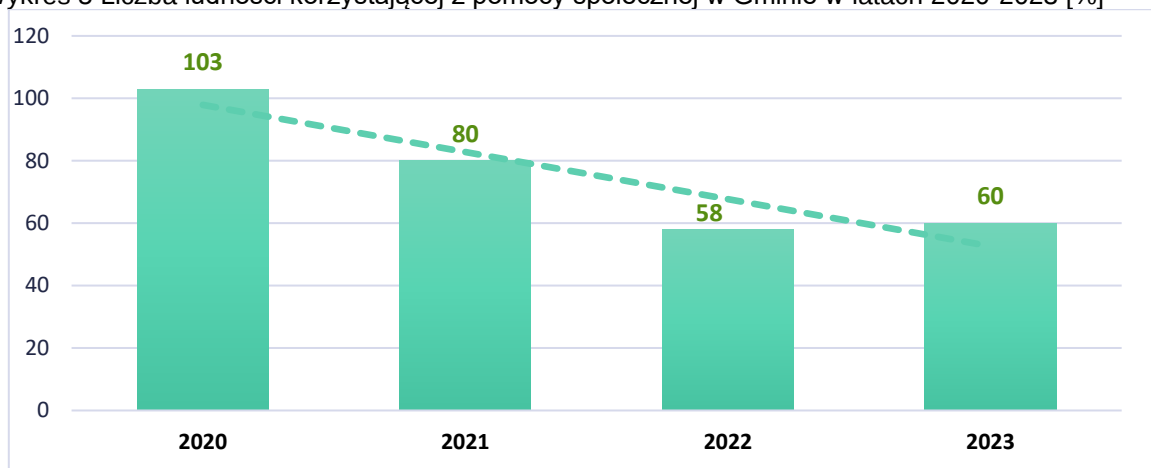
Oprócz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej (GOPS) pomoc i wsparcie zapewniają między innymi:

- Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Ponadto GOPS w Nieborowie współpracuje z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Łowiczu.

Z danych statystycznych przedstawionych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nieborowie wynika, iż na dzień 31.12.2023 roku 60 osób (0,65% ludności gminy ogółem) korzystało ze wsparcia instytucji pomocy społecznej, było to o 43 osoby mniej niż w roku 2020 i o 2 osoby więcej niż w roku 2022.

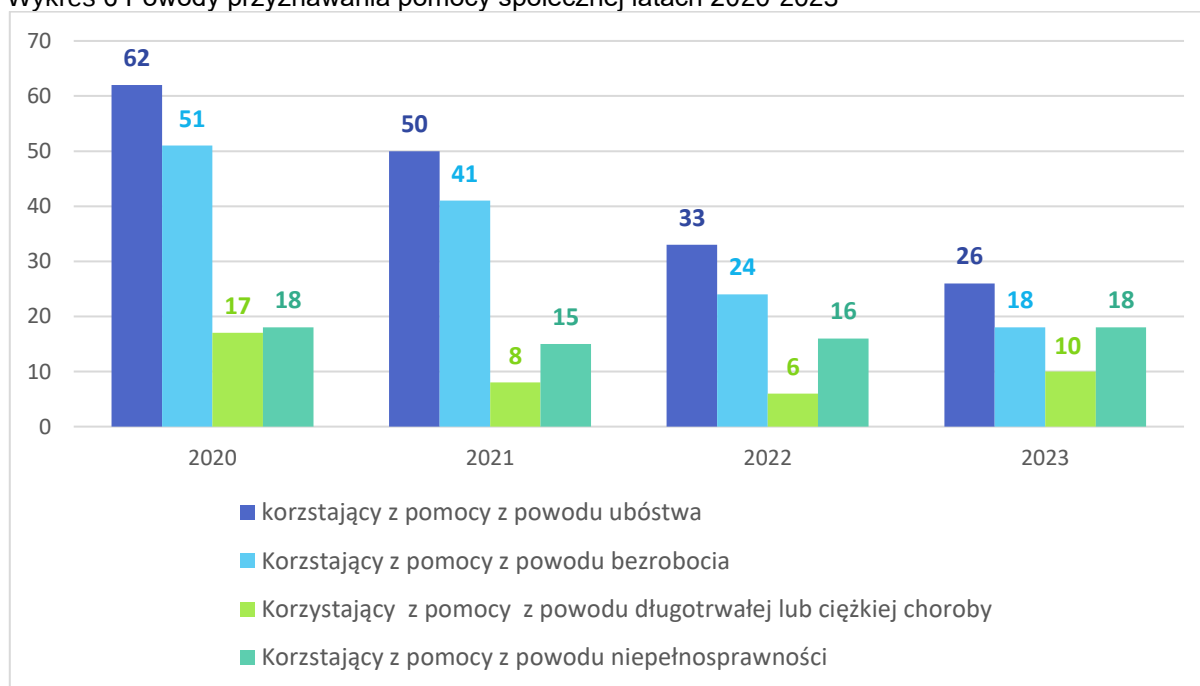
Wykres 5 Liczba ludności korzystającej z pomocy społecznej w Gminie w latach 2020-2023 [%]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nieborowie

Powody korzystania ze świadczeń są różnorodne i w wielu przypadkach nie są wskazywane pojedynczo lecz występują łącznie. Wśród przesłanek, z tytułu których mieszkańcy gminy najczęściej korzystają z pomocy społecznej wymienia się: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwałą lub ciężką chorobę.

Wykres 6 Powody przyznawania pomocy społecznej latach 2020-2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nieborowie

Procedura Niebieska Karta

Zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, przede wszystkim realizowane są przez Zespół Interdyscyplinarny do spraw przeciwdziałania przemocy domowej. W większości przypadków przemoc spowodowana jest nadużywaniem alkoholu. W skład Zespołu Interdyscyplinarnego wchodzi przedstawiciele²:

- Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nieborowie,
- Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Policji,
- oświaty,
- ochrony zdrowia,
- organizacji pozarządowych,
- kuratorzy sądowi.

Zespół Interdyscyplinarny może tworzyć grupy robocze/grupy diagnostyczno-pomocowe w celu rozwiązywania problemów związanych z wystąpieniem przemocy w rodzinie w indywidualnych przypadkach. Zadania Zespołu, to w szczególności:

- diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie,
- podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku,
- inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie,
- rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym,
- inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Zadania grup roboczych, w szczególności:

- opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie,
- monitorowanie sytuacji rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz rodzin zagrożonych wystąpieniem przemocy,
- dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań.

22 czerwca 2023 r., weszły w życie zmiany dotyczące działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Zmiany w przepisach zostały wprowadzone ustawą z dnia 9 marca 2023 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i niektórych innych ustaw. W świetle znowelizowanej ustawy nową formą organizacyjną, która zastępuje dotychczasowe grupy robocze są grupy diagnostyczno-pomocowe.

Zadania Grup diagnostyczno-pomocowych zgodnie z Ustawą z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

1. Dokonanie, na podstawie procedury „Niebieskie Karty” oceny sytuacji domowej osób doznających przemocy domowej oraz osób stosujących przemoc domową.
2. Realizacja procedury „Niebieskie Karty” w przypadku potwierdzenia wystąpienia przemocy domowej, zwłaszcza w sytuacji wystąpienia ryzyka zagrożenia życia i zdrowia.
3. Zawiadomienie osoby podejrzanej o stosowanie przemocy domowej o wszczęciu procedury „Niebieskie Karty” pod jej nieobecność.
4. Występowanie do Zespołu Interdyscyplinarnego z wnioskiem o skierowanie osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących

² Raport o stanie Gminy Nieborów za 2023 rok

przemoc domową albo w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową.

5. Występowanie do zespołu interdyscyplinarnego z wnioskiem o złożenie zawiadomienia o popełnieniu przez osobę stosującą przemoc domową wykroczenia, o którym mowa w art. 66c ustawy z dnia 20 maja 1971 r. - Kodeks wykroczeń.

6. Monitorowanie sytuacji osób doznających przemocy domowej, a także zagrożonych wystąpieniem przemocy domowej, w tym również po zakończeniu procedury „Niebieskie Karty”.

7. Zakończenie procedury „Niebieskie Karty”.

8. Dokumentowanie podejmowanych działań stanowiących podstawę do uznania braku zasadności wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”, wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”.

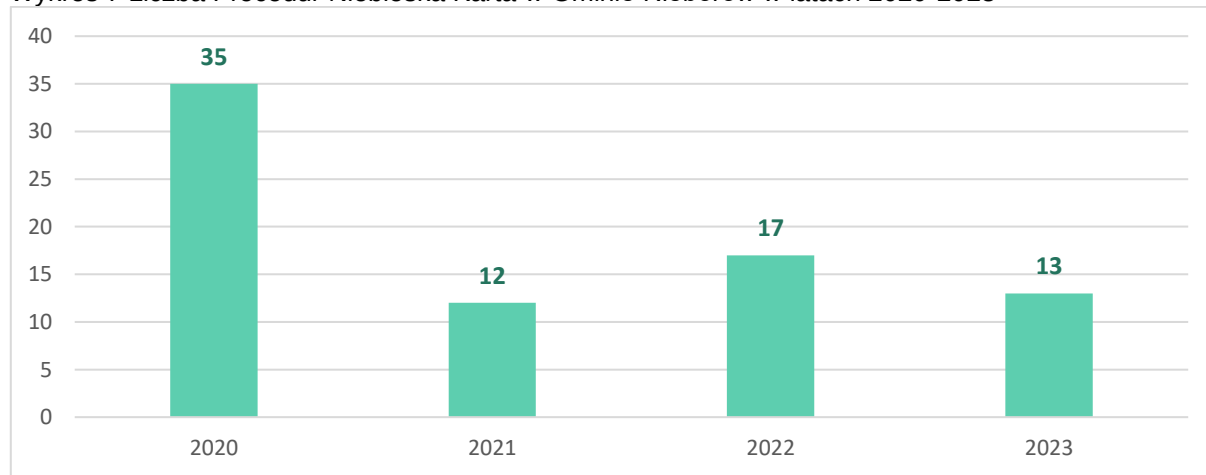
9. Informowanie przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego o efektach podjętych działań w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

10. Do zadań pracownika socjalnego powołanego do grupy diagnostyczno-pomocowej należy w szczególności praca z osobą doznającą przemocy domowej i opracowanie indywidualnego planu pomocy, zgodnie z jej uzasadnionymi potrzebami.

11. Do zadań funkcjonariusza Policji powołanego do grupy diagnostyczno-pomocowej należy w szczególności praca z osobą stosującą przemoc domową.

W 2023 r. w Gminie Nieborów odbyły się 4 posiedzenia Zespołu Interdyscyplinarnego oraz 96 posiedzeń grup roboczych/grup diagnostyczno-pomocowych. Poniżej przedstawiono zestawienie obrazujące liczbę funkcjonujących Procedur Niebieska Karta (NK) w gminie. W latach 2020-2023 liczba kart zmniejsza się, lecz spadek ten nie jest równomierny, w 2022 odnotowano wzrost w porównaniu z rokiem 2021.

Wykres 7 Liczba Procedur Niebieska Karta w Gminie Nieborów w latach 2020-2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nieborowie

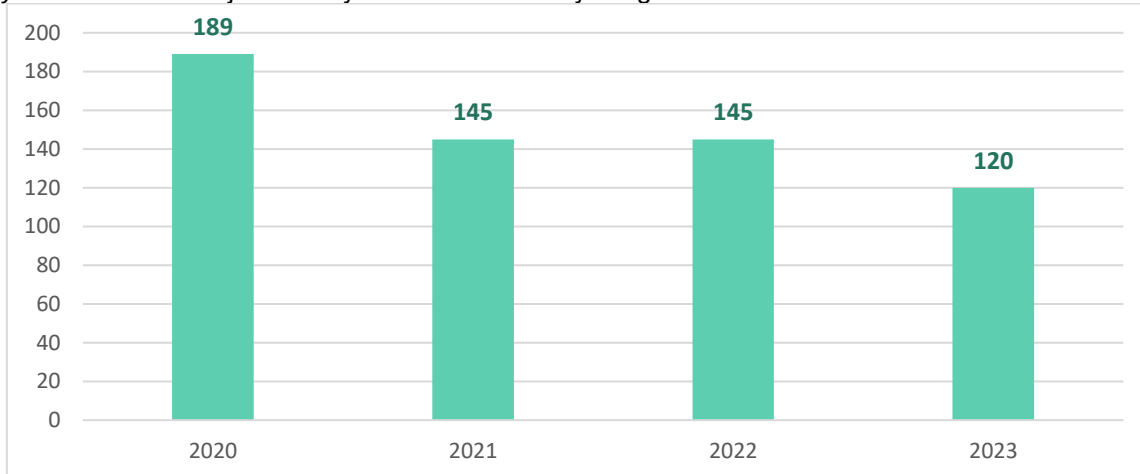
Bezrobocie

Bezrobocie stanowi jeden z najtrudniejszych problemów społeczno-gospodarczych. Rozmiar bezrobocia zależy od systemu gospodarczego i aktualnie prowadzonej polityki krajowego rynku pracy. Związane jest zwykle z poziomem nowych inwestycji i trwałym zatrudnianiem pracowników w nowopowstałych i nowoczesnych zakładach pracy sektora publicznego lub prywatnego. Bezrobocie niesie za sobą szereg szkodliwych skutków zarówno dla osoby bezrobotnej, jak i dla społeczności,

zwłaszcza dla jej struktury rodzinnej i najbliższego otoczenia dotkniętego tym problemem. Brak stałego źródła dochodu generuje zagrożenie ubóstwem, wykluczeniem społecznym, problemami zdrowotnymi (w tym psychicznymi) oraz ogólnym brakiem radzenia sobie z życiem. Przedłużające się bezrobocie może w skrajnych przypadkach prowadzić do obniżenia poczucia własnej wartości, depresji, uzależnień oraz podejmowania nielegalnych działań. Często brak zatrudnienia wynika również z niskiego poziomu przedsiębiorczości wśród mieszkańców.

Na wykresie poniżej przedstawiono dane dotyczące liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych w latach 2020 – 2023 w Gminie Nieborów. W 2023 roku w porównaniu do 2020 roku liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych z obszaru gminy zmniejszyła się o 69 osób. W latach 2021 – 2022 utrzymywała się na stałym poziomie 145 osób.

Wykres 8 Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych ogółem w latach 2020-2023 w Gminie Nieborów

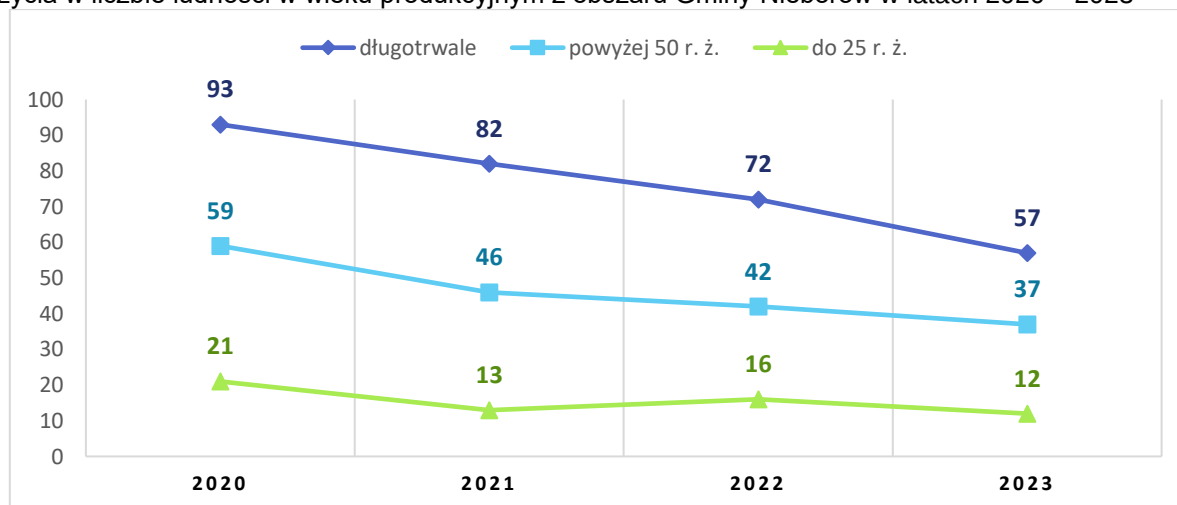

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów oraz Powiatowego Urzędu Pracy w Łowiczu

Wykres poniżej prezentuje zaś dane dotyczące czasu pozostawania bezrobotnym oraz kształtowania się zmiennej wg kategorii wieku. W analizowanych latach 2020-2023:

- liczba osób bezrobotnych długotrwale zmniejszyła się o 36 osób (38,70%);
- liczba osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia zmniejszyła się o 22 osoby (37,28%);
- liczba osób bezrobotnych do 25 roku życia zmniejszyła się o 9 osób (42,85%).

Wykres 9 Udział zarejestrowanych bezrobotnych długotrwale, do 25 roku życia oraz powyżej 50 roku życia w liczbie ludności w wieku produkcyjnym z obszaru Gminy Nieborów w latach 2020 – 2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów oraz Powiatowego Urzędu Pracy w Łowiczu

ZJAWISKA NEGATYWNE W SFERZE SPOŁECZNEJ

Bazując na danych udostępnionych przez Urząd Gminy Nieborów dokonano analizy zmian w liczbie ludności w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym w podziale gminy na sołectwa.

Zjawisko negatywne: starzenie się społeczeństwa

Wskaźnik: udział liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w liczbie mieszkańców ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

Bazując na danych udostępnionych przez Urząd Gminy Nieborów wskazuje się, iż w gminie udział osób w wieku przedprodukcyjnym (1 840 osób) w ogólnej liczbie mieszkańców gminy (9 205), stanowi 19,99% ogółu. W tabeli poniżej kolorem pomarańczowym wyróżniono wartości wskaźników niższe od wartości referencyjnej dla gminy - średniej dla gminy oraz odpowiadające im nazwy sołectw, wskazując obszar koncentracji zjawiska negatywnego.

Tabela 6 Udział liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w liczbie mieszkańców ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

obszar	wskaźnik [%]
Gmina Nieborów	19,99³
Arkadia	19,84
Bednary	19,81
Bednary-Kolonia	19,37
Bełchów Osiedle	18,67
Bełchów	20,09
Bobrowniki	19,98
Chyleniec	24,14
Dzierzgów	16,90
Dzierzgówek	22,40
Janowice	17,88
Julianów	21,79
Karolew	19,59
Kompina	21,02
Michałówek	20,00
Mysłaków	21,40
Nieborów	19,69
Patoki	21,12
Piaski	20,94
Sypień	22,49

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

Zjawisko negatywne: starzenie się społeczeństwa

Wskaźnik: liczba osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do liczby ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

W gminie wzrasta liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Udział osób w wieku poprodukcyjnym (1 921 osób) w ogólnej liczbie mieszkańców gminy (9 205), stanowił w 2023 roku 20,87% ogółu. W tabeli poniżej kolorem pomarańczowym wyróżniono wartości wskaźników wyższe od wartości referencyjnej dla gminy - średniej dla gminy oraz odpowiadające im nazwy sołectw, wskazując obszar koncentracji zjawiska negatywnego.

³ Wartość referencyjna

Tabela 7 Liczba osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do liczby ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

obszar	wskaźnik [%]
Gmina Nieborów	20,87⁴
Arkadia	20,24
Bednary	21,52
Bednary-Kolonia	24,50
Bełchów Osiedle	20,40
Bełchów	19,94
Bobrowniki	21,78
Chylenieć	25,86
Dzierzgów	20,24
Dzierzgówek	18,78
Janowice	18,44
Julianów	28,21
Karolew	27,03
Kompina	24,15
Michałówek	17,78
Mysłaków	17,56
Nieborów	21,77
Patoki	22,98
Piaski	20,42
Sypień	21,53

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

W tabelach poniżej przedstawiono dane liczbowe oraz procentowe wartości wskaźników dla zjawisk negatywnych z zakresu pomocy społecznej. Kolorem pomarańczowym wyróżniono wartości wskaźników wyższe od wartości referencyjnych dla gminy oraz odpowiadające im nazwy sołectw, wskazując obszar koncentracji zjawisk negatywnych.

Zjawisko negatywne: konieczność korzystania z pomocy społecznej

Wskaźnik: udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

Tabela 8 Udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

obszar	liczba ludności ogółem	korzystający z pomocy społecznej ogółem	wskaźnik [%]
Gmina Nieborów	9205	60	0,65⁵
Arkadia	247	0	0,00
Bednary	934	5	0,54
Bednary-Kolonia	351	0	0,00
Bełchów Osiedle	1500	9	0,60
Bełchów	637	5	0,78
Bobrowniki	1166	6	0,51
Chylenieć	58	0	0,00
Dzierzgów	420	5	1,19
Dzierzgówek	442	3	0,68
Janowice	179	2	1,12
Julianów	78	0	0,00
Karolew	148	0	0,00
Kompina	352	2	0,57
Michałówek	45	0	0,00
Mysłaków	1173	9	0,77
Nieborów	914	11	1,20
Patoki	161	0	0,00
Piaski	191	3	1,57
Sypień	209	0	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

⁴ Wartość referencyjna

⁵ Wartość referencyjna

Zjawisko negatywne: konieczność korzystania z pomocy społecznej z powodu ubóstwa

Wskaźnik: udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

Tabela 9 Udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

obszar	liczba ludności ogółem	korzystający z pomocy społecznej z powodu ubóstwa	wskaźnik [%]
Gmina Nieborów	9205	26	0,28⁶
Arkadia	247	0	0,00
Bednary	934	3	0,32
Bednary-Kolonia	351	0	0,00
Bełchów Osiedle	1500	3	0,20
Bełchów	637	7	1,10
Bobrowniki	1166	2	0,17
Chyleniec	58	0	0,00
Dzierzgów	420	2	0,48
Dzierzgówek	442	1	0,23
Janowice	179	0	0,00
Julianów	78	0	0,00
Karolew	148	0	0,00
Kompina	352	0	0,00
Michałówek	45	0	0,00
Mysłaków	1173	3	0,26
Nieborów	914	4	0,44
Patoki	161	0	0,00
Piaski	191	1	0,52
Sypień	209	0	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

Zjawisko negatywne: konieczność korzystania z pomocy społecznej z powodu bezrobocia

Wskaźnik: udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej z powodu bezrobocia w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

Tabela 10 Udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej z powodu bezrobocia w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

obszar	liczba ludności ogółem	korzystający z pomocy społecznej z powodu bezrobocia	wskaźnik [%]
Gmina Nieborów	9205	18	0,20⁷
Arkadia	247	0	0,00
Bednary	934	3	0,32
Bednary-Kolonia	351	0	0,00
Bełchów Osiedle	1500	8	0,53
Bełchów	637	1	0,16
Bobrowniki	1166	4	0,34
Chyleniec	58	0	0,00
Dzierzgów	420	1	0,24
Dzierzgówek	442	1	0,23
Janowice	179	0	0,00
Julianów	78	0	0,00
Karolew	148	0	0,00
Kompina	352	0	0,00
Michałówek	45	0	0,00
Mysłaków	1173	0	0,00
Nieborów	914	0	0,00
Patoki	161	0	0,00
Piaski	191	0	0,00
Sypień	209	0	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

⁶ Wartość referencyjna

⁷ Wartość referencyjna

Zjawisko negatywne: konieczność korzystania z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności

Wskaźnik: udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

Tabela 11 Udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

obszar	liczba ludności ogółem	korzystający z pomocy z powodu niepełnosprawności	wskaźnik [%]
Gmina Nieborów	9205	18	0,20⁸
Arkadia	247	0	0,00
Bednary	934	1	0,11
Bednary-Kolonia	351	0	0,00
Bełchów Osiedle	1500	3	0,20
Bełchów	637	1	0,16
Bobrowniki	1166	2	0,17
Chyleniec	58	0	0,00
Dzierzgów	420	3	0,71
Dzierzgówek	442	0	0,00
Janowice	179	1	0,56
Julianów	78	0	0,00
Karolew	148	0	0,00
Kompina	352	1	0,28
Michałówek	45	0	0,00
Mysłaków	1173	2	0,17
Nieborów	914	4	0,44
Patoki	161	0	0,00
Piaski	191	0	0,00
Sypień	209	0	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

Zjawisko negatywne: przemoc w rodzinie

Wskaźnik: liczba funkcjonujących Procedur Niebieska Karta w stosunku do liczby ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

Poniżej przedstawiono wskaźnik obrazujący liczbę NK w stosunku do liczby ludności na danym obszarze. Ze względu na wrażliwość danych nie przedstawiono liczby funkcjonujących Niebieskich Kart. Kolorem pomarańczowym wyróżniono wartości wskaźników wyższe od wartości referencyjnej dla gminy oraz odpowiadające im nazwy sołectw, wskazując obszar koncentracji zjawiska negatywnego.

Tabela 12 Liczba funkcjonujących Procedur Niebieska Karta w stosunku do liczby ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

Obszar	wskaźnik [%]
Gmina Nieborów	0,14⁹
Arkadia	0,00
Bednary	0,32
Bednary-Kolonia	0,00
Bełchów Osiedle	0,27
Bełchów	0,00
Bobrowniki	0,17
Chyleniec	0,00
Dzierzgów	0,24
Dzierzgówek	0,00
Janowice	0,56
Julianów	0,00
Karolew	0,00
Kompina	0,00
Michałówek	0,00
Mysłaków	0,00

⁸ Wartość referencyjna

⁹ Wartość referencyjna

Obszar	wskaźnik [%]
Gmina Nieborów	0,14⁹
Nieborów	0,22
Patoki	0,00
Piaski	0,00
Sypień	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

Zjawisko negatywne: bezrobocie

Wskaźnik: udział liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze w 2023 r. [%]

Jak pokazała diagnoza, liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych w gminie zmniejsza się, choć w 2023 roku odnotowano mniejszy spadek w porównaniu do lat 2021 -2022, niż do roku 2023. Niezależenie od korzystnej linii trendu, bezrobocie stanowi zawsze poważny problem, którego nie należy lekceważyć, a monitorować. Z tego powodu przeanalizowano występowanie zjawiska negatywnego w podziale na sołectwa w gminie, tak aby uzyskać lepszy obraz sytuacji i wskazać obszary o trudniejszej sytuacji mieszkańców na rynku pracy. Kolorem pomarańczowym wyróżniono wartości wskaźników wyższe od wartości referencyjnej dla gminy oraz odpowiadające im nazwy sołectw, wskazując obszar koncentracji zjawiska negatywnego.

Tabela 13 Udział liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze w 2023 r. [%]

obszar	liczba ludności w wieku produkcyjnym	liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych ogółem	wskaźnik [%]
Gmina Nieborów	5444	120	2,20¹⁰
Arkadia	148	5	3,38
Bednary	548	6	1,09
Bednary-Kolonia	197	5	2,54
Bełchów Osiedle	914	16	1,75
Bełchów	382	6	1,57
Bobrowniki	679	19	2,80
Chyleniec	29	0	0,00
Dzierzgów	264	6	2,27
Dzierzgówek	260	6	2,31
Janowice	114	4	3,51
Julianów	39	1	2,56
Karolew	79	2	2,53
Kompina	193	3	1,55
Michałówek	28	0	0,00
Mysłaków	716	18	2,51
Nieborów	535	16	2,99
Patoki	90	0	0,00
Piaski	112	3	2,68
Sypień	117	4	3,42

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

Podsumowanie

W tabeli poniżej przedstawiono podsumowanie dotychczasowej analizy, prezentując zjawiska negatywne występujące na obszarze Gminy Nieborów w sferze społecznej. Dla każdego sołectwa podsumowano liczbę występujących negatywnych zjawisk społecznych o wartości wskaźnika mniej korzystnej od wartości referencyjnej dla gminy (oznaczonych kolorem pomarańczowym) - kolumna „ogółem”. Następnie obliczono średnią dla gminy z wartości w kolumnie „ogółem”, kolorem czerwonym oznaczono wartości od niej wyższe. W ten sposób wyłoniono obszar koncentracji występowania zjawisk negatywnych w sferze społecznej – są to sołectwa oznaczone kolorem szarym: Bednary, Bobrowniki, Dzierzgów, Janowice oraz Nieborów.

¹⁰ Wartość referencyjna

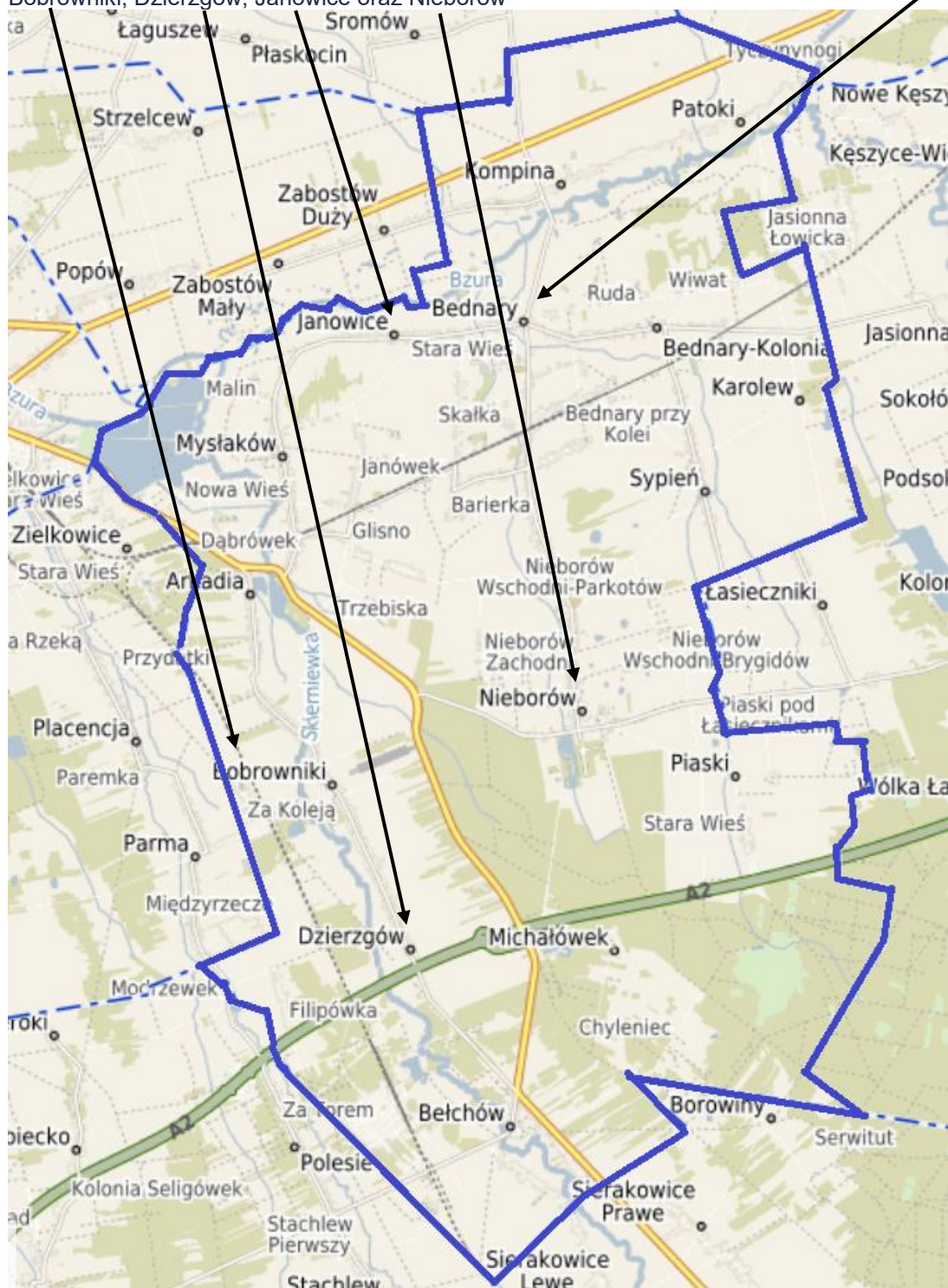
Tabela 14 Podsumowanie analizy zjawisk negatywnych dla sfery społecznej

Obszar	zjawiska negatywne								ogółem = 58
	starzenie się społeczeństwa		konieczność korzystania z pomocy społecznej				przemoc w rodzinie	bezrobocie	
	wskaźniki								
	udział liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w liczbie mieszkańców ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]	liczba osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do liczby ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]	udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r.				liczba funkcjonujących Procedur Niebieska Karta w stosunku do liczby ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]	udział liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze w 2023 r. [%]	
ogółem			ubóstwo	bezrobocie	niepełnosprawność				
Gmina Nieborów ¹¹	19,99	20,87	0,65	0,28	0,20	0,20	0,14	2,20	3,05
Arkadia	19,84	20,24	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,38	2
Bednary	19,81	21,52	0,54	0,32	0,32	0,11	0,32	1,09	5
Bednary-Kolonia	19,37	24,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,54	3
Bełchów Osiedle	18,67	20,40	0,60	0,20	0,53	0,20	0,27	1,75	3
Bełchów	20,09	19,94	0,78	1,10	0,16	0,16	0,00	1,57	2
Bobrowniki	19,98	21,78	0,51	0,17	0,34	0,17	0,17	2,80	5
Chylenieć	24,14	25,86	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1
Dzierzgów	16,90	20,24	1,19	0,48	0,24	0,71	0,24	2,27	7
Dzierzgówek	22,40	18,78	0,68	0,23	0,23	0,00	0,00	2,31	3
Janowice	17,88	18,44	1,12	0,00	0,00	0,56	0,56	3,51	5
Julianów	21,79	28,21	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,56	2
Karolew	19,59	27,03	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,53	3
Kompina	21,02	24,15	0,57	0,00	0,00	0,28	0,00	1,55	2
Michałówek	20,00	17,78	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0
Mysłaków	21,40	17,56	0,77	0,26	0,00	0,17	0,00	2,51	2
Nieborów	19,69	21,77	1,20	0,44	0,00	0,44	0,22	2,99	7
Patoki	21,12	22,98	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1
Piaski	20,94	20,42	1,57	0,52	0,00	0,00	0,00	2,68	3
Sypień	22,49	21,53	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,42	2

Źródło: Opracowanie własne

¹¹ Wartości referencyjne wskaźników

Rysunek 1 Wskazanie obszarów koncentracji negatywnych zjawisk w sferze społecznej: Bednary, Bobrowniki, Dzierzgów, Janowice oraz Nieborów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie System Informacji Przestrzennej Gmina Nieborów, nieborow.e-mapa.net

Na obszarze koncentracji występowania zjawisk negatywnych, czyli w sołectwach: Bednary, Bobrowniki, Dzierzgów, Janowice, Nieborów odnotowano występowanie więcej niż trzech zjawisk negatywnych w sferze społecznej (średnia dla gminy Nieborów wyniosła 3,05).

Najtrudniejsza sytuacja występuje w sołectwach Nieborów i Dzierzgów, gdzie odnotowano po 7 zjawisk negatywnych, a następnie w sołectwach: Bednary, Bobrowniki i Janowice – po 5 zjawisk negatywnych.

Dokonana diagnoza wskazuje na występowanie na obszarze gminy niekorzystnej sytuacji demograficznej. Zmniejszająca się liczba ludności ogółem, a także w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym oraz wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym nie napawa optymizmem i świadczy o starzeniu się ludności.

Choć liczba beneficjentów pomocy społecznej maleje w stosunku do roku bazowego, to jednak nadal gminę zamieszkują osoby, które potrzebują wsparcia.

Wśród głównych zjawisk kryzysowych zachodzących w sferze społecznej jest bezrobocie. Bezrobocie jest bardzo niekorzystne społecznie, gdyż wpływa negatywnie zarówno na warunki bytowe jednostki lub rodziny (długotrwały brak stałego wynagrodzenia, uzależnienie od wsparcia z systemu pomocy społecznej), jak również kondycję psychofizyczną (zaburzenia zdrowia psychicznego, dolegliwości psychosomatyczne) oraz społeczną (pogłębiająca się izolacja społeczna, spadek aktywności osoby pozostającej bez pracy). Czynniki te bardzo często skutkują wzrostem ubóstwa, pogłębiają stan wykluczenia zawodowego i społecznego (np. zanik posiadanych kwalifikacji zawodowych i trudności w przystosowaniu się do zmieniających się zasad funkcjonowania rynku pracy), a także mogą prowadzić do pojawienia się patologicznych zjawisk takich jak: nadużywanie alkoholu i przestępczość. Negatywne skutki bezrobocia odciskają również piętno na funkcjonowaniu rodziny osoby pozostającej bez pracy. W szczególności dotyczy to dzieci osoby bezrobotnej, które odczuwając własną sytuację materialną jako gorszą, w porównaniu do swoich rówieśników, stopniowo mogą izolować się, co jest dotkliwym ograniczeniem naturalnych potrzeb związanych z rozwojem intelektualnym i społecznym. Bezrobocie jest również przyczyną zaniechania uczestnictwa w życiu kulturalnym i społecznym.

Negatywnym zjawiskiem jest także przemoc w rodzinie, diagnozowana na podstawie aktywnych Procedur Niebieska Karta. Dziedzinami szczególnie powiązanymi z tym obszarem jest profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień od substancji psychoaktywnych, ubóstwo i bezrobocie.

Dziedzinami, szczególnie powiązanymi ze zjawiskiem przestępczości są:

- bezrobocie i ubóstwo – długotrwałe bezrobocie prowadzić może do obniżenia poczucia własnej sprawczości, z kolei ubóstwo skutkować może przeniesieniem odpowiedzialności za swoje życie i czyny na obecnie panujący ustrój/władze/ konkretne instytucje;
- wspieranie rodziny – w zakresie przekazywania pozytywnych norm i wartości życia w bezpiecznym, nie przestępczym społeczeństwie;
- przemoc – przemoc ściśle związana jest z pojęciem przestępczości; przemoc w rodzinie, która nie jest zgłaszana, utwierdzać może sprawcę w poczuciu bezkarności;
- uzależnienia – zarówno w kontekście handlu nielegalnymi towarami, jak i zwiększeniem dokonywanych przestępstw pod wpływem substancji psychoaktywnych.

3. Sfera gospodarcza

Analiza gospodarcza ma określić obszary gminy o niskim stopniu przedsiębiorczości oraz słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw.

Gospodarka to "system gospodarstw domowych, rolnych, przedsiębiorstw, instytucji publicznych i prywatnych zapewniający zaspokojenie potrzeb określonej populacji, współcześnie najczęściej regulowany przez państwo lub rynek.

Gospodarka to całokształt działalności gospodarczej prowadzonej w danym regionie (gospodarka regionalna), kraju (gospodarka narodowa) lub na całym świecie (gospodarka światowa) polegającej na wytwarzaniu dóbr i świadczeniu usług zgodnie z potrzebami ludności. W ramach gospodarki funkcjonują trzy podstawowe sektory, tj.: rolnictwo, przemysł i usługi"¹².

Gmina Nieborów, położona w województwie łódzkim, korzysta z dogodnej lokalizacji w pobliżu ważnych szlaków komunikacyjnych, co wpływa na jej rozwój gospodarczy. Znajduje się przy trasie autostrady A2, drogi krajowej DK70 oraz w pobliżu węzłów komunikacyjnych łączących Warszawę, Łódź i Poznań. Bliskość Łowicza i Skierniewic sprzyja współpracy gospodarczej i dostępowi do rynków zbytu. Gmina rozwija się dynamicznie, zwłaszcza w sektorze prywatnym. Handel, budownictwo i usługi to kluczowe gałęzie gospodarki. Dobre położenie sprzyja rozwojowi firm, ale transport i logistyka wciąż mają niewykorzystany potencjał. Brak większych przedsiębiorstw i stagnacja sektora publicznego mogą ograniczać dalszy rozwój.

Podmioty gospodarcze

W latach 2020 – 2023 zmiany w liczbie podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON wg Sekcji PKD 2007 w poszczególnych sekcjach, kształtowały się łągodnie, nie odnotowano spektakularnych wzrostów oraz spadków.

Największe zmiany w różnicy liczby podmiotów w roku 2023 w stosunku do 2020 to:

- Zwiększenie liczby podmiotów w sekcji F - Budownictwo – o 16 podmiotów;
- Zwiększenie liczby podmiotów w sekcji G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych włączając motocykle – o 13 podmiotów;
- Zwiększenie liczby podmiotów w sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby – o 13 podmiotów;
- Zwiększenie liczby podmiotów w sekcji M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna – o 11 podmiotów;
- Zmniejszenie liczby podmiotów w sekcji G - Transport i gospodarka magazynowa o 3 podmioty;
- Zmniejszenie liczby podmiotów w sekcji Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna o 2 podmioty;
- Zmniejszenie liczby podmiotów w sekcji R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją o 2 podmioty.

Tabela 15 Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Nieborów wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 (stan w dniu 31.XII)

podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 (stan w dniu 31.XII)		wartości w latach				
		2020	2021	2022	2023	saldo
1.	Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	15	16	15	16	1
2.	Sekcja B - Górnictwo i wydobywanie	0	0	0	0	0
3.	Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe	62	67	64	65	3
4.	Sekcja D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	1	1	1	1	0

¹² Portal Edukacji Ekonomicznej NBP <https://www.nbportal.pl/slownik/pozycje-slownika/gospodarka>

podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 (stan w dniu 31.XII)		wartości w latach				
		2020	2021	2022	2023	saldo
5.	Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	3	3	3	4	1
6.	Sekcja F - Budownictwo	131	133	144	147	16
7.	Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	134	144	145	147	13
8.	Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa	45	44	41	42	-3
9.	Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	22	23	23	27	5
10.	Sekcja J - Informacja i komunikacja	24	25	29	31	7
11.	Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	20	19	20	19	-1
12.	Sekcja L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	8	9	10	10	2
13.	Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	46	50	54	57	11
14.	Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	15	16	21	22	7
15.	Sekcja O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	13	13	13	13	0
16.	Sekcja P - Edukacja	17	18	19	24	7
17.	Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	25	24	24	23	-2
18.	Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	28	25	26	26	-2
19.	Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	61	64	63	74	13
Ogółem		670	694	715	748	78

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

W 2023 roku najliczniejszy udział w całkowitym zestawieniu podmiotów gospodarczych mają podmioty zaklasyfikowane do Sekcji:

- G: Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych: 19,65%;
- F: Budownictwo: 19,65%;
- S i T: Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby: 9,89%;
- Sekcja M: Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna – 7,62%
- Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa – 5,61%

W 2023 roku w Gminie Nieborów działało 748 podmiotów gospodarczych. Analizując ich liczbę w poszczególnych sekcjach PKD, można wskazać że sektory dominujące w lokalnej gospodarce to:

- Handel hurtowy i detaliczny oraz naprawa pojazdów (Sekcja G) – 147 podmiotów (19,6%)

Największy sektor w gminie. Wynika to z położenia gminy przy głównych szlakach komunikacyjnych oraz popytu na usługi handlowe i motoryzacyjne. Zwiększenie liczby o 13 podmiotów od 2020 roku sugeruje rozwój handlu i większą mobilność mieszkańców.

- Budownictwo (Sekcja F) – 147 podmiotów (19,6%)

Jeden z najszybciej rosnących sektorów – zwiększenie liczby o 16 firm od 2020 roku. Wskazuje na duży popyt na usługi budowlane, co może być związane z inwestycjami infrastrukturalnymi.

- Pozostała działalność usługowa (Sekcja S i T) – 74 podmioty (9,9%)

Obejmuje salony fryzjerskie, kosmetyczne, usługi krawieckie, naprawcze i inne drobne usługi. Zwiększenie liczby o 13 podmiotów wskazuje na rosnącą rolę sektora usługowego w lokalnej gospodarce.

- Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (Sekcja M) – 57 podmiotów (7,6%).

Obejmuje doradztwo biznesowe, usługi prawne, księgowe, inżynierskie i IT. Dynamiczny zwiększenie liczby o (+11 podmiotów) sugeruje rozwój specjalistycznych usług i rosnącą liczbę niezależnych przedsiębiorców.

- Transport i gospodarka magazynowa (Sekcja H) – 42 podmioty (5,6%).

Mimo zmniejszenia liczby o 3 podmioty, transport pozostaje ważnym sektorem, co może wynikać z bliskości głównych dróg i logistycznych szlaków komunikacyjnych.

Handel i budownictwo to dwa dominujące sektory w gminie – razem stanowią 39,2% wszystkich firm. Usługi (w tym pozostałe usługi, działalność profesjonalna i transport) odgrywają kluczową rolę w lokalnej gospodarce. Gmina rozwija się głównie w kierunku usług, handlu i budownictwa, co wskazuje na wzrost zapotrzebowania na te sektory w regionie. Mieszkańcom zapewnia podstawowe usługi społeczne i finansowe – na terenie gminy funkcjonują placówki opieki zdrowotnej i pomocy społecznej, oświaty i edukacji, kultury, komunikacji oraz podstawowej infrastruktury komunalnej. Tak jak w całym kraju, w strukturze podmiotów dominuje sektor prywatny - w 2023 roku odnotowano ogółem 748 podmiotów gospodarczych, do sektora prywatnego należały 732 podmioty, w tym 629 do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Udział sektora prywatnego wynosi zatem 97,86%. Liczba podmiotów gospodarczych wzrosła z 670 w 2020 r. do 748 w 2023 r. (+78). Sektor prywatny odpowiada więc za 100% wzrostu (sektor publiczny pozostaje bez zmian). Sektor publiczny reprezentowany jest zaś przez Urząd Gminy Nieborów, jednostki oświatowe oraz instytucje kultury.

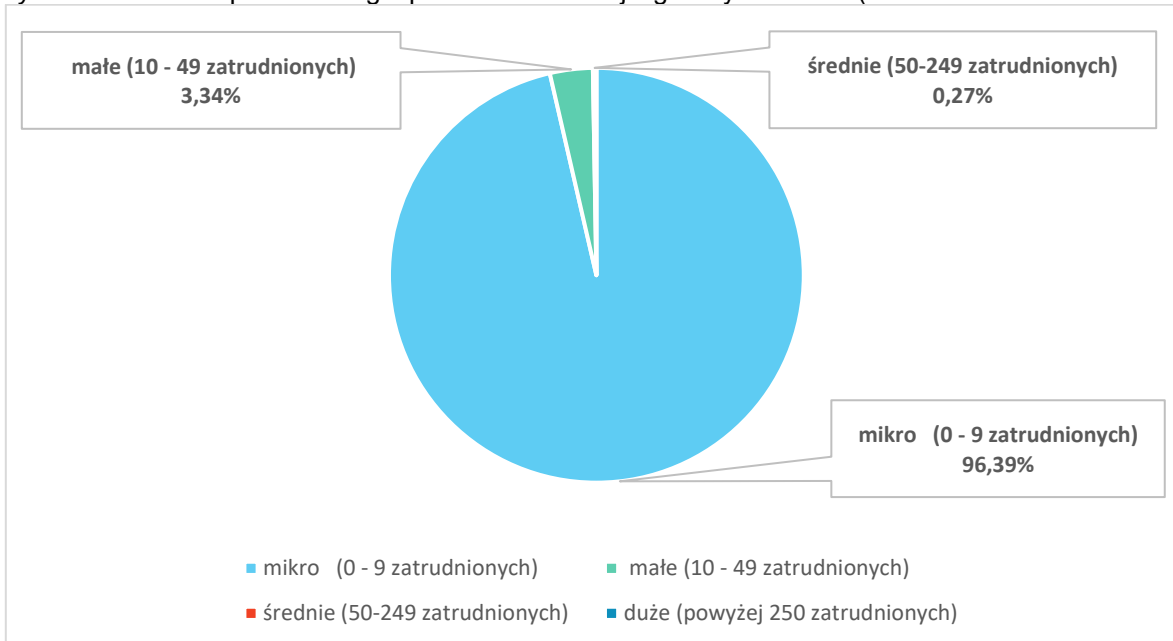
Tabela 16 Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Nieborów w latach 2020-2023

Podmioty wg sektorów własnościowych		2020	2021	2022	2023
1.	podmioty gospodarki narodowej ogółem	670	694	715	748
2.	sektor publiczny - ogółem	16	16	16	16
	sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	13	13	13	13
	sektor publiczny - przedsiębiorstwa państwowe	0	0	0	0
	sektor publiczny - spółki handlowe	0	0	0	0
	sektor publiczny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	0	0	0	0
3.	sektor prywatny - ogółem	654	678	699	732
	sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	566	588	606	629
	sektor prywatny - spółki handlowe	16	15	16	21
	sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	1	1	1	1
	sektor prywatny - spółdzielnie	2	2	2	2
	sektor prywatny - fundacje	2	2	2	2
	sektor prywatny - fundacje rodzinne	(-)	(-)	(-)	0
	sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	27	27	27	27

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

W strukturze działalności gospodarczej przeważają firmy małe, w większości są to firmy rodzinne, prowadzące działalność na własny rachunek, w różnych gałęziach usług. Spośród wszystkich podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na terenie gminy, najwięcej podmiotów zatrudniało do 9 osób, na koniec 2023 roku było 721 takich podmiotów (96,39%). Drugą pod względem liczebności grupę stanowiły podmioty zatrudniające od 10 do 49 osób - 25 podmiotów (3,34%). Firmy zatrudniające od 50 do 249 pracowników, stanowiły 0,27% ogółu (2 podmioty). Na terenie gminy nie odnotowano firm zatrudniających powyżej 250 pracowników.

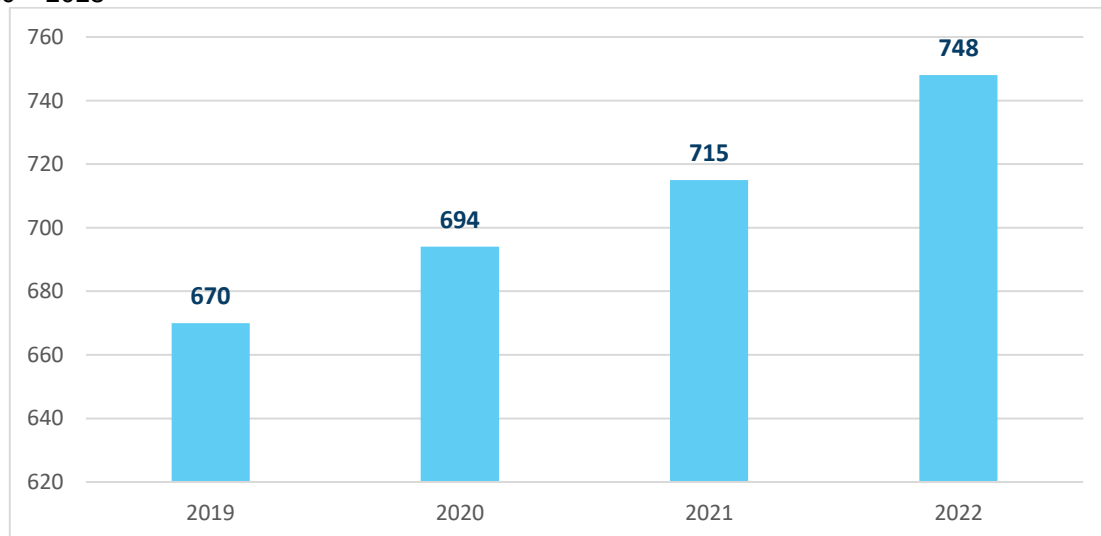
Wykres 10 Rozkład podmiotów gospodarki narodowej wg klasy wielkości (stan na dzień 31.12.2023 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

Liczba podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarze Gminy Nieborów w latach 2020 – 2023 charakteryzowała się tendencją wzrostową. W okresie tym przybyło 78 podmiotów.

Wykres 11 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Gminie Nieborów w latach 2020 – 2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

Nowo zarejestrowane oraz wyrejestrowane podmioty gospodarcze

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w gminie wzrasta rok do roku. Liczba podmiotów wyrejestrowanych wzrasta do roku 2022 po czym w 2023 maleje jest jednak wyższa od danych dla roku 2020.

Tabela 17 Liczba nowo zarejestrowanych oraz wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w Gminie Nieborów w latach 2020-2023

	liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych - ogółem				liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych			
	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023
Gmina Nieborów	44	51	54	55	24	27	35	27
Arkadia	1	0	2	1	1	1	0	1
Bednary	5	8	5	7	3	3	1	5
Bednary-Kolonia	5	1	1	3	3	1	0	0
Bełchów Osiedle*	6	8	11	8	4	7	6	5
Bełchów*	2	3	4	4	1	3	2	2
Bobrowniki	6	3	5	4	3	0	3	2
Chyleniec	2	1	0	2	0	0	2	1
Dzierzgów	1	4	3	4	1	2	1	2
Dzierzgówek	1	2	0	1	1	1	4	0
Janowice	1	0	1	1	0	0	1	0
Julianów	1	1	1	0	0	0	0	0
Karolew	0	1	0	0	0	1	2	0
Kompina	2	2	2	3	2	1	0	1
Michałówek	0	0	1	0	0	0	0	0
Mysłaków	8	5	9	8	2	1	7	6
Nieborów	2	7	8	5	2	5	4	3
Patoki	1	1	0	1	0	0	0	0
Piaski	0	4	0	2	1	0	1	0
Sypień	0	0	1	1	0	1	1	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Nieborowie

(* Sołectwa Bełchów i Bełchów Osiedle, to administracyjnie miejscowość Bełchów. Urząd Gminy Nieborów dysponuje danymi tylko dla jednostki administracyjnej Bełchów. W celu obliczenia nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych firm dla obydwu sołectw, licząc ludności w sołectwach zsumowano, obliczono wskaźnik procentowy ludności, który pomnożono przez liczbę firm dla jednostki administracyjnej Bełchów.

Rolnictwo

Gmina Nieborów jest gminą o charakterze rolniczym, co potwierdza fakt, iż w ogólnej strukturze terenów gminy dominują użytki rolne. Według danych zamieszczonych na geoportalu województwa łódzkiego <https://mapy.lodzkie.pl/mapa/struktura-wladania-gruntow-w-wojewodztwie-lodzkiem/> obecnie użytki rolne stanowią 73,02% ogólnej powierzchni gminy, lasy i grunty leśne 19,34%. Struktura użytków rolnych kształtuje się w następujący sposób:

- grunty orne – 47,99%;
- sady – 4,43%;
- łąki – 4,49%;
- pastwiska – 8,81%.

Na terenie Gminy Nieborów gleby klas bonitacyjnych I-III w głównej mierze zlokalizowane są w północno zachodniej części gminy, w miejscowościach: Patoki, Kompina, Bednary Wieś, Bednary Kolonia, Karolew oraz Sypień. Stanowią one 16,40% wszystkich użytków rolnych. Gleby te podlegają ochronie przed użytkowaniem nierolniczym. Największe powierzchnie zajmują gleby klas najniższych V i VI, stanowią one 53,6% wszystkich użytków rolnych.

Według wyników Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2020 roku, na terenie gminy znajdowało się 790 gospodarstw rolnych. W gminie obserwuje się duże rozdrobnienie gospodarstw. Najliczniej występują gospodarstwa mieszczące się w grupie obszarowej 1 – 5 ha. Zaledwie 4,56% zajmują gospodarstwa o areale powyżej 15 ha.

Tabela 18 Powierzchnia gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych

ogółem	do 1 ha włącznie	powyżej 1 ha razem	1 – 5 ha	5 – 10 ha	10 – 15 ha	15 ha i więcej
790	8	782	470	209	67	36
100%	1,01%	98,99%	59,49%	26,47%	8,48%	4,56%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

Jedynie 13,04% gospodarstw w gminie to gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 10 ha – co umożliwia zapewnienie akceptowalnych warunków życia jego użytkownikom. Bardzo duży odsetek gospodarstw rolnych na terenie Gminy Nieborów stanowią gospodarstwa o powierzchni 1-5 ha, bo aż 59,49%, co jest czynnikiem negatywnie wpływającym na rozwój rolnictwa. Jest to zjawisko odbiegające od standardów europejskich.

Gmina Nieborów jest zatem gminą o typowo rolniczym charakterze, która wykorzystuje w rozwoju dostępne walory przyrodnicze i krajobrazowe.

ZJAWISKO NEGATYWNE W SFERZE GOSPODARCZEJ

Dokonano szczegółowej analizy wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w oparciu o podział gminy na sołectwa. Celem jest wskazanie obszarów, gdzie poziom przedsiębiorczości jest niższy od średniej dla Gminy Nieborów.

Zjawisko negatywne: zmniejszanie aktywności gospodarczej mieszkańców

Wskaźnik: udział liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w stosunku do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2023 r. [%]

Kolorem pomarańczowym oznaczono wartości wskaźnika wyższe od wartości referencyjnej dla gminy oraz odpowiadające im nazwy sołectw, wskazując obszar koncentracji zjawiska.

Tabela 19 Udział liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w stosunku do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2023 r. [%]

	liczba ludności w wieku produkcyjnym	liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych	wskaźnik [%]
Gmina Nieborów	5444	27	0,50%
Arkadia	148	1	0,68%
Bednary	548	5	0,91%
Bednary-Kolonia	197	0	0,00%
Bełchów Osiedle	914	5	0,55%
Bełchów	382	2	0,52%
Bobrowniki	679	2	0,29%
Chyleniec	29	1	3,45%
Dzierzgów	264	2	0,76%
Dzierzgówek	260	0	0,00%
Janowice	114	0	0,00%
Julianów	39	0	0,00%
Karolew	79	0	0,00%
Kompina	193	1	0,52%
Michałówek	28	0	0,00%
Mysłaków	716	6	0,84%
Nieborów	535	3	0,56%
Patoki	90	0	0,00%
Piaski	112	0	0,00%
Sypień	117	0	0,00%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

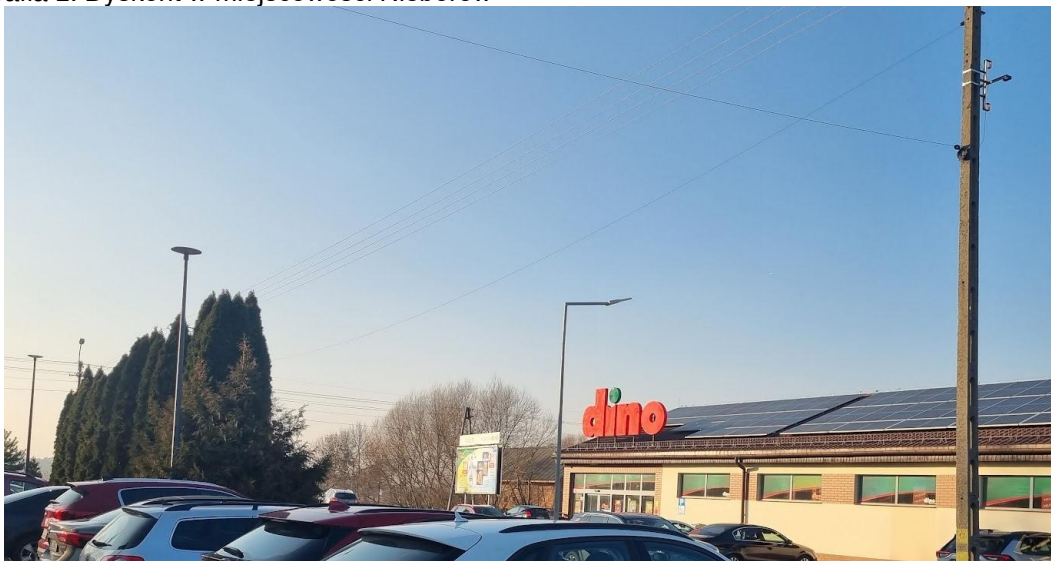
Sfera gospodarcza – wizja lokalna

W gminie, gdzie rolnictwo przez wiele lat stanowiło fundament lokalnej gospodarki, obserwujemy stopniowe wyciszenie się tej kluczowej dziedziny, co wiąże się z szeregiem niekorzystnych trendów wpływających na jej kondycję. Małe gospodarstwa, które dominują w strukturze produkcji rolnej, nie są w stanie efektywnie konkurować z większymi podmiotami, zarówno pod względem ekonomicznym, jak i technologicznym. Niedostateczna innowacyjność, ograniczony dostęp do nowoczesnych technologii i inwestycji w rozwój sprawiają, że tradycyjne metody produkcji nie nadążają za zmieniającymi się wymaganiami rynku, co skutkuje spadkiem dochodów z upraw. Rolnicy, działający na niewielkich terenach, często borykają się z problemami strukturalnymi, takimi jak brak możliwości mechanizacji czy wdrożenia zaawansowanych technologii rolniczych, a także ograniczony dostęp do nowoczesnych systemów zarządzania gospodarstwem. Wszystko to prowadzi do zmniejszenia konkurencyjności ich produkcji na rynku krajowym i międzynarodowym, co w efekcie powoduje systematyczne obniżanie poziomu przychodów. Dodatkowo, wycofywanie się młodszych pokoleń z działalności rolniczej oraz migracja młodych ludzi do większych miast, gdzie istnieje większa szansa na zatrudnienie w innych sektorach, pogłębia problem utraty potencjału tego sektora. Konsekwencją tego trendu jest nie tylko spadek dochodów rolniczych, ale również osłabienie całej struktury gospodarczej gminy, której rozwój i stabilność przez długie lata były ściśle związane rolnictwem. W obliczu tych wyzwań niezbędne staje się wdrożenie kompleksowych strategii rewitalizacyjnych, które umożliwią modernizację gospodarstw, poprawę ich efektywności oraz przywrócenie roli rolnictwa jako jednego z filarów lokalnej gospodarki. Tylko poprzez wsparcie innowacyjnych rozwiązań, rozwój współpracy międzysektorowej oraz inwestycje w nowoczesne technologie możliwe będzie odwrócenie tego negatywnego trendu i zapewnienie stabilności ekonomicznej regionu w przyszłości.

W miejscowości Nieborów, będącej jednym z kluczowych ośrodków gminy, obserwujemy niepokojący trend, który negatywnie wpływa na całą sferę gospodarczą regionu – mianowicie, systematyczny spadek liczby małych, rodzinnych firm. Przez dziesięciolecia właśnie te przedsiębiorstwa stanowiły fundament lokalnej gospodarki, nie tylko jako źródło zatrudnienia, ale także jako nośnik tradycji, wartości społecznych oraz umacniania lokalnej tożsamości. Obecnie jednak, rosnące trudności ekonomiczne, nasilająca się konkurencja ze strony dużych, kapitałowo silniejszych podmiotów oraz ograniczony dostęp do nowoczesnych rozwiązań finansowych sprawiają, że małe firmy coraz częściej są zmuszane do zamknięcia lub wycofywania się z rynku. W szczególności widoczne są te problemy w Nieborowie, gdzie spadek aktywności rodzinnych przedsiębiorstw ma bezpośredni wpływ na strukturę rynku lokalnego. Czynniki demograficzne, takie jak migracja młodych ludzi do większych miast w poszukiwaniu lepszych perspektyw zawodowych oraz brak zainteresowania kolejnych pokoleń kontynuowaniem tradycyjnej formy działalności gospodarczej, pogłębiają kryzys. Efektem tego jest nie tylko ograniczenie różnorodności ekonomicznej, ale również osłabienie potencjału innowacyjnego i konkurencyjności regionu, co prowadzi do pogłębiania się zjawiska stagnacji gospodarczej. Dodatkowo, spadek liczby działających firm rodzinnych generuje szereg problemów społecznych – zmniejsza się liczba miejsc pracy, co wpływa negatywnie na poziom życia mieszkańców, a sam spadek aktywności lokalnych przedsiębiorców przekłada się na ograniczenie wpływów do budżetu gminy. W konsekwencji, osłabiona gospodarka utrudnia realizację inwestycji infrastrukturalnych oraz społecznych, co z kolei może prowadzić do dalszego krążenia niekorzystnych zjawisk gospodarczych. W obliczu tych wyzwań, kluczowe staje się opracowanie strategii rewitalizacyjnej, która nie tylko zadba o przywrócenie dynamiki lokalnym przedsiębiorstwom, ale również wzmocni potencjał rozwoju regionu. Konieczne jest wdrożenie działań wspierających małe firmy – poprzez ułatwienie dostępu do nowoczesnych technologii, wsparcie finansowe, programy mentoringowe oraz promocję przedsiębiorczości wśród młodzieży – co mogłoby przywrócić równowagę na lokalnym rynku i przeciwdziałać negatywnym skutkom obecnych trendów gospodarczych. Tylko poprzez kompleksowe podejście i współpracę wszystkich zainteresowanych stron możliwe będzie zatrzymanie negatywnego trendu oraz stworzenie solidnych fundamentów pod przyszły rozwój gminy Nieborów.

W ostatnich latach obserwuje się dynamiczny proces, w wyniku którego tradycyjne, małe sklepy, często stanowiące ważny element lokalnego krajobrazu handlowego, stopniowo ustępują miejsca dużym dyskontom, co wywiera negatywny wpływ zarówno na funkcjonowanie lokalnej gospodarki, jak i na strukturę społeczną gminy. Wpływ globalizacji oraz zmiany preferencji konsumenckich sprawiły, że konsumenci coraz częściej wybierają miejsca oferujące atrakcyjne ceny, szeroki asortyment oraz komfort zakupów na dużą skalę. Małe, rodzinne sklepy, które przez dekady pełniły rolę nie tylko punktów sprzedaży, ale również miejsc spotkań mieszkańców, nie są w stanie konkurować z efektami skali, jakie osiągają duże sieci handlowe. W rezultacie, wiele z tych lokalnych placówek zaczyna zanikać, a przepływy finansowe koncentrują się w rękach dużych dyskontów, co prowadzi do zmniejszenia wpływów budżetowych na poziomie gminy oraz ogranicza możliwości reinwestycji w rozwój infrastruktury lokalnej. Zjawisko to niesie za sobą szereg negatywnych konsekwencji. Przede wszystkim, utrata małych sklepów oznacza spadek różnorodności oferty handlowej dostępnej dla mieszkańców, którzy coraz częściej mają do czynienia z jednolitym, standaryzowanym asortymentem produktów. Sklepy te często były miejscem, gdzie lokalni producenci i rzemieślnicy mogli prezentować swoje wyroby, co przyczyniało się do utrzymania unikalnego charakteru regionu. Dodatkowo, zanikanie małych przedsiębiorstw wpływa negatywnie na relacje społeczne – wiele z nich pełniło funkcję punktów integracji społecznej, sprzyjając budowaniu więzi międzyludzkich oraz wspierając lokalną tożsamość. W miarę jak rośnie dominacja dużych dyskontów, lokalna społeczność traci ważne elementy swojej codziennej struktury, co może prowadzić do osłabienia poczucia przynależności i zmniejszenia zaangażowania mieszkańców w życie publiczne.

Fotografia 1. Dyskont w miejscowości Nieborów

Źródło: Fotografia własna

Ekonomicznie, zmiana ta skutkuje redystrybucją środków – pieniądze wydawane przez mieszkańców trafiają do centralnych struktur korporacyjnych, co ogranicza potencjał lokalnych przedsiębiorców do rozwoju własnych biznesów. W efekcie, lokalna gospodarka staje się mniej elastyczna i bardziej podatna na globalne kryzysy ekonomiczne, ponieważ traci elementy niezależności i różnorodności handlowej, które mogłyby stanowić o jej odporności. Ponadto, proces ten ma również wpływ na rynek pracy – zamykanie małych sklepów często wiąże się z redukcją miejsc pracy, co dodatkowo pogłębia problemy społeczne, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach, gdzie alternatywne formy zatrudnienia są ograniczone.

W obliczu tych wyzwań niezbędne jest podjęcie działań mających na celu wsparcie małych rodzinnych przedsiębiorstw, poprzez tworzenie sprzyjających warunków do prowadzenia działalności handlowej na lokalnym rynku. Wdrożenie programów rewitalizacyjnych, które będą promować zróżnicowaną ofertę handlową oraz wspierać lokalnych przedsiębiorców, może przyczynić się do przywrócenia równowagi między dużymi sieciami dyskontowymi, a tradycyjnymi sklepami. Tylko poprzez kompleksowe

i zintegrowane podejście, uwzględniające zarówno aspekty ekonomiczne, jak i społeczne, możliwe będzie zahamowanie negatywnych trendów oraz stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi lokalnej, zrównoważonej gospodarki.

W ostatnich latach dynamiczny rozwój handlu elektronicznego stał się jednym z głównych czynników przyczyniających się do upadku małych, lokalnych sklepów. Konsumenci, przyzwyczajeni do wygody i szerokiego asortymentu oferowanego przez platformy e-commerce, coraz częściej rezygnują z tradycyjnych zakupów w sklepach stacjonarnych, co prowadzi do stopniowej erozji rynku lokalnego. Małe sklepy, które przez wiele lat stanowiły serce lokalnych społeczności, nie dysponują odpowiednimi zasobami, aby konkurować z globalnymi gigantami handlu online, inwestującymi ogromne środki w rozwój nowoczesnych technologii, logistykę oraz zaawansowane systemy sprzedaży i marketingu internetowego. W rezultacie, konkurencyjne ceny oraz szeroka oferta dostępna w Internecie przyciągają konsumentów, którzy szukają oszczędności oraz komfortu zakupów bez konieczności wychodzenia z domu.

Niestety, małe sklepy nie są w stanie sprostać dynamicznym zmianom na rynku, gdyż ograniczone środki finansowe i brak specjalistycznej wiedzy technologicznej uniemożliwiają im szybkie wdrożenie rozwiązań e-commerce. Brak inwestycji w nowoczesne systemy sprzedaży internetowej i obsługi klienta online przekłada się na utratę konkurencyjności w porównaniu z dużymi platformami handlowymi. Skutkiem tego jest nie tylko spadek liczby klientów odwiedzających sklepy stacjonarne, ale również malejące obroty, co prowadzi do zamykania się tych placówek. Zanik małych sklepów powoduje szereg negatywnych konsekwencji dla lokalnych społeczności – tracone są miejsca pracy, a także ogranicza się dostęp mieszkańców do zróżnicowanej oferty lokalnej, co wpływa na osłabienie więzi społecznych i tożsamości regionu.

Ponadto, rozwój e-commerce sprzyja centralizacji kapitału w dużych, międzynarodowych korporacjach, co powoduje, że pieniądze wydawane przez konsumentów przelatują przez lokalną gospodarkę, zamiast być reinwestowane w rozwój lokalnych przedsiębiorstw. W dłuższej perspektywie, taka koncentracja środków wpływa negatywnie na dynamikę gospodarczą regionu, prowadząc do dalszej dezintegracji lokalnego rynku detalicznego oraz osłabienia lokalnej infrastruktury handlowej. Aby przeciwdziałać temu negatywnemu trendowi, niezbędne są działania wspierające małych przedsiębiorców, w tym programy dofinansowania, szkolenia z zakresu nowoczesnych technologii oraz kampanie promujące zakupy lokalne. Tylko poprzez zintegrowane podejście, łączące wsparcie finansowe, technologiczne i promocyjne, możliwe będzie zahamowanie postępującej erozji małych sklepów oraz przywrócenie równowagi w lokalnym rynku detalicznym, co w konsekwencji przyczyni się do zrównoważonego rozwoju całego regionu.

Bardzo często mieszkańcy Nieborowa decydują się na podejmowanie zatrudnienia w sąsiednich miastach, takich jak Łowicz i Skierniewice, gdzie nie tylko wykonują swoje obowiązki zawodowe, ale także dokonują zakupów oraz uczestniczą w bogatym życiu kulturalno-edukacyjnym. Choć taka mobilność może na pierwszy rzut oka świadczyć o aktywności i otwartości mieszkańców na nowe możliwości, w rzeczywistości ma to szereg negatywnych konsekwencji dla gospodarki gminy Nieborów. Przede wszystkim, fakt, że mieszkańcy pracują poza granicami gminy, skutkuje odpływem zarobionych środków do Łowicza i Skierniewic. Pieniądze te, zamiast być wykorzystywane do wzmacniania lokalnej gospodarki poprzez konsumpcję i inwestycje w infrastrukturę, trafiają do budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego, co osłabia potencjał finansowy Nieborowa. Dodatkowo, gdy mieszkańcy dokonują zakupów w większych miastach, lokalne sklepy i przedsiębiorstwa tracą szansę na generowanie obrotów, które mogłyby przyczynić się do rozwoju lokalnego rynku detalicznego oraz wzrostu zatrudnienia w gminie. Brak lokalnych nakładów finansowych przekłada się na ograniczone możliwości inwestycji w rozwój infrastruktury, modernizację placówek oświatowych oraz wsparcie dla lokalnych inicjatyw kulturalnych i społecznych, co w długofalowej perspektywie pogłębia problem stagnacji gospodarczej Nieborowa. Co więcej, uczestnictwo mieszkańców w życiu kulturalno-edukacyjnym poza granicami gminy oznacza, że potencjał kreatywny oraz kapitał społeczny nie jest wykorzystywany do budowania silniejszej lokalnej tożsamości i wspólnoty, co mogłoby stanowić impuls do rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjnych projektów. W rezultacie, model ten prowadzi

do tzw. drenażu finansowego, gdzie dochody generowane przez mieszkańców ostatecznie nie krążą wewnątrz gminy, a Gmina Nieborów traci potencjalne środki na finansowanie kluczowych inwestycji publicznych. Taki stan rzeczy osłabia zarówno strukturę ekonomiczną, jak i społeczną gminy, utrudniając osiągnięcie zrównoważonego rozwoju oraz poprawę jakości życia jej mieszkańców.

Miejscowość Nieborów wraz z zabytkową Arkadią stanowią niezwykle ważny punkt na mapie turystycznej regionu, oferując bogate dziedzictwo kulturowe, historyczne atrakcje oraz unikalne walory architektoniczne, które przyciągają wielu turystów. Niestety, mimo wysokiego potencjału, obserwuje się, że odwiedzający najczęściej decydują się jedynie na jednodniowe wizyty, co w efekcie negatywnie wpływa na dalszy rozwój turystyki w tym obszarze. Taki model turystyczny ogranicza możliwość pełnego wykorzystania walorów turystycznych regionu, ponieważ krótkie pobyty uniemożliwiają turystom zapoznanie się z pełnią oferty kulturalnej, gastronomicznej oraz rekreacyjnej, a także wpływają na niewystarczający rozwój lokalnej infrastruktury noclegowej i usługowej. Konieczne staje się więc przemyślenie strategii, która pozwoli na zatrzymanie turystów na dłużej i stworzenie warunków, w których mogliby oni nie tylko zwiedzać, ale również odpoczywać, integrować się z lokalną społecznością oraz korzystać z bogatej oferty kulturalnej regionu. W tym kontekście warto rozważyć rozwój infrastruktury turystycznej, obejmującej rozbudowę istniejących i tworzenie nowych obiektów noclegowych, wprowadzenie atrakcyjnych pakietów turystycznych łączących zwiedzanie zabytków z lokalnymi wydarzeniami kulturalnymi oraz rekreacyjnymi, a także intensyfikację działań promocyjnych skierowanych do różnych grup odbiorców. Działania takie mogłyby obejmować organizację festiwali, targów rzemiosła, warsztatów kulinarnych czy tematycznych spacerów historycznych, które nie tylko wydłużą czas pobytu gości, ale również umożliwią głębsze poznanie regionu i budowanie więzi z lokalną społecznością. Współpraca pomiędzy samorządem, przedsiębiorcami oraz organizacjami pozarządowymi może przyczynić się do stworzenia kompleksowej oferty, która odpowie na potrzeby zarówno turystów indywidualnych, jak i rodzin czy grup zorganizowanych, co w dłuższej perspektywie przełoży się na wzrost wpływów do budżetu gminy oraz podniesienie prestiżu regionu jako atrakcyjnego ośrodka turystycznego. Kluczowe znaczenie ma także inwestycja w nowoczesne technologie informacyjne, które umożliwią efektywną promocję oferty turystycznej online, ułatwią rezerwację noclegów oraz organizację atrakcji, co w rezultacie pozwoli na stworzenie spójnego systemu wsparcia dla turystyki. W rezultacie, poprzez wdrożenie przemyślanych i kompleksowych działań mających na celu zatrzymanie turystów na dłużej, można liczyć na istotny wzrost nie tylko w sektorze turystycznym, ale również na korzystny efekt dla całej gospodarki regionu, umacniając jednocześnie pozycję Nieborowa i Arkadii jako kluczowych atrakcji turystycznych w regionie.

Fotografia 2. Pałac w Nieborowie

Źródło: Fotografia własna

W Gminie Nieborów obserwujemy niepokojący trend odpływu młodych, wykształconych mieszkańców, którzy w poszukiwaniu lepszych perspektyw zawodowych i rozwojowych decydują się na emigrację do większych miast lub centrów akademickich. Taki proces, określany często mianem "drenażu mózgu", skutkuje znaczną utratą potencjału ludzkiego, który jest kluczowy dla innowacyjnego i dynamicznego rozwoju lokalnej gospodarki. Młodzi ludzie, dysponujący nowoczesną wiedzą i umiejętnościami, są często motorem napędowym dla powstawania nowych przedsiębiorstw, inicjowania projektów badawczo-rozwojowych oraz podnoszenia konkurencyjności regionalnej gospodarki. Ich odejście oznacza więc nie tylko utratę siły roboczej, ale także ograniczenie zdolności gminy do generowania innowacji, co w długoterminowej perspektywie przekłada się na spowolnienie rozwoju gospodarczego.

Brak młodego pokolenia wpływa również negatywnie na strukturę demograficzną regionu – zmniejszenie liczby osób aktywnych zawodowo prowadzi do obniżenia bazy podatkowej, która jest niezbędna do finansowania inwestycji w infrastrukturę, edukację czy usługi publiczne. Mniejsza liczba mieszkańców oznacza również mniejszy rynek konsumencki, co z kolei ogranicza możliwości rozwoju lokalnego handlu i usług. Efektem tego jest spirala, w której malejące dochody gminy ograniczają jej zdolność do realizacji kluczowych projektów rozwojowych, a brak inwestycji jeszcze bardziej zniechęca młodych ludzi do osiedlania się i podejmowania działalności gospodarczej na terenie gminy.

Dodatkowo, emigracja wykształconych osób prowadzi do utraty kapitału intelektualnego, który mógłby być wykorzystany do rozwoju lokalnych inicjatyw, współpracy międzysektorowej oraz podnoszenia jakości życia w regionie. Młodzi, ambitni mieszkańcy często angażują się w projekty społeczne i kulturalne, które kształtują lokalną tożsamość oraz przyczyniają się do budowania społeczności opartej na innowacyjności i przedsiębiorczości. Ich brak skutkuje więc osłabieniem potencjału kreatywnego, który mógłby być kluczowym czynnikiem napędzającym rozwój gospodarczy gminy. W dłuższej perspektywie odpływ młodych i wykształconych mieszkańców powoduje stagnację ekonomiczną, utrudnia adaptację do zmieniających się warunków rynkowych oraz osłabia konkurencyjność regionu w stosunku do bardziej dynamicznych obszarów, które potrafią przyciągać i zatrzymywać talenty.

W obliczu tych wyzwań, konieczne staje się opracowanie strategii, która nie tylko zachęci młodych ludzi do pozostania w gminie lub powrotu po zdobyciu doświadczenia zawodowego, ale również stworzy warunki sprzyjające rozwojowi lokalnych przedsiębiorstw, podnoszeniu kwalifikacji zawodowych oraz integracji środowisk akademickich z sektorem gospodarczym. Wdrożenie programów wsparcia, inwestycje w infrastrukturę technologiczną oraz promocja lokalnych inicjatyw mogą przyczynić się do zatrzymania odpływu kapitału ludzkiego i przekształcenia gminy w atrakcyjne miejsce do życia i rozwoju zawodowego. Takie działania są kluczowe dla odwrócenia negatywnych trendów i zapewnienia stabilności oraz długofalowego wzrostu gospodarczego gminy Nieborów.

Zrównoważony rozwój i dywersyfikacja gospodarcza stanowią kluczowe elementy strategii, które mogą wpłynąć na stabilizację i wzrost lokalnej gospodarki gminy. W obliczu wyzwań, takich jak problemy w sektorze rolniczym, handlowym czy usługowym, niezwykle istotne staje się poszukiwanie nowych obszarów działalności, które pozwolą na zmniejszenie zależności od tradycyjnych sektorów oraz stworzenie bardziej elastycznej i odpornej na kryzysy struktury gospodarczej. Przykładowo, rozwój turystyki tematycznej, w tym turystyki kulinarnej czy historycznej, może wykorzystać unikalne walory kulturowe i przyrodnicze regionu, przyciągając nie tylko turystów, ale również inwestorów zainteresowanych budową infrastruktury noclegowej, gastronomicznej i rekreacyjnej. Taki model turystyki umożliwia nie tylko przedłużenie czasu pobytu gości, co przekłada się na większe obroty w lokalnych przedsiębiorstwach, ale również wzmacnia tożsamość regionalną i promuje lokalne tradycje. Równolegle, inwestycje w sektor energetyki odnawialnej, takie jak instalacje fotowoltaiczne, elektrownie wiatrowe czy wykorzystanie biogazu, mogą przyczynić się do poprawy jakości środowiska naturalnego oraz stworzyć nowe, zielone miejsca pracy, co zwiększy niezależność energetyczną gminy i pozwoli na generowanie dodatkowych środków finansowych. Z kolei rozwój sektora IT, obejmujący m.in. usługi informatyczne, programowanie czy wsparcie technologiczne, otwiera perspektywy dla młodych, wykształconych mieszkańców, którzy mogą realizować innowacyjne projekty i zakładać własne startupy, przyczyniając się do zatrzymania odpływu kapitału ludzkiego oraz budowania

nowoczesnej, opartej na wiedzy gospodarki. Dywersyfikacja źródeł dochodów pozwala gminie na zmniejszenie ryzyka wynikającego z ewentualnych niepowodzeń poszczególnych sektorów oraz umożliwia bardziej zrównoważony rozwój, w którym korzyści płynące z różnych obszarów synergicznie wspierają siebie nawzajem. Wdrożenie takiej strategii wymaga jednak współpracy między lokalnymi władzami, przedsiębiorcami oraz instytucjami edukacyjnymi, co umożliwi wymianę wiedzy, pozyskanie niezbędnych funduszy i wsparcia oraz stworzenie odpowiedniej infrastruktury, która będzie sprzyjać rozwojowi nowych gałęzi gospodarki. W rezultacie, zrównoważony rozwój i dywersyfikacja gospodarcza nie tylko przyczynią się do zwiększenia konkurencyjności gminy na arenie regionalnej i krajowej, ale również poprawią jakość życia mieszkańców poprzez stworzenie nowych miejsc pracy, zwiększenie wpływów budżetowych oraz rozwój nowoczesnych usług i technologii, co w długoterminowej perspektywie stanowi fundament stabilności i wzrostu gospodarczego Nieborowa.

Bierność części społeczeństwa, przejawiająca się między innymi w niechęci do zakładania własnych firm, stanowi istotny problem, który negatywnie wpływa na rozwój gospodarczy gminy. W szczególności, długotrwałe bezrobocie osób powyżej 50. roku życia jest widocznym symptomem tej tendencji. Brak inicjatywy i oporu przed podejmowaniem ryzyka przedsiębiorczego skutkuje zamknięciem się na nowe możliwości, a także ogranicza przepływ świeżych pomysłów, które mogłyby stanowić impuls dla rozwoju lokalnych przedsiębiorstw. W efekcie, potencjał rozwojowy regionu zostaje znacząco osłabiony, ponieważ dynamiczny rozwój gospodarczy wymaga aktywnego udziału wszystkich grup wiekowych, w tym przede wszystkim młodszych, ale również doświadczonych osób, które mogłyby dzielić się wiedzą i doświadczeniem z zakresu zarządzania i innowacji.

Niechęć do zakładania własnych firm wśród mieszkańców prowadzi do utrwalenia status quo, w którym dominują tradycyjne, często przestarzałe formy działalności gospodarczej. Osoby powyżej 50. roku życia, które stanowią sporą część lokalnej populacji, często borykają się z trudnościami w dostosowaniu się do szybko zmieniających się realiów rynkowych oraz wymagań związanych z nowoczesnymi technologiami. Taka sytuacja powoduje, że nie tylko spada liczba nowych przedsiębiorstw, ale również ogranicza się transfer wiedzy i innowacji, co w dłuższej perspektywie wpływa na stagnację gospodarczą. Brak przedsiębiorczości wśród tej grupy wiekowej przekłada się również na mniejszą zdolność regionu do tworzenia miejsc pracy oraz generowania dodatkowych dochodów, które mogłyby być reinwestowane w rozwój infrastruktury i usług publicznych.

Co więcej, długotrwałe bezrobocie osób w wieku powyżej 50 lat wpływa negatywnie na ogólną sytuację demograficzną i społeczną gminy. Taki stan rzeczy generuje efekt spiralny – bezrobocie zmniejsza motywację do poszukiwania nowych form aktywności zawodowej, co z kolei prowadzi do jeszcze większego odpływu talentów i kapitału ludzkiego z regionu. W rezultacie, ograniczony rozwój gospodarczy, brak innowacji oraz niski poziom przedsiębiorczości prowadzą do pogłębiania problemów strukturalnych, co wpływa na obniżenie konkurencyjności gminy na tle innych regionów. Aby przeciwdziałać tej tendencji, niezbędne są inicjatywy wspierające rozwój przedsiębiorczości wśród wszystkich grup wiekowych, w tym szczególnie osób powyżej 50. roku życia, poprzez programy szkoleniowe, doradztwo biznesowe oraz wsparcie finansowe dla nowych przedsięwzięć. Takie działania mogłyby przyczynić się do ożywienia lokalnej gospodarki, zwiększenia liczby miejsc pracy i wprowadzenia świeżych idei, które są kluczowe dla długofalowego rozwoju gminy.

4. Analiza środowiska naturalnego

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji, kolejnym kryterium oceny jest stan środowiska naturalnego.

Położenie, geomorfologia i klimat

Według podziału fizyczno-geograficznego J. Kondrackiego obszar Gminy Nieborów znajduje się na terenie prowincji Niżu Środkowoeuropejskiego (31), makroregion Nizina Środkowomazowiecka (318.7), mezoregion Równina Łowicko – Błońska (318.72).

Równina rozciąga się na przestrzeni 3100 km² na południe od Równiny Kutnowskiej w postaci płaskiego poziomu denudacyjnego z granicznymi wysokościami n.p.m. od 78m (w dolinie rz. Bzury) do 110m w okolicach Bełchowa. Cały teren opada łagodnie w kierunku północno – wschodnim. Z wyjątkiem dolin rzecznych spadki terenu nie przekraczają 5%, średnia wysokość obszaru gminy nad poziomem morza wynosi 90 m. Rzeźba obszaru jest słabo urozmaicona pod względem hipsometrycznym. Teren poddany był działalności procesów denudacyjnych przez ponad 150 tys. lat. Różny charakter oddziaływania tych procesów wiąże się ze zmianami warunków klimatycznych. W warunkach klimatu zimnego (w czasie zlodowacenia Warty) występował zespół procesów i zjawisk peryglacjalnych. W warunkach klimatu umiarkowanego dominowały procesy erozji rzecznej (działalność akumulacyjna).

Na obszarze gminy wyróżnia się następujące jednostki geomorfologiczne:

- płaska i rozległa dolina rz. Bzury – o równoleżnikowym przebiegu usytuowana na dnie Pradoliny Warszawsko – Berlińskiej (formowana w procesach aluwialnych w strefie peryglacjalnej faz leszczyńskiej i poznańskiej stadiu głównego zlodowacenia Wisły). Szerokość terasy zalewowej, akumulacyjnej jest zmienna (dochodzi do 1,3 km szerokości) wypełniona głównie utworami piaszczystymi z dużą ilością substancji organicznych (torfów, namulów). Północna granica doliny ma charakter wyraźnej krawędzi. Terasy nadzalewowe są zróżnicowane, lewobrzeżny charakteryzuje się silną redukcją, prawobrzeżny (erozyjno – akumulacyjny) ma zmienną szerokość i łagodnie przechodzi w obszar równinnej wysoczyzny morenowej.

- równinna wysoczyzna morenowa – usytuowana w północnej części obszaru, rozciąga się w postaci pasa o przebiegu równoleżnikowym. Wytworzona z lodowcowych glin zwałowych o znacznej miąższości, często ponad 20m. Szerokość strefy wynosi około 3000-4000m w rejonie Nieborowa i Bąkowa. Obszar wysoczyzny charakteryzuje się płaskim, monotonnym krajobrazem. Jest mocno zawodniony, pocięty gęstą siecią cieków wodnych i rzeczek w większości bez nazwy, spływających z południa ku pradolinie Bzury. Cieki te nie mają wykształconych dolin (z wyjątkiem rz. Skierniewki) ich koryta są wąskie w części uregulowane. Cieki te wraz ze swoimi strefami przydennymi stanowią jedyne istotniejsze elementy rzeźby w bardzo monotonnej morfologii obszaru.

- płaska równina aluwialna – ukształtowana u podnóża Wysoczyzny Skierniewickiej, w południowej części obszaru. Równina jest morfogenetycznym zapisem sedymentacji wodnolodowcowej w okresie zlodowacenia północnopolskiego. Charakteryzuje się monotonią w zakresie ukształtowania powierzchni. Zbudowana w przewadze z utworów piaszczystych o miąższości 0,5 do 12m, głębiej zalegają gliny zwałowe o miąższości 1,5 – 4,0m. W obszarze występują wyniesienia starszych gliniastych utworów świadczące o istnieniu obszarów bardzo podmokłych i zabagnionych (np. Polana Siwica).

- dolina rz. Skierniewki – o przebiegu południkowym i nachyleniu północnym. Szerokość terasy zalewowej jest niewielka. Fragmentami koryto rzeki znacznie wcina się w podłoże terenu. Terasy nadzalewowe przechodzą łagodnie w obszar równinnej wysoczyzny morenowej lub równinę aluwialną. Ich powstanie związane jest z okresami klimatu chłodnego i rozwojem procesów peryglacjalnych. Kształtowanie współczesnego systemu doliny rozpoczęło się w czasie deglacjacji. Tworzenie doliny po ustąpieniu lądolodu predysponowane było obniżeniami pozostawionymi przez lodowiec.

Obszar gminy położony jest we wschodniej części XVII regionu klimatycznego Środkowopolskiego - zgodnie z regionalizacją klimatyczną Polski Alojzego Wosia (Atlas Rzeczypospolitej, 1993 r.). Klimat Gminy wykazuje niewielkie zróżnicowanie przestrzenne wartości poszczególnych elementów meteorologicznych. Dużym zróżnicowaniem cechują się jedynie dane dotyczące opadów atmosferycznych. W skali całego roku przeważają wiatry zachodnie (ok. 20%), południowo- zachodnie (ok. 15%) i południowo- wschodnie (ok. 10%). Istotną cechą jest stosunkowo rzadkie występowanie wiatrów bardzo silnych.

Cechą klimatu jest możliwość występowania ostrych fal mrozu w marcu, kwietniu a nawet maju, co powoduje duże straty w rolnictwie i sadownictwie. Średnia roczna temperatura waha się od 7,6 do 8,0°C, liczba dni upalnych 5 - 6/rok, liczba dni gorących 34 - 37/rok, liczba dni mroźnych około 40/rok, liczba dni bezmroźnych 231/rok. Gmina posiada wysoki w stosunku do krajowego (max 24,8°C) wskaźnik termiczny 23°C. Wskaźnik usłonecznienia względnego w roku waha się w granicach 35 - 37%. Roczna suma promieniowania słonecznego wynosi 86,3 kcal/cm.

Ocena warunków klimatycznych¹³:

- korzystne warunki solarne (suma promieniowania słonecznego 86,3 kcal/cm²),
- sprzyjające warunki termiczne (wysoki wskaźnik termiczny), długi okres wegetacyjny 214 dni w roku przy długim lecie oraz krótkiej lub średniej zimie,
- korzystne warunki biometeorologiczne (wskaźnik biometeorologiczny od 1,8 do 1,9),
- niedostateczna ilość opadów atmosferycznych w stosunku do wysokiej wartości rocznej sumy parowania terenowego w połączeniu z okresami bezopadowymi mogą powodować suszę atmosferyczną, glebową lub hydrologiczną.

Ogólnie warunki klimatyczne na terenie gminy uznaje się za korzystne pod względem potrzeb gospodarczych.

Surowce mineralne

Na terenie gminy Nieborów zasoby surowców mineralnych są niewielkie. Znajduje się tam jedno złożo kopalin „Nieborów”.

Poniżej przedstawiono informacje na temat ww. złoża z podaniem stanu jego zasobów geologicznych bilansowych i przemysłowych na podstawie „Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2022 r.” Warszawa 2023 r.

Tabela 20 Złożo surowców mineralnych na terenie Gminy Nieborów wg stanu na 31.12.2022 r.

Nazwa złoża	Stan zag. złoża	Zasoby		Wydobycie
		Geologiczne bilansowe	Przemysłowe	
Surowce ilaste ceramiki budowlanej				
Nieborów	R	3	-	-

Oznaczenia stanu zagospodarowania złoża:

R – złożo o zasobach rozpoznanych szczegółowo (w kat. A + B + C1, a w przypadku ropy i gazu – w kat. A + B)

Źródło: „Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2022 r.” Warszawa 2023 r.

¹³ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nieborów (IV edycja) powiat łowicki, województwo łódzkie

Wody powierzchniowe

Obszar gminy Nieborów położony jest w dorzeczu Wisły, w środkowej części zlewni Bzury. Niewielki fragment obszaru gminy, część wsi Dzierzgówek i Bełchów, znajduje się w podzlewni rzeki Zwierzyniec, będącej dopływem Bzury. Podstawowym ciekim wodnym przepływającym przez obszar gminy jest rzeka Bzura wraz z dopływami Skierniewką i Rawką.

Monitoring wód powierzchniowych płynących jest realizowany w oparciu o wyznaczone tzw. jednolite części wód powierzchniowych (JCWP), czyli jednorodne pod względem hydromorfologicznym oraz biologicznym oddzielne i znaczące części wód. W granicach administracyjnych gminy zlokalizowane są następujące Jednolite Części Wód Powierzchniowych rzeczne (JCWP) bez zlewni:

- RW20002427299 - Bzura od Rawki do ujścia,
- RW2000192726999 - Rawka od Korabiewki do ujścia,¹⁵
- RW200017272569 – Zwierzyniec,¹⁶
- RW2000172725989 - Dopływ z Jeziora Południowego,
- RW2000172725989 - Bzura od Uchanki do Rawki bez Rawki,
- RW2000172725969 - Dopływ ze Skowrody Północnej,
- RW2000172725929 - Dopływ z Nieborowa,
- RW2000192725899 - Skierniewka od dopł. spod Dębowej Góry do ujścia,
- RW2000172725949 - Dopływ z Sypienia,
- RW20001727259929 - Dopływ spod Skierniewic.

Na terenie gminy nie występują Jednolite Części Wód Powierzchniowych jeziornych.

Wody Podziemne

Według podziału JCWPd na 172 części, teren gminy Nieborów zlokalizowany jest na obszarze dwóch jednolitych części wód podziemnych. W przeważającej części znajduje się on w obrębie JCWPd nr 63 (PLGW200063). Tylko północno - wschodnia część gminy położona jest w zasięgu JCWPd nr 65 (PLGW200065).

Zagrożenia powodzią

Na terenie gminy Nieborów występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią:

- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat (Q 1%),
- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat (Q 10%).

Na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony przed powodzią. Tereny te obejmują głównie dolinę rzek Bzura oraz Łupia-Skierniewka, który przebiegają przez obręby: Bełchów, Dzierzgówek, Dzierzgów, Bobrowniki, Arkadia, Mysłaków, Janowice, Bednary Wieś, Bednary Kolonia, Kompina oraz Patoki. Na występowanie lokalnych

¹⁴ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Nieborów na lata 2023-2026 z perspektywą do roku 2030

¹⁵ JCWP Rawka od Korabiewki do ujścia przepływa na niewielkim fragmencie obszaru Gminy Nieborów, przy jej północno – wschodniej granicy. Zgodnie z kartą charakterystyki JCWP Rawka od Korabiewki do ujścia, przepływa ona przez obszar Gminy Nieborów (źródło: ISOK).

¹⁶ JCWP Zwierzyniec przepływa na niewielkim fragmencie obszaru Gminy Nieborów, wzdłuż jej zachodniej granicy. Zgodnie z kartą charakterystyki JCWP Zwierzyniec, przepływa ona przez obszar Gminy Nieborów (źródło: ISOK).

podtopień narażone mogą być również tereny w bezpośrednim sąsiedztwie mniejszych cieków i zbiorników wodnych.

Na obszarze gminy Nieborów nie występują wały przeciwpowodziowe.

Potencjalne zagrożenia wód powierzchniowych i podziemnych¹⁷

Zanieczyszczenia wód powierzchniowych powodowane są głównie przez działalność antropogeniczną na terenie zlewni. Do głównych zagrożeń zasobów i jakości wód na terenie gminy Nieborów należy zaliczyć:

- emisję ścieków komunalnych,
- odprowadzanie ścieków nieoczyszczonych lub niedostatecznie oczyszczonych.

Istotnym źródłem presji na środowisko wodne jest niedostateczna sanitacja wiejskich obszarów rolniczych. Rozproszenie zabudowy mieszkaniowej w niektórych częściach gminy sprawia, że budowa kanalizacji sanitarnej jest często ekonomicznie nieuzasadniona. W takiej sytuacji, mieszkańcy obszarów nieskanalizowanych korzystają z przydomowych oczyszczalni ścieków oraz ze zbiorników bezodpływowych (szamb), opróżnianych przez wyspecjalizowane firmy. Korzystanie z nieszczelnego szamba grozi skażeniem bakteriologicznym gleby oraz wody wokół posesji, a zanieczyszczenia chemiczne są wchłaniane przez rośliny, w tym warzywa i zboża. Szkodliwe związki chemiczne rozprzestrzeniają się także na większe odległości, skażając wody podziemne. Ponadto zagrożeniem może być również eksploatacja przydomowych oczyszczalni ścieków, z których niedostatecznie oczyszczone ścieki bytowe mogą bez kontroli być wprowadzane do gruntu, zanieczyszczając wody podziemne. Przydomowe oczyszczalnie oraz zbiorniki bezodpływowe znajdują się na obszarach, na których na ogół nie funkcjonuje kanalizacja sanitarna. Są to obszary rozproszone, gdzie podłączenie budynków do kanalizacji jest obecnie ekonomicznie nieuzasadnione, ze względu na wysokie koszty.

Formy ochrony przyrody

Na terenie gminy występują następujące formy ochrony przyrody¹⁸:

- **Bolimowski Park Krajobrazowy**

Obszar Bolimowskiego Parku Krajobrazowego jest największym i najmniej zdeformowanym systemem przyrodniczym, jaki znajduje się na rozległym obszarze Polski Centralnej. Park leży na terenie gmin: Nieborów, Nowy Kawęczyn, Wiskitki, Skierniewice, Puszcza Mariańska, Kowiesy, Bolimów. Całkowita powierzchnia parku wynosi 20 512,32 ha, natomiast jego otulina 3 171 ha. Otulinę stanowi pas gruntu o szerokości 200 m równoległy do granic zewnętrznych i wewnętrznych Parku.

Na terenie województwa łódzkiego ustala się następujące szczególne cele ochrony Parku ze względu na wartości przyrodnicze¹⁹:

- zachowanie swobodnie meandrującej, nieuregulowanej nizinnej rzeki Rawki i jej dopływów oraz jej doliny ze starorzeczami, oczkami wodnymi, zabagnieniami, łęgami, zapustami, łąkami i pastwiskami,
- zachowanie pozostałości dawnych puszczy, tworzących obecnie Puszcze Bolimowską, bogactwa szaty roślinnej, obejmującej liczną grupę chronionych i rzadkich gatunków roślin i zbiorowisk roślinnych,
- zachowanie bogactwa populacji zwierząt, ze szczególnym uwzględnieniem owadów, płazów, gadów i ptaków,

¹⁷ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Nieborów na lata 2023-2026 z perspektywą do roku 2030

¹⁸ Strategia Rozwoju Gminy Nieborów na lata 2021 – 2027

¹⁹ GDOŚ – centralny rejestr form ochrony przyrody

- zachowanie śródleśnych polan oraz kompleksów łąk i pastwisk,
- zachowanie drożności korytarzy ekologicznych.

Park Bolimowski chroni dobrze zachowane fragmenty Puszczy Bolimowskiej, Wiskickiej i Jaktorowskiej. Największą powierzchnię stanowią zbiorowiska leśne: bory sosnowe i mieszane z dominującą sosną oraz domieszką dębu, brzozy, grabu, lipy, klonu w drzewostanie oraz kruszyną, jarzębiną, leszczyną, dereniem i jałowcem w podszycie. W Puszczy żyje 16 gatunków ssaków łownych m.in.: łosie, sarny, daniel, jelenie, dziki, lisy i bobry. Na podmokłych łąkach doliny Rawki bytują bociany czarne i białe, zimorodki, brodzie, derkacze, bekasy, łabędzie nieme, żurawie, kaczki i wiele innych.

- **Obszar chronionego krajobrazu Pradoliny Warszawsko – Berlińskiej**

Obszar Chronionego Krajobrazu Pradolina Warszawsko-Berlińska zajmuje powierzchnię 36 650 ha. Przedmiotem ochrony obszaru jest zachowanie walorów przyrodniczych części pradoliny powstałej w okresie plejstoceni, łączącej dolinę Wisły z doliną Warty. Wyznaczony Obszar wchodzi w skład sieci obszarów chronionych i korytarzy ekologicznych.

- **Zespół przyrodniczo krajobrazowy Nieborów**

Powierzchnia zespołu przyrodniczo – krajobrazowego wynosi 46,35 ha, jest to fragment zespołu parkowo- pałacowego w Nieborowie wkomponowany w otaczające drzewostany leśne. Charakteryzuje się krajobrazem puszczańskim gromadzącym wszystkie miejscowe gatunki roślin i zwierząt. Celem ochrony jest zachowanie walorów estetycznych naturalnego i kulturowego krajobrazu dawnego lapidarium z kompleksem rowów melioracyjnych i wilgotnych łąk.

- **Rezerwat przyrody Rawka**

Obszar chroniony rzeki Rawki to długość rzeki, oraz teren dopływów: Krzemionki, Grabianki, Korabiewki oraz Rokity. Ponadto przedmiotem ochrony jest także nabrzeżny pas ziemi o szerokości 10 m, który obejmuje łączną powierzchnię 487 ha. Rezerwat Rawki stworzono, aby zachować naturalne warunki typowej rzeki nizinnej, krajobraz jej doliny, rzadkie siedliska chronionych roślin i zwierząt.

- **Rezerwat przyrody Polana Siwica**

Rezerwat stanowi obszar łąk, pastwisk, bagien, wód i lasów o łącznej powierzchni 68,38 ha i położony jest w całości na terenie Gminy Nieborów. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych charakterystycznej dla Puszczy Bolimowskiej śródleśnej polany ze zbiorowiskami roślinności łąkowej i torfowej.

- **Obszar Natura 2000 Polany Puszy Bolimowskiej**

Na terenie Gminy Nieborów utworzono obszar mający znaczenie dla Wspólnoty „Polany Puszczy Bolimowskiej” (PLH100028) o powierzchni 132,3 ha. Obszar składa się z czterech, starych, śródleśnych polan, z których dwie najcenniejsze mają pochodzenie autogeniczne (Stożyska, Siwica), a dwie - antropogeniczne (Olszówka, Bielawy). Właściwa polanom śródleśnym przyroda najlepiej zachowała się na polanach autogenicznych. Bardzo istotnym aspektem ochrony charakteryzowanego obszaru jest fakt, iż położone wśród lasów Puszczy Bolimowskiej polany, chronione w granicach Bolimowskiego Parku Krajobrazowego, są poddawane stosunkowo nikomej antropopresji; fakt ten sprzyja zachowaniu bogatej różnorodności biologicznej polan oraz może dodatkowo wzmocnić efekt ochrony czynnej.

- **Pomniki przyrody**

Zgodnie z definicją zawartą w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz.U. z 2022 r., poz. 916 ze zm.) pomnikami przyrody są „pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie”. Zgodnie z danymi zawartymi Centralnym Rejestrze Form Ochrony Przyrody na terenie gminy zlokalizowane są 4 pomniki przyrody.

Tabela 21 Wykaz pomników przyrody na terenie gminy Nieborów

Data utworzenia	Opis granicy	Typ	Opis pomnika	Rodzaj aktu nazwa	Akt prawny
26.03.1994	Leśnictwo Nieborów oddz. 109 d	Jednoobiektowy	Lipa szerokolistna	utworzenie	Rozporządzenie Nr 2 Wojewody Skierniewickiego z dnia 18 stycznia 1994 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody
26.03.1994	Leśnictwo Nieborów oddz. 109 d	Jednoobiektowy	Lipa szerokolistna	utworzenie	Rozporządzenie Nr 2 Wojewody Skierniewickiego z dnia 18 stycznia 1994 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody
26.03.1994	Leśnictwo Nieborów oddz. 109	Jednoobiektowy	Dąb szypułkowy	utworzenie	Rozporządzenie Nr 2 Wojewody Skierniewickiego z dnia 18 stycznia 1994 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody
02.09.1997	Droga wojewódzka nr 38 157 na odcinku 5 500 m. Aleja składa się z 3 odcinków: Odcinek 1 - początek na wysokości dz. 720 koniec na wysokości oddziału leśnego nr 5, biegnący wzdłuż drogi wojewódzkiej Nr 38.570 na dz. 865; Odcinek 2 - początek na wysokości działki Nr 260, koniec na wysokości działki 290; Odcinek 3 - początek na wysokości działki 821, koniec na wysokości działki 839	Wieloobiektowy (Aleja)	863 Lip, 10 Dębów, 7 Wierzb białych i kruchych, 4 Sosny, 2 Wiązy, 1 Topola biała; Ochrona zniesiona uchwałą nr XLVIII/231/2010 Rady Gminy Nieborów dla drzew: lipa 37 szt., dąb 6 szt., sosna 1 szt., sosna 1 szt., bez czarny 1 szt.	utworzenie	Rozporządzenie Nr 35 Wojewody Skierniewickiego z dnia 17 lipca 1997 r. w sprawie uznania za pomnik przyrody
				zmiana	Uchwała Nr XLVIII/231/2010 Rady Gminy Nieborów z dnia 29.01.2010 r. w sprawie uzgodnienia usunięcia drzew i krzewów rosnących w zabytkowej Alei Lipowej - pomnika przyrody na działkach drogowych A-2 na odcinku DK 70 Nieborów- Arkadia
				zmiana	Uchwała nr VI/43/19 Rady Gminy Nieborów z dnia 11 marca 2019 r. w sprawie zmniejszenia liczby drzew objętych ochroną w pomniku przyrody Aleja Lipowa odcinek 1 Arkadia - Nieborów

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Nieborów na lata 2023-2026 z perspektywą do roku 2030

- **Użytki ekologiczne**

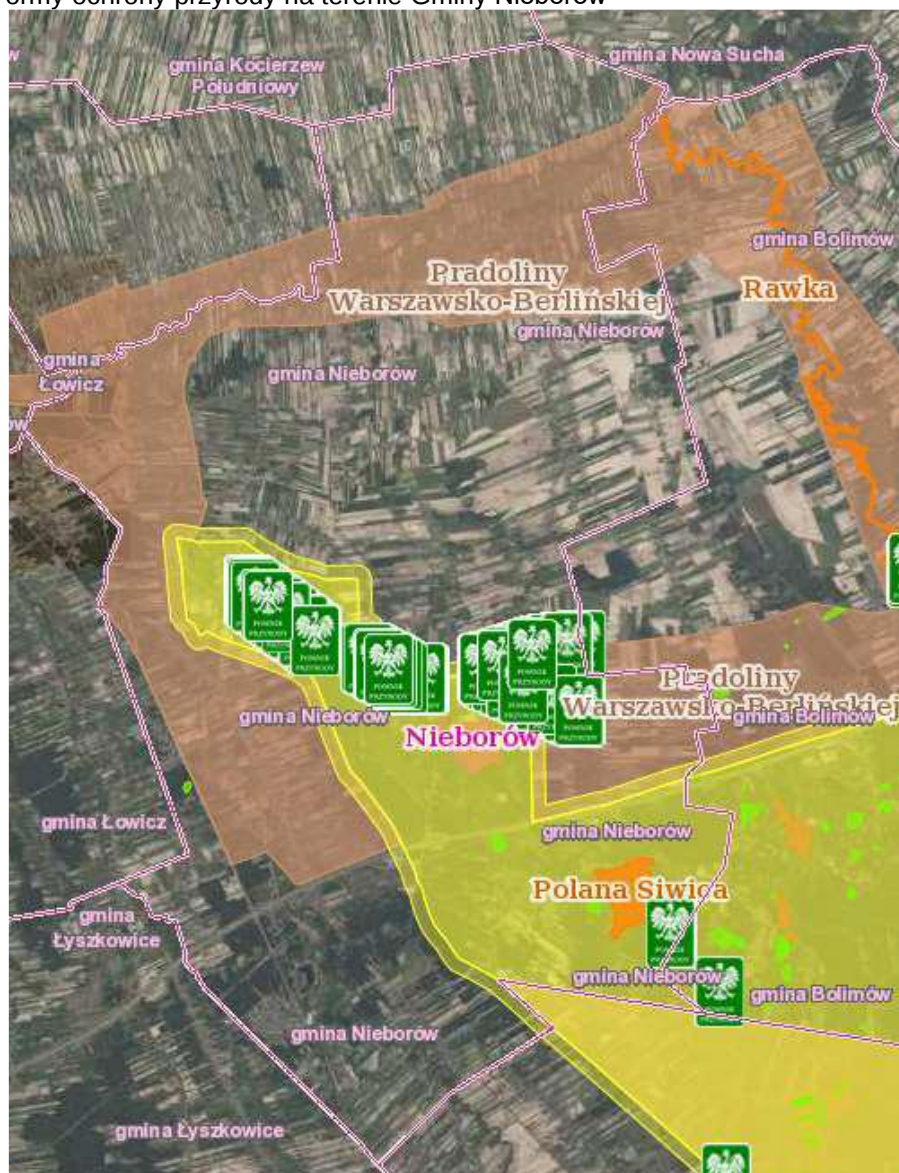
Wg ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz.U. z 2022 r., poz. 916 ze zm.) „Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej – naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt, i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania”. Zgodnie z danymi zawartymi Centralnym Rejestrze Form Ochrony Przyrody na terenie gminy zlokalizowanych jest 7 użytków ekologicznych.

Tabela 22 Wykaz użytków ekologicznych na terenie Gminy Nieborów

data utworzenia	rodzaj użytku ekologicznego	powierzchnia [ha]	opis granicy	rodzaj aktu nazwa	akt prawny - nazwa
05.01.1999	bagno	1,58	oddział 9 d położony w Leśnictwie Nieborów, Nadleśnictwo Skierniewice, gmina Nieborów	utworzenie	Rozporządzenie Nr 30 Wojewody Skierniewickiego z 21.12.1998 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne
05.01.1999	bagno	1,47	oddział 18 Ad położony w Leśnictwie Nieborów, Nadleśnictwo Skierniewice, gmina Nieborów	utworzenie	Rozporządzenie Nr 30 Wojewody Skierniewickiego z 21.12.1998 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne
22.02.1997	bagno	0,52	oddział 91 f położony w Leśnictwie Łasieczniki, Nadleśnictwo Skierniewice	utworzenie	Rozporządzenie Nr 2 Wojewody Skierniewickiego z 15.01.1997 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne
22.02.1997	bagno	0,75	oddział 8 g położony w Leśnictwie Nieborów, Nadleśnictwo Skierniewice	utworzenie	Rozporządzenie Nr 2 Wojewody Skierniewickiego z 15.01.1997 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne
22.02.1997	bagno	0,46	oddział 25 h położony w Leśnictwie Nieborów, Nadleśnictwo Skierniewice	utworzenie	Rozporządzenie Nr 2 Wojewody Skierniewickiego z 15.01.1997 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne
22.02.1997	bagno	2,6	oddział 60 j położony w Leśnictwie Nieborów, Nadleśnictwo Skierniewice	utworzenie	Rozporządzenie Nr 2 Wojewody Skierniewickiego z 15.01.1997 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne
22.02.1997	bagno	2,27	oddział 112 b położony w Leśnictwie Nieborów, Nadleśnictwo Skierniewice	utworzenie	Rozporządzenie Nr 2 Wojewody Skierniewickiego z 15.01.1997 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Nieborów na lata 2023-2026 z perspektywą do roku 2030

Rysunek 2 Formy ochrony przyrody na terenie Gminy Nieborów

Legenda:

-   Pomniki Przyrody
-   Użytki Ekologiczne
-   Rezerwaty
-   Parki Krajobrazowe
-   Parki Narodowe
-   Obszary Chronionego Krajobrazu
-   Zespoły Przyrodniczo-Krajobrazowe
-   Natura 2000 - obszary ptasie
-   Natura 2000 - obszary siedliskowe
-   Stanowiska Dokumentacyjne

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Nieborów na lata 2023 – 2026 z perspektywą do 2030 roku

Inne obszary cenne przyrodniczo

Istotne znaczenie zwłaszcza dla terenów zabudowanych ma zieleń urządzona. Terenami zieleni urządzonej są również cmentarze, które zajmują na terenie Gminy Nieborów powierzchnię 5,3 ha (5 cmentarzy). Najważniejszym jest cmentarz wojenny w Kompinie z 1939 r., gdzie pochowano głównie żołnierzy 26 Dywizji Piechoty Armii "Pomorze" (bitwa nad Bzurą).

Główną atrakcją Gminy jest zespół pałacowo - parkowy w Nieborowie ze stałą ekspozycją wewnątrz z XVIII i XIX w. oraz manufakturą majoliki nieborowskiej. Ogród barokowy w stylu regularnym (francuskim) w Nieborowie zaprojektowany został w ostatniej dekadzie XVII w. Dominują w nim rodzime gatunki drzew, ale najbardziej okazałe są dwa platany posadzone ok. roku 1770.

Drugim ważnym obiektem jest romantyczny ogród w Arkadii, pełen sztucznych ruin wg projektu m.in. Sz. B. Zuga i H. Ittara: Świątynia Diany, Akwedukt Rzymski, Dom Murgrabiego, Przybytek Arcykapłana, Domek Gotycki z Jaskinią Sybilli, Łuk Kamienny²⁰.

Lasy i gospodarka leśna

Lasy w Nieborowie, w większości mieszane, są niewątpliwym atutem gminy. Zajmują one, wraz z gruntami leśnymi powierzchnię 2237,52 ha i stanowią 21,55% jej obszaru. Obszary leśne na terenie Gminy Nieborów podlegają pod Nadleśnictwo Skierniewice. Rosną tu przeważnie: sosny, dęby, brzozy, olsze, modrzewie i wiele innych gatunków drzew. W ostatnich latach wyraźnie rośnie udział gatunków liściastych. W lasach tych żyje wiele zwierząt począwszy od borsuków po sarny i jelenie. Z ptaków można spotkać: sójki, bażanty, myszołowy i krogulce. Latem rośnie tu wiele grzybów.

Na terenie Nadleśnictwa Skierniewice oraz Gminy Nieborów wyznaczone zostały również lasy HCVF (skrót od angielskiej nazwy: High Conservation Value Forests – polska nazwa: Lasy o szczególnych walorach przyrodniczych).

Lasy Nadleśnictwa Skierniewice zaliczone są w całości do II strefy zagrożenia pożarowego. Corocznie na terenie nadleśnictwa wybucha kilkanaście pożarów lasu. Pożary oprócz strat materialnych powodują również nieodwracalne zmiany w ekosystemie leśnym²¹.

Powietrze atmosferyczne

Powietrze jest jednym z rodzajów kapitału przyrodniczego, stanowiącym zasób odnawialny, ale możliwy do wyczerpania. Negatywne skutki presji na powietrze rzadko ograniczają się do bliskiego otoczenia źródła. Powietrze pozbawione naturalnych granic umożliwia rozprzestrzenianie się zanieczyszczeń na duże odległości. Wyemitowane zanieczyszczenia w zależności od ich charakteru, wysokości emitora, warunków meteorologicznych i topograficznych mogą przekraczać granice państw i kontynentów. Rodzaj źródła zanieczyszczenia i związane z nim warunki wprowadzenia substancji do atmosfery są czynnikami determinującymi rozprzestrzenianie się zanieczyszczeń. W literaturze przedmiotu emisje do powietrza ze względu na źródło i sposób emisji ze źródła, najczęściej dzieli się na emisje:

- ze źródeł punktowych – zorganizowaną emisję powstającą podczas wytwarzania energii i w procesach technologicznych, posiadającą emitory o wysokości od kilku do kilkuset metrów;
- ze źródeł liniowych – emisję z ciągów komunikacji samochodowej, kolejowej czy rzecznej, w której źródło emisji znajduje się blisko powierzchni ziemi;
- ze źródeł powierzchniowych (określana też jako emisja rozproszona, niska) – z indywidualnych systemów grzewczych, dużych odkrytych zbiorników, pożarów wielkoobszarowych;

²⁰ Strategia Rozwoju Gminy Nieborów na lata 2021 - 2027

²¹ Strategia Rozwoju Gminy Nieborów na lata 2021 - 2027

- ze źródeł rolniczych – upraw i hodowli zwierząt;
- emisję niezorganizowaną – powstającą wskutek pojedynczych pożarów, prac budowlanych i remontowych, nakładania na powierzchnie warstw kryjących, przypadkowych wycieków, itp.

Zanieczyszczenie powietrza

Emisja zanieczyszczeń na terenie Gminy Nieborów występuje w postaci:

- emisji punktowej – działalność produkcyjna i sektor komunalny;
- emisji powierzchniowej – indywidualne źródła grzewcze;
- emisji z rolnictwa;
- emisji liniowej (komunikacja).

Emisja punktowa:

Zanieczyszczenia wprowadzane są również przez zakłady powodujące emisję punktową. Emisja punktowa w znacznym stopniu decyduje o ilości wprowadzanych do powietrza zanieczyszczeń, jednak jej uciążliwość w skali lokalnej jest mniejsza niż emisji powierzchniowej czy liniowej. W gminie zlokalizowane są dwa zakład produkcyjny, dla których Starosta Łowicki udzielił pozwolenia na wprowadzenie gazów lub pyłów do powietrza:

- Fabryka Maszyn XCMG – Europa Sp. z o.o.
- BRUK-BET.

Emisja powierzchniowa:

Znaczne ilości zanieczyszczeń na terenie Gminy Nieborów pochodzą z lokalnych źródeł emisji niskiej. Niska emisja zanieczyszczeń wywoływana jest przez indywidualne źródła grzewcze (piece kaflowe, kotły węglowe, olejowe, gazowe) zasilające budynki mieszkalne i użyteczności publicznej. Cechą charakterystyczną niskiej emisji jest znaczna liczba źródeł rozproszonych, wprowadzających zanieczyszczenia poprzez niskie emitory. Z uwagi na małą sprawność procesu spalania i niekorzystne warunki rozprzestrzeniania, emisja ta, w połączeniu z emisją ze źródeł komunikacyjnych, stanowi obecnie główne źródło uciążliwości odpowiedzialne za jakość powietrza na terenach zabudowanych. Zanieczyszczenie powietrza wzrasta w okresie zimowym, kiedy do atmosfery przedostają się związki pochodzące z palenisk domowych i lokalnych kotłowni. Warunki meteorologiczne półroczu chłodnego (duża wilgotność, niskie temperatury, częste inwersje potęgowane przez cisze atmosferyczne) sprzyjają przemianom chemicznym zanieczyszczeń gazowych w atmosferze na związki bardziej szkodliwe np.: szybsza przemiana dwutlenku siarki w kwas siarkowy i siarczany, często obecne w postaci kwaśnych deszczów, mgieł i osadów. Wielkość tej emisji jest trudna do oszacowania. Szacuje się, że wynosi ona od kilku do kilkunastu procent ogółu emisji na terenach o rozwiniętej sieci ciepłowniczej oraz do kilkudziesięciu procent na obszarach, których nie obejmują centralne systemy ciepłownicze, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Dużym problemem na obszarach wiejskich i w częściach miast nieposiadających sieci ciepłej jest powszechne palenie odpadów komunalnych w nieprzystosowanych do tego celu paleniskach domowych. Na skutek spalania odpadów w niskiej temperaturze bez systemów oczyszczania gazów do atmosfery dostają się pyły zawierające metale ciężkie i toksyczne związki organiczne, w tym rakotwórcze dioksyny i furany. Ze względu na niskie źródło emisji palenie odpadów w domowych piecach stanowi poważne zagrożenie zdrowia dla palącego i jego sąsiadów.

Emisja liniowa:

Badania prowadzone na terenie obszarów zabudowanych w Polsce wskazują, że obok energetyki i ciepłownictwa do największych źródeł zanieczyszczenia powietrza zalicza się komunikacja drogowa. W wyniku spalania paliw w spalinowych silnikach samochodowych do powietrza atmosferycznego przedostają się zanieczyszczenia gazowe (tlenki azotu, tlenek węgla, dwutlenek węgla, węglowodory) oraz pyłowe, w tym zawierające związki: ołowiu, kadmu, niklu i miedzi. Zanieczyszczenia komunikacyjne

utrzymują się przede wszystkim w centrach miast i przy trasach tranzytowych. Na terenie Gminy Nieborów emisja liniowa występuje wzdłuż:

- autostrady A2,
- drodze krajowej nr 70 Łowicz - Huta Zawadzka,
- drodze krajowej nr 92 Rzepin – Poznań,
- linii kolejowej Łowicz - Sochaczew,
- linii kolejowej Łowicz – Skierniewice.

Emisja z rolnictwa:

Rolnictwo, jako działalność człowieka szczególnie kojarząca się z naturą, nie jest obojętne dla atmosfery. Począwszy od nasilenia erozji eolicznej i intensyfikacji pylenia z pól, kompostowania i emisji produktów rozkładu materii organicznej, hodowli zwierząt, będącej istotnym źródłem emisji amoniaku do atmosfery, rolnictwo jest poważnym źródłem zanieczyszczeń powietrza. Nowoczesne zmechanizowane rolnictwo dodatkowo emituje zanieczyszczenia powstające podczas użytkowania pojazdów i maszyn rolniczych oraz ogrzewania budynków. Do atmosfery dostają się również rozpylane pestycydy i cząstki nawozów sztucznych. Pył w rolnictwie powstaje głównie podczas prac polowych, to jest orania i zbierania plonów. Dodatkowymi źródłami są nawożenie, pyłki uprawianych roślin, wypalanie pól, transport plonów i hodowla zwierząt, w tym karmienie zwierząt zbożami.

Na obszarze Gminy Nieborów nie występuje rozwinięty przemysł ciężki oraz związane z nim źródła zanieczyszczenia powietrza. Zgodnie z danymi Urzędu Gminy Nieborów na terenie gminy nie funkcjonują przedsiębiorstwa uciążliwe dla środowiska naturalnego. Działalność gospodarcza obejmuje na tym obszarze m.in. przetwarzanie i konserwowanie owoców i warzyw, wytwarzanie produktów przemiału zbóż, produkcję maszyn i materiałów budowlanych, sprzedaż detaliczną, demontaż wyrobów i urządzeń wycofanych z eksploatacji oraz obróbkę drewna.

Zagrożenia z transportu

Zagrożenie dla mieszkańców i środowiska naturalnego gminy stanowić może transport substancji niebezpiecznych w ruchu drogowym i kolejowym. Występowanie w granicach administracyjnych gminy ważnych szlaków komunikacyjnych stanowi nie tylko potencjał jej rozwoju, ale także zwiększa możliwość wystąpienia zagrożeń związanych z transportem substancji niebezpiecznych. Główny ruch samochodowy na obszarze gminy skupiony jest na autostradzie A-2 oraz drogach krajowych nr 70 i 92. Przez obszar ten przebiegają również dwie linie kolejowe relacji Łowicz-Sochaczew oraz Łowicz - Skierniewice. Wśród innych zagrożeń, które mogą wystąpić na terenie gminy, można wyróżnić: zagrożenia chemiczne (zagrożenie toksycznymi środkami przemysłowymi i innymi substancjami chemicznymi), biologiczne: epidemie, epizootie (plagi zwierzęce), epifitozy (choroby populacji roślinnej) oraz awarie urządzeń infrastruktury technicznej (gazowe, energetyczne).

Zagrożenia hałasem²²

Przez hałas rozumie się dźwięki o częstotliwościach od 16 Hz do 16 000 Hz. Hałas jest zanieczyszczeniem środowiska przyrodniczego, charakteryzującym się różnorodnością źródeł i powszechnością występowania. Hałas pochodzenia antropogenicznego dzieli się, w zależności od sposobu powstawania, na hałas komunikacyjny i przemysłowy:

- hałas przemysłowy jest to hałas stworzony przez źródła zlokalizowane wewnątrz i na zewnątrz obiektów budowlanych różnego typu. Bywa on najczęstszą przyczyną skarg ludności. Wynika to między innymi z faktu, że hałasy tego typu mają najczęściej charakter ciągły, często o bardzo dokuczliwym brzmieniu. Największymi źródłami są zakłady przemysłowe, wytwórcze i rzemieślnicze,

²² Program Ochrony Środowiska dla Gminy Nieborów na lata 2023-2026 z perspektywą do roku 2030

- hałas komunikacyjny pochodzi od środków transportu lotniczego, kolejowego i drogowego. Szczególnie narażone są tereny znajdujące się w pobliżu większych tras komunikacyjnych. Wynika to z dużej dynamiki wzrostu ilości środków transportu, zwłaszcza pojazdów samochodowych notowanego w ostatnich latach oraz wzmożonego ruchu tranzytowego (towarowego i osobowego) w komunikacji międzynarodowej.

Na obszarze Gminy Nieborów nie funkcjonują zakłady przemysłowe, których działalność w znaczny sposób mogłaby stanowić potencjalne źródło hałasu. Natomiast głównym źródłem emisji hałasu komunikacyjnego do środowiska na terenie gminy może być ruch na:

- autostradzie A-2,
- drodze krajowej nr 70 Łowicz - Huta Zawadzka,
- drodze krajowej nr 92 Rzepin – Poznań,
- linii kolejowej Łowicz - Sochaczew,
- linii kolejowej Łowicz – Skierniewice.

Sfera środowiskowa – wizja lokalna

Park pałacowy w Nieborowie stanowi jedno z najcenniejszych i najbardziej rozpoznawalnych dóbr kulturowych oraz przyrodniczych gminy, będąc jednocześnie kluczowym elementem potencjału społecznego i gospodarczego tej miejscowości. Jego unikalny charakter wynika z harmonijnego połączenia zabytkowej architektury pałacowej z malowniczo urządzonego parkiem, który przez dziesięciolecia przyciągał uwagę zarówno mieszkańców, jak i turystów z kraju oraz zagranicy. Obiekt ten, będący świadectwem bogatej historii regionu, pełni dziś funkcję centrum kulturalnego, edukacyjnego oraz rekreacyjnego, co przekłada się na wymierne korzyści ekonomiczne dla całej gminy. Dzięki organizowanym w parku wydarzeniom kulturalnym, wystawom, koncertom i festiwalom, przestrzeń ta staje się miejscem integracji społecznej, sprzyjając budowaniu tożsamości lokalnej oraz kreowaniu pozytywnego wizerunku Nieborowa. Równocześnie park pałacowy ma ogromny potencjał turystyczny, który odpowiednio wykorzystany, mógłby stanowić impuls do rozwoju sektora usługowego – od gastronomii, poprzez zakwaterowanie, aż po lokalne rzemiosło i usługi rekreacyjne – co przyczyniałoby się do zwiększenia wpływów do budżetu gminy. Warto podkreślić, że inwestycje w rewitalizację tego zabytkowego kompleksu są inwestycjami w przyszłość regionu; modernizacja infrastruktury, zadbanie o stan zachowania historycznych budowli oraz rozwój terenów zielonych nie tylko zabezpieczą dziedzictwo kulturowe, ale również stworzą nowe miejsca pracy i zwiększą atrakcyjność inwestycyjną Nieborowa. Współpraca między samorządem, organizacjami kulturalnymi oraz sektorem prywatnym mogłaby przynieść synergiczne efekty, umożliwiając kompleksową promocję parku pałacowego, co w dłuższej perspektywie wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców oraz przyczyni się do wzrostu gospodarczego całej gminy. W obliczu dynamicznych zmian społeczno-gospodarczych, rola parków pałacowych jako miejsc o znaczeniu kulturowym, edukacyjnym i turystycznym nabiera szczególnego znaczenia, dlatego też kompleksowy rozwój tego obiektu powinien stanowić priorytet w strategiach rewitalizacyjnych gminy Nieborów, umożliwiając wykorzystanie pełnego potencjału dziedzictwa, które stanowi fundament dla nowoczesnego, zrównoważonego rozwoju regionu.

Obecnie, w ramach kompleksowej opieki nad parkiem pałacowym w Nieborowie, niezwykle istotne staje się skoncentrowanie wysiłków na pielęgnacji drzew oraz zachowaniu bioróżnorodności, w tym ochronie owadów, które odgrywają kluczową rolę w utrzymaniu równowagi ekologicznej tego wyjątkowego miejsca. Drzewa w parku nie tylko stanowią element dekoracyjny, nadając przestrzeni historyczny i malowniczy charakter, ale pełnią również funkcje ekologiczne, takie jak poprawa jakości powietrza, regulacja mikroklimatu oraz zapewnianie schronienia dla wielu gatunków zwierząt i roślin. Ich zdrowie i kondycja są fundamentalne dla zachowania walorów przyrodniczych parku, co wymaga regularnych zabiegów pielęgnacyjnych, w tym przycinania, nawożenia oraz ochrony przed szkodnikami i chorobami. Systematyczna opieka nad drzewami umożliwia nie tylko zachowanie ich naturalnego piękna, ale również przedłużenie ich żywotności, co w konsekwencji wpływa pozytywnie na całą infrastrukturę zieleni parku.

Równocześnie, zachowanie bioróżnorodności staje się jednym z priorytetów działań rewitalizacyjnych, ponieważ każdy element ekosystemu, w tym niewielkie owady, odgrywa nieocenioną rolę w funkcjonowaniu przyrody. Owady, pełniąc funkcje zapylaczy, przyczyniają się do rozmnażania roślin, a także uczestniczą w naturalnych procesach rozkładu materii organicznej, co wpływa na żyzność gleby i ogólną kondycję roślinności. Utrata tych drobnych, lecz niezwykle ważnych organizmów mogłaby zaburzyć delikatną równowagę ekologiczną, prowadząc do spadku różnorodności biologicznej i pogorszenia jakości środowiska naturalnego w parku. Dlatego też, ochrona owadów i innych drobnych organizmów stanowi integralny element strategii ochrony środowiska, wymagający wdrożenia praktyk minimalizujących użycie środków chemicznych, stosowanych do zwalczania szkodników, oraz promowania metod naturalnych, które sprzyjają zachowaniu naturalnych siedlisk tych organizmów.

Dodatkowo, dbanie o zachowanie bioróżnorodności w parku pałacowym obejmuje nie tylko ochronę fauny, ale również troskę o różnorodność flory, co przekłada się na stabilność i zdrowie całego ekosystemu. Wdrożenie działań edukacyjnych skierowanych do mieszkańców oraz odwiedzających park ma na celu podniesienie świadomości ekologicznej, co może skutkować większym zaangażowaniem społecznym w działania na rzecz ochrony środowiska. Warsztaty, prelekcje czy interaktywne wystawy przybliżające rolę drzew, owadów i innych organizmów w utrzymaniu równowagi ekologicznej, mogą stać się nie tylko źródłem wiedzy, ale także inspiracją do aktywnego udziału w ochronie przyrody.

Kompleksowe działania, które łączą systematyczną pielęgnację drzew, ochronę bioróżnorodności i edukację ekologiczną, są kluczowe dla zachowania dziedzictwa przyrodniczego parku pałacowego w Nieborowie. Wdrożenie nowoczesnych metod zarządzania zielenią oraz promowanie naturalnych procesów ekologicznych nie tylko podniesie walory estetyczne parku, ale również przyczyni się do długofalowego, zrównoważonego rozwoju całego obszaru, stanowiąc fundament dla dalszej rewitalizacji i atrakcyjności turystycznej tej wyjątkowej lokalizacji.

Zmiany klimatu, będące wynikiem globalnego ocieplenia i nasilających się zjawisk ekstremalnych, wywierają ogromny wpływ na stan przyrody w parku pałacowym w Nieborowie. W miarę jak rosną średnie temperatury oraz następują nieregularne opady, tradycyjna roślinność, która przez wieki tworzyła charakterystyczny pejzaż tego miejsca, zaczyna zanikać. Gatunki roślin, nieprzystosowane do nowych warunków klimatycznych, stopniowo tracą swoje siedliska, co skutkuje ich wymieraniem lub znacznym ograniczeniem występowania. W ich miejsce zaczynają pojawiać się inne, często mniej znane lub nawet inwazyjne gatunki, które charakteryzują się większą odpornością na suszę i ekstremalne temperatury. Ta zmiana składu gatunkowego nie tylko wpływa na estetykę parku, ale również zaburza naturalną równowagę ekosystemu. Nowo pojawiające się gatunki mogą nie być w stanie pełnić tych samych funkcji ekologicznych co rodzime rośliny, co prowadzi do zakłóceń w cyklach zapylania, zmienia relacje pomiędzy roślinami a owadami oraz wpływa na cały łańcuch pokarmowy.

Dodatkowo, zmiany klimatyczne wpływają także na dynamikę występowania owadów, które odgrywają kluczową rolę w utrzymaniu równowagi ekologicznej parku. Wraz ze zmianą składu roślinności, zmieniają się również warunki bytowe dla wielu gatunków owadów – niektóre z nich mogą się namnażać w nowych, bardziej sprzyjających warunkach, podczas gdy inne, współzależne od rodzimych roślin, stają się zagrożone wyginięciem. Taki przesuwający się balans gatunkowy może prowadzić do nieprzewidywalnych konsekwencji, w tym do zaburzenia naturalnych procesów rozkładu materii organicznej czy ograniczenia skuteczności zapylania, co dodatkowo osłabia funkcjonowanie całego ekosystemu parku.

W dłuższej perspektywie, skutki zmian klimatycznych mogą być jeszcze bardziej dotkliwe. Utrata rodzimej roślinności w parku pałacowym w Nieborowie nie tylko zmienia krajobraz, ale również osłabia naturalne mechanizmy ochronne, które sprzyjają utrzymaniu żyzności gleby i stabilności mikroklimatu. Pojawienie się nowych gatunków, choć na pierwszy rzut oka może wydawać się adaptacyjną odpowiedzią na zmieniające się warunki, często prowadzi do erozji biologicznej, zmniejszenia różnorodności gatunkowej oraz osłabienia zdolności ekosystemu do samoregulacji. W konsekwencji,

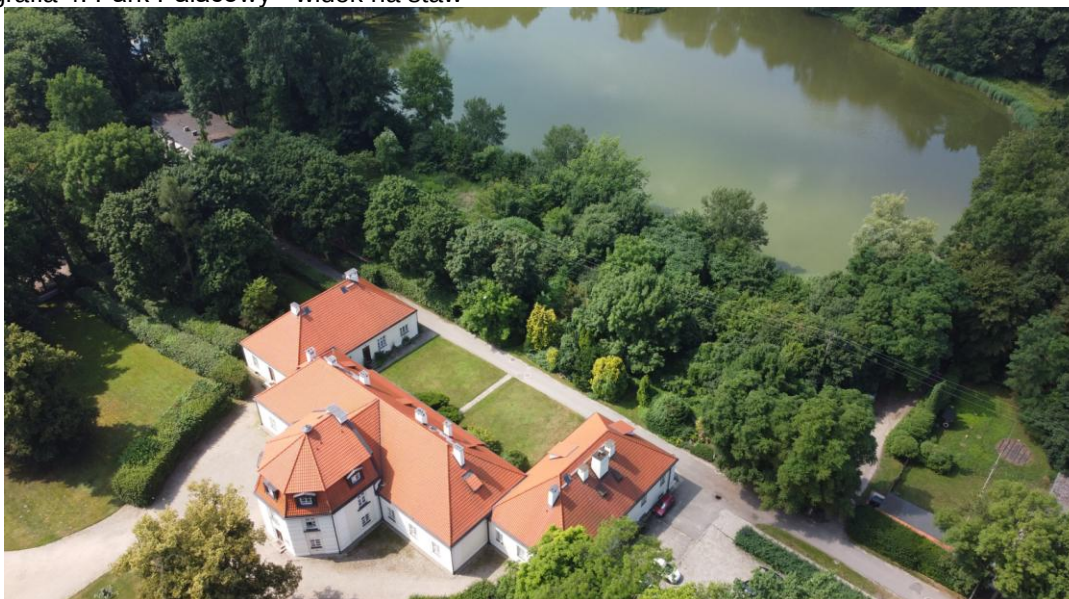
nie tylko wartość przyrodnicza parku ulega obniżeniu, ale również jego potencjał jako elementu dziedzictwa kulturowego i walor turystyczny zaczyna tracić na znaczeniu, co ma negatywny wpływ na całą gospodarkę i społeczność gminy Nieborów.

Fotografia 3. Park Pałacowy w Nieborowie

Źródło: Fotografia własna

Fotografia 4. Park Pałacowy - widok na staw

Źródło: Fotografia własna

W innych częściach miejscowości Nieborów pojawiają się liczne problemy związane z niekontrolowanym gromadzeniem odpadów, co stanowi poważne zagrożenie dla środowiska naturalnego oraz zdrowia mieszkańców. Śmieci są często przechowywane w sposób chaotyczny na podwórkach prywatnych, nieformalnych składowiskach czy nawet zakopywane w ziemi, co prowadzi do szeregu negatywnych konsekwencji. Takie praktyki skutkują skażeniem gleby, a w konsekwencji wód gruntowych, co stanowi ryzyko dla rolnictwa i zdatności wody do spożycia. Uwalnianie się toksyn i metali ciężkich z zakopanych odpadów może wpłynąć na degradację ekosystemów lokalnych, zaburzając równowagę przyrodniczą i ograniczając różnorodność biologiczną.

Nieodpowiedzialne składowanie śmieci przyczynia się również do powstawania nieestetycznych krajobrazów, które negatywnie oddziałują na wizerunek miejscowości. Widok niekontrolowanych stert odpadów zniechęca nie tylko mieszkańców, ale także turystów i potencjalnych inwestorów, co w dłuższej perspektywie ogranicza rozwój gospodarczy regionu. Ponadto, takie składowiska stają się siedliskiem szkodników, gryzoni i insektów, które mogą przenosić choroby, zwiększając ryzyko epidemii i pogarszając warunki życia w otoczeniu.

Dodatkowo, problem niekontrolowanego przechowywania odpadów komplikuje się przez brak odpowiednich systemów segregacji i recyklingu, co uniemożliwia efektywne gospodarowanie odpadami. W rezultacie, zamiast trafiać do zakładowych procesów recyklingowych, śmieci zalegają w środowisku, przyczyniając się do dalszego pogorszenia stanu przyrody. Aby przeciwdziałać tym niekorzystnym zjawiskom, konieczne jest wdrożenie kompleksowych działań obejmujących edukację ekologiczną, ustanowienie regulacji dotyczących gospodarowania odpadami oraz inwestycje w nowoczesne systemy zbiórki, segregacji i recyklingu. Tylko poprzez zintegrowane podejście możliwe będzie ograniczenie negatywnego wpływu niekontrolowanego składowania śmieci, co przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców i ochrony środowiska naturalnego, stanowiąc fundament pod przyszły, zrównoważony rozwój całej miejscowości.

Fotografia 5. Dziura z zakopanymi śmieciami w Nieborowie.

Źródło: Fotografia własna

Fotografia 6. Podwórko w Nieborowie.

Źródło: Fotografia własna

Zanieczyszczenie powietrza stanowi poważny problem środowiskowy w Nieborowie, wynikający głównie z powszechnego stosowania tradycyjnych paliw do ogrzewania domów. Mieszkańcy często opalają swoje budynki węglem, ekogroszkiem oraz innymi frakcjami paliwowymi, co przyczynia się do emisji szkodliwych substancji do atmosfery. Spalanie tych paliw generuje między innymi pyły zawieszone, tlenki siarki, tlenki azotu oraz inne związki chemiczne, które są szkodliwe zarówno dla zdrowia ludzi, jak i dla otaczającego środowiska. W okresach zimowych, gdy intensywne ogrzewanie staje się niezbędne, problem ten nasila się, prowadząc do lokalnych przekroczeń norm zanieczyszczenia powietrza.

Negatywne skutki takiego zanieczyszczenia są wielorakie. Zanieczyszczone powietrze przyczynia się do występowania chorób układu oddechowego, takich jak astma, przewlekłe zapalenia oskrzeli czy inne schorzenia, które obciążają system opieki zdrowotnej i wpływają na jakość życia mieszkańców. Ponadto, długotrwałe narażenie na zanieczyszczenia powietrza negatywnie wpływa na funkcjonowanie całego ekosystemu, zaburzając równowagę biologiczną i pogarszając warunki życia zarówno ludzi, jak i zwierząt. Dodatkowo, zanieczyszczenia te mają potencjał do przyczyniania się do efektu cieplarnianego, co w dłuższej perspektywie może wpływać na zmiany klimatyczne i destabilizację lokalnych warunków atmosferycznych.

W obliczu tych wyzwań niezbędne jest wdrożenie nowoczesnych rozwiązań, takich jak modernizacja systemów grzewczych i przejście na czystsze, bardziej ekologiczne źródła energii. Działania te, w połączeniu z edukacją ekologiczną oraz kampaniami informacyjnymi, mogą znacząco przyczynić się do ograniczenia emisji szkodliwych substancji i poprawy jakości powietrza w Nieborowie, co w efekcie pozytywnie wpłynie na zdrowie mieszkańców oraz stan środowiska naturalnego. Gmina Nieborów stara się pomóc mieszkańcom i prowadzi programy wsparcia dla osób, które chcą instalować odnawialne źródła energii. Programy takie muszą być kontynuowane.

Ubóstwo energetyczne stanowi poważny problem w Nieborowie, który dotyka wielu mieszkańców i ma istotny wpływ na jakość życia oraz funkcjonowanie lokalnej gospodarki. W warunkach, gdzie dochody mieszkańców są często ograniczone, a systemy grzewcze w budynkach przestarzałe i mało efektywne, społeczność zmuszona jest do korzystania z tanich, ale bardzo zanieczyszczających paliw, takich jak węgiel, ekogroszek czy inne paliwa stałe. Taki stan rzeczy skutkuje nie tylko wysokimi kosztami ogrzewania, które pochłaniają znaczną część budżetu domowego, ale również powoduje, że domy nie są odpowiednio izolowane, co jeszcze bardziej zwiększa zużycie energii. W rezultacie mieszkańcy

często muszą wybierać między zbyt niską temperaturą w swoich domach a ponoszeniem dodatkowych, często nieosiągalnych kosztów na modernizację systemów grzewczych i termomodernizację budynków.

Brak inwestycji w nowoczesne, energooszczędne technologie oraz niska świadomość dotycząca oszczędzania energii przyczyniają się do utrwalenia tego zjawiska. Ubóstwo energetyczne w Nieborowie nie ogranicza się jedynie do problemów finansowych – ma również poważne konsekwencje zdrowotne. Niewystarczające ogrzewanie, szczególnie w okresie zimowym, naraża mieszkańców na ryzyko wystąpienia chorób układu oddechowego, obniża komfort życia, a także wpływa negatywnie na samopoczucie i kondycję fizyczną, zwłaszcza wśród osób starszych i dzieci. Dodatkowo, stosowanie tradycyjnych paliw stałych przyczynia się do zwiększonego zanieczyszczenia powietrza, co potęguje negatywne skutki zdrowotne oraz przyczynia się do degradacji środowiska naturalnego.

Z ekonomicznego punktu widzenia, ubóstwo energetyczne powoduje, że mniejsze środki pozostają na inne formy konsumpcji czy inwestycje w rozwój lokalnej infrastruktury, co dodatkowo hamuje rozwój gospodarczy gminy. Niska efektywność energetyczna budynków przekłada się na wyższe koszty eksploatacyjne, które z kolei ograniczają możliwości finansowe mieszkańców i przedsiębiorstw, a to prowadzi do zamknięcia lokalnych inwestycji oraz dalszego odpływu kapitału z regionu. W dłuższej perspektywie, problem ubóstwa energetycznego pogłębia już istniejące trudności społeczne i ekonomiczne, osłabiając potencjał rozwojowy Nieborowa i utrudniając wdrożenie nowoczesnych rozwiązań proekologicznych.

Rozwiązanie tego problemu wymaga skoordynowanych działań ze strony władz lokalnych oraz wsparcia ze źródeł zewnętrznych, na przykład poprzez programy dofinansowań i dotacje na termomodernizację budynków oraz modernizację systemów grzewczych. Wdrożenie nowoczesnych technologii, takich jak pompy ciepła czy instalacje fotowoltaiczne, mogłoby znacząco obniżyć koszty ogrzewania i przyczynić się do zmniejszenia emisji szkodliwych substancji do atmosfery. Kluczowe jest również prowadzenie kampanii edukacyjnych, które zwiększyłyby świadomość mieszkańców na temat efektywności energetycznej i korzyści płynących z modernizacji swoich domów. Dzięki kompleksowym działaniom możliwe byłoby nie tylko złagodzenie problemu ubóstwa energetycznego, ale również poprawa warunków życia mieszkańców, ochrona środowiska oraz stymulacja lokalnego rozwoju gospodarczego, co w długofalowej perspektywie przyczyniłoby się do budowy bardziej zrównoważonej i odporniejszej społeczności w Nieborowie.

5. Problemy przestrzenno-funkcjonalne

Analizie mogą podlegać aspekty przestrzenno-funkcjonalne – w szczególności niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej zły stan techniczny, brak dostępu do podstawowych usług lub ich niska jakość, niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowanie infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, niski poziom obsługi komunikacyjnej, niedobór lub niska jakość terenów publicznych.

Poniżej przedstawiono powierzchnię sołectw w gminie.

Tabela 23 Powierzchnia sołectw w Gminie Nieborów

Obszar	Powierzchnia sołectwa [ha]
Gmina Nieborów	10376,09
Arkadia	255,09
Bednary	802,44
Bednary-Kolonia	378,02
Bełchów Osiedle	880,89
Bełchów	880,89
Bobrowniki	867,29

Obszar	Powierzchnia sołectwa [ha]
Gmina Nieborów	10376,09
Chyleniec	286,55
Dzierzgów	389,56
Dzierzgówek	395,92
Janowice	279,95
Julianów	88,86
Karolew	347,38
Kompina	753,61
Michałówek	180,35
Mysłaków	1034,88
Nieborów	1986,49
Patoki	370,04
Piaski	524,77
Sypień	554

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

Struktura funkcjonalno-przestrzenna

W użytkowaniu ziemi przeważają użytki rolne, stanowiące 73,02% ogólnej powierzchni gminy. Lasy stanowią 19,07% ogólnej powierzchni. Największe nagromadzenie kompleksów leśnych występuje w południowo-wschodniej części gminy. W większości są to lasy podlegające ochronie w trybie przepisów ustawy o ochronie przyrody, bądź też o ochronie lasów. Stanowią one element północno-zachodniej części Bolimowskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny. Większość lasów położonych poza Bolimowskim PK jest własnością prywatną, państwowe zlokalizowane są w większości na terenie wsi Nieborów i Michałówek²³.

Gmina ma charakter rolniczy. Głównymi elementami tożsamości funkcjonalno-przestrzennej gminy, są zatem: walory przyrodnicze, cenne obiekty architektoniczne, rolnicza przestrzeń produkcyjna, zabudowa mieszkaniowa, korytarze infrastrukturalne przy głównych ciągach komunikacyjnych. Uzupełniającą rolę pełni sektor usługowy. Szansę na przyszły rozwój ma przede wszystkim sektor produkcyjny (drobna wytwórczość na bazie przetwórstwa przemysłowego i rzemiosła produkcyjnego), a także: rolniczy (przede wszystkim w oparciu o hodowlę i uprawy) i usługowy (w tym związany z turystyką i rekreacją).

Struktura osadnicza

Charakterystyczne dla struktury przestrzennej osadnictwa w Gminie Nieborów jest koncentracja zabudowy na styku lub w zbliżeniu do ważnych szlaków komunikacyjnych - kolejowych i drogowych. Wsie Bełchów, Dzierzgów, Dzierzgówek i Bobrowniki to duże jednostki osadnicze (ludne) usytuowane równolegle do linii kolejowej Łowicz – Skierniewice, a jednocześnie równolegle do doliny rz. Skierniewki oraz na osi starego traktu "warszawskiego" Łowicz - Skierniewice - Żyrardów - Warszawa. Linia kolejowa Łowicz - Sochaczew - Warszawa skupiła wzdłuż swej trasy zabudowę osadniczą (Bednary, Mysłaków, Sypień, Karolew). W części północnej obszaru gminy zabudowa jest podporządkowana krawędziom doliny Bzury (Kompina, Potoki i Janowice, Bednary) W ośrodkach tych nie powstały większe osiedla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Zabudowa większości wsi (z wyjątkiem osiedli zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w Bobrownikach, Bełchowie, Nieborowie i Mysłakowie) rozwinęła się w formie jednostronnej lub obustronnej zabudowy przydrogowej. Zwartość zabudowy jest różna od dużej w Kompinie i Nieborowie, Bobrownikach, Dzierzgowie i Bełchowie do luźnej w Karolewie i rozproszonej w Chyleńcu²⁴ oraz Michałówku.

²³ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nieborów (IV edycja)

²⁴ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nieborów (IV edycja)

Centrum administracyjno-usługowym dla gminy jest Nieborów. Na sieć osadniczą składają się miejscowości w liczbie 18 o różnej dynamice i różnych preferencjach rozwoju. Na kształtowanie sieci bezpośredni wpływ mają²⁵:

- położenie w stosunku do ciągów komunikacyjnych (PKP, drogi krajowej),
- jakość środków produkcji rolnej,
- położenie w stosunku do kompleksów leśnych Bolimowskiego Parku Krajobrazowego,
- posiadanie historycznych i kulturowych zasobów,
- pełnienia funkcji tranzytowej dla ruchu kołowego poprzez drogi krajowe i powiatowe.

Powiązania infrastrukturalne i funkcjonalne

Relacje z otoczeniem, w skali rejonu, są uwidaczniane najczytelniej na przykładzie powiązań administracyjnych, gospodarczych i usługowych. Zasięg oddziaływania gminy jest różny w poszczególnych sferach życia i posiada różną intensywność. Komplet instytucji sprawujących funkcję administracji samorządowej szczebla powiatowego oraz administracji specjalnych dla obszaru gminy jest umiejscowiony w Łowiczu. Podobnie odnosi się to do obiektów o funkcjach użyteczności publicznej w szczególności służby zdrowia, szkolnictwa ponadpodstawowego, kultury, sportu, turystyki i wypoczynku, bankowości, handlu i bezpieczeństwa publicznego. Związki gospodarcze gminy ziemskiej odnoszą się przede wszystkim do rynków zbytu produktów rolnych oraz rynków pracy.

Związki gospodarcze gminy ziemskiej odnoszą się przede wszystkim do rynków zbytu produktów rolnych oraz rynków pracy. Z uwagi na rozmieszczenie przemysłu przetwórczego produktów rolnych: przetwórnicy owoców i warzyw oraz mleczarni w Łowiczu i Skierniewicach, giełd rolnych w Warszawie i Łodzi - związki gospodarcze obszaru gminy Nieborów wykraczają daleko poza rejon łowicki. Podobne zjawisko występuje w zakresie rynku pracy.

Bezpośrednie związki gospodarcze z terenami sąsiednich gmin dotyczą:

- lokalnego zbytu produktów rolnych w Łowiczu;
- rynku pracy w Łowiczu
- wspólnego z gminą Bolimów położenia w obszarach chronionego krajobrazu i Bolimowskiego Parku Krajobrazowego;
- funkcjonowania najbliższego terytorialnie wysypiska śmieci w gminie Łowicz i Skierniewice;
- usytuowania stycznie do granicy gminy oczyszczalni ścieków w Łowiczu.

Studium i plany miejscowe – stopień pokrycia obszaru gminy i struktura przeznaczenia terenów

Cele i kierunki polityki przestrzennej, jakie realizuje samorząd na obszarze gminy określa Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nieborów. Przedmiotem Studium jest obszar gminy w granicach administracyjnych, z ludnością, zagospodarowaniem, środowiskiem przyrodniczym i kulturowym oraz z uwzględnieniem powiązań z obszarami sąsiednimi. Obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nieborów zostało zatwierdzone Uchwałą Nr IX/32/2015 Rady Gminy Nieborów z dnia 29 maja 2015 r.

Obecnie dla obszarów Gminy Nieborów obowiązuje 42 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W przypadku, gdy dla określonego terenu nie uchwalono miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, przedsięwzięcia realizowane są na podstawie ustalenia warunków zabudowy i zagospodarowania terenu. Gmina Nieborów na bieżąco prowadzi zamieszczanie danych przestrzennych w ww. systemie informacji przestrzennej Gminy Nieborów - nieborow.e-mapa.net. Wszystkie plany miejscowe przyjęte przez Radę Gminy Nieborów są umieszczane w tym systemie, każdorazowo po ich wejściu w życie tj. po 14 dnia od daty ukazania się uchwały zatwierdzającej w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

²⁵ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nieborów (IV edycja)

Tabela 24 Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Nazwa	Data uchwały	Dziennik	Uchwała
Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów	29.05.2015		IX/32/2015
w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów	27.07.1995	Województwa Skierniewickiego nr 16, poz. 131 z	XIII/53/95
w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów	27.11.1996	Województwa Skierniewickiego nr 2, poz. 7 z	XXIV/118/96
w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów	27.11.1996	Województwa Skierniewickiego nr 2, poz. 8 z	XXIV/119/96
w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów	05.02.1997	Województwa Skierniewickiego nr 6, poz. 30 z 1997-03-27	XXVI/126/97
w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów	30.09.1997	Województwa Skierniewickiego nr 28, poz. 156 z	XXXII/152/97
w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów	29.05.1998	Województwa Skierniewickiego nr 12, poz. 109 z 1998	XXXIX/179/98
w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów	30.08.1999	Województwa Łódzkiego nr 122, poz. 109 z 1999	XIV/56/99
w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów budownictwa jednorodzinnego położonych we wsi Bobrowniki i Nieborów gmina Nieborów	30.08.1999	Województwa Łódzkiego nr 122, poz. 1331 z 1999	XIV/57/99
w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów	27.01.2000	Województwa Łódzkiego nr 33, poz. 177 z 2000	XX/85/2000
w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Nieborów	25.04.2001	Województwa Łódzkiego nr 143, poz. 1732 z 2001	XXXV/142/2001
w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów	25.04.2001	Województwa Łódzkiego nr 157, poz. 2113 z 2001	XXXV/143/2001
w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów	28.04.2003	Województwa Łódzkiego nr 157, poz. 1543 z 2003	VII/29/2003
w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów	28.04.2003	Województwa Łódzkiego nr 157, poz. 1544 z 2003	VII/30/2003
w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów	20.06.2003	Województwa Łódzkiego nr 206, poz. 1958 z 2003	VIII/35/2003
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragmenty obszarów wsi: Arkadia, Bednary Kolonia, Bednary Wieś, Bełchów, Bobrowniki, Dzierzgów, Dzierzgówek, Janowice, Julianów, Karolew, Kompina, Michałówek, Mysłaków, Nieborów, Patoki, Piaski i Sypień	30.08.2005	Województwa Łódzkiego nr 317, poz. 2928 z 2005-10-25	XXXV/119/05
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, gmina Nieborów, fragmenty obszarów wsi: Bednary Kolonia, Bednary Wieś, Bełchów, Chyleniec, Dzierzgów, Dzierzgówek, Karolew, Mysłaków i Nieborów	29.03.2006	Województwa Łódzkiego nr 221, poz. 1723 z 2006	XLIII/144/06
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragmenty obszarów wsi: Bełchów, Mysłaków i Nieborów	17.11.2008	Województwa Łódzkiego nr 400, poz. 4145 z 2008-12-30	XXXI/127/08
w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, gminy Nieborów, fragment obszaru wsi Nieborów.	17.11.2008	Województwa Łódzkiego nr 400, poz. 4146 z 2008-12-30	XXXI/128/2008
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragment obszaru wsi Dzierzgówek	12.02.2009	Województwa Łódzkiego nr 71, poz. 673 z 2009-03-27	XXXV/162/09
w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragment obszaru wsi Nieborów	09.10.2009	Województwa Łódzkiego nr 354, poz. 2886 z 2009-12-03	XLIV/200/09

Nazwa	Data uchwały	Dziennik	Uchwała
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragment obszaru wsi Bełchów	09.10.2009	Województwa Łódzkiego nr 354, poz. 2887 z 2009-12-03	XLIV/201/09
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragmenty obszarów wsi: Arkadia i Mysłaków	28.04.2011	Województwa Łódzkiego nr 178, poz. 1767 z 2011-06-18	IX/38/2011
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragmenty obszarów wsi Bełchów i Michałówek	28.04.2011	Województwa Łódzkiego nr 184, poz. 1874 z 2011-06-24	IX/39/2011
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragmenty obszarów wsi: Arkadia, Bednary Kolonia, Bednary Wieś, Bełchów, Bobrowniki, Chyleniec, Dzierzgówek, Janowice, Kompina, Michałówek, Mysłaków, Nieborów, Piaski i Sypień	21.06.2011	Województwa Łódzkiego, poz. 2526 z 2011-08-23	XI/59/2011
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragmenty obszarów wsi: Bednary, Bobrowniki, Chyleniec, Kompina, Mysłaków i Nieborów	13.09.2013	Województwa Łódzkiego, poz. 4573 z 2013-10-21	XLI/210/2013
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragmenty obszaru wsi Nieborów	20.11.2013	Województwa Łódzkiego, poz. 5808 z 2013-12-27	XLIII/217/2013
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragmenty obszarów wsi: Bednary, Bełchów, Bobrowniki, Nieborów i Sypień	29.05.2015	Województwa Łódzkiego, poz. 2735 z 2015-07-07	IX/31/2015
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragment obszaru wsi Bełchów i Dzierzgów	24.06.2015	Województwa Łódzkiego, poz. 3649 z 2015-09-22	X/37/2015
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragmenty wsi: Bednary, Bełchów, Bobrowniki, Dzierzgówek, Kompina, Mysłaków i Piaski	28.12.2017	Województwa Łódzkiego, poz. 351 z 2018-01-18	L/225/2017
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragmenty wsi: Bednary, Bełchów, Bobrowniki, Michałówek, Nieborów i Piaski	24.06.2019	Województwa Łódzkiego, poz. 4367 z 2019-08-05	X/63/19
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragment wsi Bobrowniki	28.10.2019	Województwa Łódzkiego, poz. 6299 z 2019-11-28	XVI/95/19
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragmenty wsi: Bełchów, Kompina, Nieborów	30.11.2020	Województwa Łódzkiego, poz. 213 z 2021-01-20	XXXI/186/20
w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragment obszaru wsi Nieborów	23.08.2021	Województwa Łódzkiego, poz. 4201 z 2021-09-10	XLII/247/21
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragmenty wsi: Bednary, Bobrowniki, Kompina, Mysłaków i Nieborów	18.02.2022	Województwa Łódzkiego, poz. 1722 z 2022-03-30	XLIX/295/22
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragment wsi Bobrowniki	28.12.2023	Województwa Łódzkiego, poz. 1242 z 2024-02-12	LXXII/439/23
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, obszar położony w obrębach ewidencyjnych Bełchów i Dzierzgów	19.02.2024	Województwa Łódzkiego, poz. 2909 z 2024-04-05	LXXIV/458/24
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, fragmenty wsi Bednary i Bełchów	27.05.2024	Województwa Łódzkiego, poz. 5496 z 2024-07-12	II/12/24
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieborów, obszar położony w obrębie ewidencyjnym Bełchów	30.09.2024	Województwa Łódzkiego, poz. 8957 z 2024-11-05	VI/35/24

Źródło: <https://nieborow.e-mapa.net/wykazplanow/>

Zabytki

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2024 – 2027 wskazuje obiekty i obszary reprezentatywne – ocenę stanu zachowania oraz rekomendowane działania do podjęcia w latach 2024-2027. Z obszaru Gminy Nieborów wytypowano w miejscowości Nieborów:

Tabela 25 Obiekty i obszary reprezentatywne – ocena stanu zachowania (na koniec 2023 r.) oraz rekomendowane działania do podjęcia w latach 2024-2027.

Obiekt	Chronologia	Adres	Stan zachowania na 2020 r.	Stan zachowania na 2023 r.	Rekomendowane działania
założenie przestrzenne pałacowo-parkowe i ogrodowe Radziwiłłów	XVIII	Nieborów 232, Arkadia	dobry	dobry	Kontynuacja rewaloryzacji/rewitalizacji
kościół parafialny MB Bolesnej	XIX	Legionów Polskich al. 63	średni	dobry	kompleksowa rewaloryzacja/rewitalizacja

Źródło: Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2024 – 2027, (*Poprawy wymaga kontekst krajobrazowy).

Nieborów został wyróżniony w *Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2024-2027*, w którym stwierdzono, iż: „ze zbioru obiektów i obszarów zabytkowych wyselekcjonowano grupę obiektów o szczególnym znaczeniu dla krajobrazu kulturowego i tożsamości regionu, tzw. zabytki reprezentatywne”. „Dziedzictwo kulturowe determinuje tożsamość regionalną, trwałość więzi społecznych, a także standard i jakość życia. Jest także istotnym czynnikiem rozwoju turystyki, w szczególności na obszarach cennych kulturowo i krajobrazowo, terenach koncentracji dziedzictwa postindustrialnego oraz w dolinach rzecznych. Istotnym mankamentem, z punktu widzenia właściwej koordynacji działań na rzecz jego zachowania w jak najlepszym stanie, jest brak zintegrowanego i kompletnego systemu informacji o zasobie, w tym stanie i potrzebach ochrony”.

Pomniki historii i parki kulturowe

Pomnik historii to najwyższa rangą forma ochrony, dedykowana najcenniejszym w skali kraju zabytkom nieruchomym, o szczególnej wartości dla kultury, wpisanym do rejestru zabytków lub będącym parkami kulturowymi. Województwo łódzkie, z 5 obiektami uznanymi za pomniki historii, zajmuje 13. pozycję w kraju (ex aequo z lubuskim). Jednym z tych obiektów jest Nieborów i Arkadia – zespół pałacowo-ogrodowy i ogród sentymentalno-romantyczny (XVIII-XIX w.)²⁶ - obszar historycznie ukształtowanej przestrzeni barokowej wiejskiej rezydencji magnackiej z pałacem i rozległymi założeniami zakomponowanej zieleni oraz elementami infrastruktury towarzyszącej – ewenement w skali kraju ze względu na wybitną wartość zabytkową, unikatowość i autentyzm.

²⁶ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 listopada 2017 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Nieborowa i Arkadii – zespołu pałacowo-ogrodowego i ogrodu sentymentalno-romantycznego” (Dz.U. z 2017 r., poz. 2274).

Fotografia 7: Nieborów i Arkadia – zespół pałacowo-ogrodowy i ogród sentymentalno-romantyczny (XVIII w.)

Źródło: Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2024 – 2027

W WPOnZ na lata 2024 -2027 w ramach celu operacyjnego 2 TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU, działanie 2.1 Kreowanie marki Łódzkie poprzez elementy związane z dziedzictwem kulturowym, zadanie 2.1.3. Tworzenie, znakowanie i promocja szlaków kulturowych, poprzez m.in:

- promocję oraz oznakowanie obiektów na planowanych i istniejących szlakach kulturowych, z zastosowaniem jednolitego systemu identyfikacji wizualnej dziedzictwa kulturowego, wpisano m.in.:

Szlak Filmowy, na który składają się: Łódź - Miasto Filmu w Sieci Miast Kreatywnych UNESCO (w tym m.in. PWSTviT, wytwórnie i plenery filmowe, Muzeum Kinematografii, Narodowe Centrum Kultury Filmowej, Łódzka Aleja Gwiazd, Szlak Dziedzictwa Filmowego Łodzi, planowana „Żywa” Ulica Filmowa Łodzi); miejscowości z plenerami filmowymi na Szlaku Filmowe Łódzkie, m.in. w Inowłodzu, Lipcach Reymontowskich, Nieborowie, Pabianicach, Piotrkowie Trybunalskim, Sulejowie, Zgierzu.

W Nieborowie do rejestru zabytków wpisano 37 obiektów. Są to:

Tabela 26 Obiekty wpisane do rejestru zabytków

Lp.	Obiekt	Miejscowość	Datowanie	Nr rejestru z datą wpisu
1.	obora	Nieborów	pocz. XIX w.	nr 560 z 1967-08-12
2.	kuźnia	Nieborów	koniec XVIII w.	nr 557 z 1967-08-12
3.	chlew	Nieborów	pocz. XIX w.	nr 558 z 1967-08-12
4.	Grota Sybilli	Arkadia	1800 r.	nr 544 z 1967-08-12
5.	Galeria Arkadowa	Arkadia	1800 r.	nr 543 z 1967-08-12
6.	brama cyrku	Arkadia	1800 r.	nr 546 z 1967-08-12
7.	słup graniczny Księstwa Łowickiego	Patoki	1829 r.	nr 2723-VI-30 z 1961-03-16 sprostowanie z 1998-04-28
8.	kwatery wojenna z II wojny światowej	Bednary Wieś	1939 - 1945	nr 881A z 1992-04-14
9.	aleja	Arkadia, Mysłaków, Nieborów, Piaski	data nieznana	nr 1150/296 z 1980-05-05

Lp.	Obiekt	Miejscowość	Datowanie	Nr rejestru z datą wpisu
10.	Dom Murgrabiego	Arkadia	1800 r.	nr 540 z 1967-08-12
11.	Świątynia Diany	Arkadia	1783 r.	nr 538 z 1967-08-12
12.	Przybytek Arcykapłana	Arkadia	1783 r.	nr 539 z 1967-08-12
13.	Domek Gotycki	Arkadia	pocz. XIX w.	nr 542 z 1967-08-12
14.	kościół parafialny pw. św. Macieja	Bełchów	1866 r.	nr 973A z 1994-06-30
15.	kościół pw. Matki Boskiej Bolesnej	Nieborów	1871 - 1883	nr 521 z 1979-12-27
16.	dom dróżnika	Patoki	1. poł. XIX w.	nr 614 z 1967-08-24
17.	pałac	Nieborów	koniec XVII w.	nr 146 z 1967-08-12
18.	manufaktura d. browar	Nieborów	1. poł. XVIII w.	nr 547 z 1967-08-12
19.	dom oficjalisty północny	Nieborów	przełom XVIII/XIX w.	nr 552 z 1967-08-12
20.	dom oficjalisty południowy	Nieborów	przełom XVIII/XIX w.	nr 553 z 1967-08-12
21.	spichlerz	Nieborów	koniec XVIII w.	nr 550 z 1967-08-12
22.	oficyna pałacowa	Nieborów	1. poł. XVIII w.	nr 551 z 1967-08-12
23.	stajnia	Nieborów	koniec XVIII w.	nr 560 z 1967-08-12
24.	wozownia	Nieborów	koniec XVIII w.	nr 557 z 1967-08-12
25.	budynek zarządu	Nieborów	koniec XVIII w.	nr 556 z 1967-08-12
26.	dom ogrodnika z lodownią	Arkadia	pocz. XIX w.	nr 559 z 1967-08-12
27.	oranżeria II	Nieborów	1795 r.	nr 549 z 1967-08-12
28.	akwedukt	Arkadia	1778 r.	nr 545 z 1967-08-12
29.	Łuk Grecki	Arkadia	1785 r.	nr 541 z 1967-08-12
30.	oranżeria I	Nieborów	1795 r.	nr 548 z 1967-08-12
31.	cmntarz wojenny żołnierzy polskich z II wojny światowej	Kompina	1939 r.	nr 911A z 1992-12-21
32.	cmntarz rzymskokatolicki	Nieborów	2. poł. XIX w.	nr 802A z 1991-11-20
33.	cmntarz	Bełchów	data nieznana	nr 973A z 1994-06-30
34.	Pole Nieborowskie	Nieborów	XVII w.	nr A/384 z 2019-07-24
35.	park w stylu sentymentalnym	Arkadia	1778 r.	nr 145 z 1967-08-12
36.	park pałacowy, krajobrazowy w stylu barokowym	Nieborów	koniec XVII w.	nr 98 z 1982-05-19
37.	obora	Nieborów	pocz. XIX w.	nr 560 z 1967-08-12

Źródło: Opracowano na podstawie danych z Urzędu Gminy w Nieborowie

Do Krajowej Ewidencji Zabytków wpisano następujące obiekty:

Tabela 27 Obiekty wpisane do Krajowej Ewidencji Zabytków

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Data wpisu
1.	Arkadia, Mysłaków, Nieborów, Piaski	aleja	data nieznana	01.01.78r.
2.	Arkadia - park romantyczny	brama cyrku	od 1880 r.	01.07.66r.
3.	Arkadia - park romantyczny	cyrk	ok. 1804 r.	01.06.92r.
4.	Arkadia - park romantyczny	mur z herbami	ok. 1783 r.	-
5.	Arkadia - park romantyczny	grota Sybilli	1790 - 1795	01.06.92r.
6.	Arkadia - park romantyczny	brama historyczna	1810 r.	01.09.12r.
7.	Arkadia - park romantyczny	grobowiec	1810 r.	01.09.12r.
8.	Arkadia - park romantyczny	studnia	pocz. XIX w.	01.09.12r.
9.	Nieborów	czworak	przełom XVIII/XIX w.	30.11.59r.
10.	Nieborów - zespół pałacowo-parkowy	wartownia przy bramie	poł. XIX w.	01.09.12r.
11.	Arkadia - park romantyczny	kapliczka na Wzgórzu Gotyckim	od 1810 r.	-
12.	Arkadia - park romantyczny	fragmenty lapidarne	1778 - 1813	10.07.85r.
13.	Patoki	słup graniczny	1829 r.	01.07.08r.
14.	Julianów	kapliczka	lata 30. XX w.	01.09.12r.
15.	Nieborów - zespół pałacowo-parkowy	lapidarium w parku pałacowym	koniec XVII w.	10.07.85r.
16.	Arkadia - park romantyczny	akwedukt	1784 r.	07.04.55r.
17.	Arkadia - park romantyczny	dom ogrodnika	XVIII w.	01.09.12r.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Data wpisu
18.	Arkadia - park romantyczny	Domek Gotycki (Przybytek Nieszczęścia i Melancholii)	ok. 1800 r.	30.11.59r.
19.	Arkadia - park romantyczny	Świątynia Diany	1783 r.	30.11.59r.
20.	Bednary Wieś	kościół par. pw. św. Małgorzaty i Macieja	1896 - 1907	01.01.79r.
21.	Arkadia - park romantyczny	Dom Murgrabiego	przed 1800 r.	30.11.59r.
22.	Nieborów - zespół pałacowo-parkowy	stajnia	ok. 1790 r.	30.11.59r.
23.	Nieborów, Aleja Legionów Polskich 63/68	plebania	ok. 1900 r.	01.07.08r.
24.	Nieborów, Aleja Lipowa 92	czworak	koniec XIX w.	01.01.89r.
25.	Bednary Wieś, Dworcowa 12	dworzec kolejowy	1895 r.	01.08.09r.
26.	Nieborów, Aleja Lipowa 78	dom rządcy z owczarnią	koniec XVIII w.	30.11.59r.
27.	Arkadia - park romantyczny	dom arcykapłana	1783 r.	30.11.59r.
28.	Nieborów - zespół pałacowo-parkowy	dom ogrodnika z lodownią	1. poł. XIX w.	01.07.66r.
29.	Nieborów - zespół pałacowo-parkowy	wozownia	XVIII w.	30.11.59r.
30.	Nieborów, Aleja Lipowa 84	spichlerz	lata 70. XVIII w.	30.11.59r.
31.	Nieborów - zespół pałacowo-parkowy	dom oficjalisty (II)	ok. 1780 r.	30.11.59r.
32.	Nieborów - zespół pałacowo-parkowy	oranżeria I (mała)	ok. 1795 r.	30.11.59r.
33.	Nieborów, Aleja Legionów Polskich 65	dom ludowy	4. ćw. XIX w.	01.09.12r.
34.	Kompina 82	plebania	pocz. XX w.	01.09.12r.
35.	Kompina	kościół par. pw. św. Adalberta i Barbary	przełom XIX/XX w.	01.01.93r.
36.	Bednary Wieś	stodoła	XX w.	01.09.12r.
37.	Nieborów	zajazd	1766 - 1774	30.11.59r.
38.	Nieborów - zespół pałacowo-parkowy	oficyna	1. poł. XVIII w.	30.11.59r.
39.	Nieborów - zespół pałacowo-parkowy	dom oficjalisty (I)	ok. 1780 r.	30.11.59r.
40.	Bełchów, Dworcowa 14	dworzec kolejowy	1909 r.	01.08.08r.
41.	Nieborów, Aleja Legionów Polskich 63	kościół par. pw. MB Bolesnej	1871 - 1883	01.01.79r.
42.	Bednary Wieś	kościół par. pw. św. Macieja	1866 r.	01.07.93r.
43.	Arkadia 87	dom Marii Konopnickiej	pocz. XX w.	01.09.12r.
44.	Patoki 50	dom dróżnika	lata 60. XIX w.	30.11.59r.
45.	Nieborów - zespół pałacowo-parkowy	pałac	1690 - 1696	30.11.59r.
46.	Nieborów - zespół pałacowo-parkowy	oranżeria II (duża)	ok. 1795 r.	30.11.59r.
47.	Nieborów - zespół pałacowo-parkowy	browar	1. poł. XVIII w.	30.11.59r.
48.	Bednary Wieś	cmntarz rzymskokatolicki przykościelny	poł. XIV w.	01.09.93r.
49.	Bednary Wieś	cmntarz rzymskokatolicki	2. poł. XIX w.	30.11.88r.
50.	Bełchów	cmntarz rzymskokatolicki przykościelny	2. poł. XVII w.	01.05.93r.
51.	Bełchów	cmntarz rzymskokatolicki	poł. XIX w.	30.11.88r.
52.	Nieborów, Aleja Legionów Polskich 63	cmntarz rzymskokatolicki przykościelny	XV w.	01.11.94r.
53.	Nieborów	cmntarz rzymskokatolicki	2. poł. XIX w.	20.11.84r.
54.	Karolew	cmntarz ewangelicki	2. poł. XIX w.	01.11.94r.
55.	Kompina	cmntarz rzymskokatolicki	1826 r.	30.11.88r.
56.	Kompina	cmntarz rzymskokatolicki przykościelny	poł. XV w.	01.09.93r.
57.	Kompina	cmntarz wojenny z 1939 r.	1939 r.	01.10.91r.
58.	Nieborów - zespół pałacowo-parkowy	Pole Nieborowskie	1700 - 1800	01.10.18r.
59.	Nieborów	kapliczka	przełom XVIII/XIX w.	01.09.12r.
60.	Arkadia - park romantyczny	Arkadia	1778 - 1820	01.03.80r.
61.	Nieborów - zespół pałacowo-parkowy	park pałacowy	koniec XVII w.	01.07.80r.
62.	Nieborów - zespół pałacowo-parkowy	zespół budowlany folwarku	XVIII - XIX w.	01.05.18r.

Źródło: Opracowano na podstawie danych z Urzędu Gminy w Nieborowie

Natomiast w Gminnej Ewidencji Zabytków ujęto:

Tabela 28 Wykaz obiektów zamieszczony w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Nieborowie

Lp.	Obiekt	Adres	Datowanie
1.	Akwedukt	Arkadia - park romantyczny	1784 r.
2.	Brama cyrku	Arkadia - park romantyczny	1804 r.

Lp.	Obiekt	Adres	Datowanie
3.	Brama historyczna	Arkadia - park romantyczny	1810 r.
4.	Domek gotycki (przybytek Nieszczęścia i Melancholii)	Arkadia - park romantyczny	1800 r.
5.	Dom Murgrabiego	Arkadia - park romantyczny	1800 r.
6.	Dom Arcykapłana	Arkadia - park romantyczny	1783 r.
7.	Dom ogrodnika	Arkadia - park romantyczny	XVIII w.
8.	Fragmenty Lapidarialne	Arkadia - park romantyczny	1778-1813 r.
9.	Grobowiec złudzeń	Arkadia - park romantyczny	1810 r.
10.	Galeria arkadowa	Arkadia - park romantyczny	1800 r.
11.	Jaskinia Sybilli	Arkadia - park romantyczny	1790-1795 r.
12.	Kaplica na Wzgórzu gotyckim	Arkadia - park romantyczny	1810 r.
13.	Łuk grecki	Arkadia - park romantyczny	1785 r.
14.	Mur z herbami	Arkadia - park romantyczny	1783 r. (elementy z ok 1582 r.)
15.	Świątynia Diany	Arkadia - park romantyczny	1783 r.
16.	Studnia	Arkadia - park romantyczny	pocz. XIX w.
17.	Brama czasu	Arkadia - park romantyczny	1810 r.
18.	dom M. Konopnickiej	Arkadia - park romantyczny	1785 r.
19.	Kapliczka	Arkadia 17	1951 r.
20.	Pałac	Park w Nieborowie	1690-1696 r.
21.	Wartownia przy bramie	Park w Nieborowie	poł. XIX w.
22.	Oficyna	Park w Nieborowie	I poł. XVIII w.
23.	Dom oficjalisty I	Park w Nieborowie	XVIII-XIX w.
24.	Dom oficjalisty II	Park w Nieborowie	XVIII-XIX w.
25.	Browar, ob. Oficyna	Park w Nieborowie	I poł. XVIII w. (przebudowa ok. 1774 r.)
26.	Budynek gospodarczy (d. dom ogrodnika z lodownią)	Park w Nieborowie	IV ćw. XVIII w.
27.	Oranżeria I	Park w Nieborowie	1775 r.
28.	Oranżeria II	Park w Nieborowie	1775 r.
29.	Chlew	Aleja Lipowa 86, Nieborów	IV ćw. XVIII w.
30.	Kuźnia	Aleja Lipowa 86, Nieborów	IV ćw. XVIII w.
31.	Obora	Aleja Lipowa 86, Nieborów	IV ćw. XVIII w.
32.	Stajnia	Park w Nieborowie	IV ćw. XVIII w.
33.	Wozownia	Park w Nieborowie	XVIII w.
34.	Kapliczka	Nieborów	XVIII-XIX w.
35.	Kapliczka przy wejściu do zespołu pałacowo-parkowego	Park w Nieborowie	XIX-XX w.
36.	Kapliczka	przy Aleja Legionów Polskich 58, Nieborów	XVIII-XIX w.
37.	Kościół parafialny p.w. MB Bolesnej	Aleja Legionów Polskich 63, Nieborów	1871-1883 r.
38.	Plebania	Aleja Legionów Polskich 68, Nieborów	XIX w.
39.	Kapliczka	przy Aleja Legionów Polskich 38, Nieborów	XVIII-XIX w.
40.	Figura	na przeciw Aleja Legionów Polskich 81, Nieborów	XIX w.
41.	Zajazd	Aleja Lipowa 100, Nieborów	1766-1774 r.
42.	Spichlerz dawnego folwarku	Nieborów 209C	XVIII w.
43.	Dom ludowy	Aleja Legionów Polskich 65, Nieborów	IV ćw. XIX w.
44.	Czworak	Aleja Lipowa 92, Nieborów	koniec XIX w.
45.	Budynek zarządu folwarku	Aleja Lipowa 78, Nieborów	IV ćw. XVIII w.
46.	Kwatera wojenna na cmentarzu rzymsko-katolickim	ul. Szkolna 9, Bednary	1939-1945 r.
47.	Dworzec kolejowy	ul. Dworcowa 14, Bednary	I ćw. XX w.
48.	Kościół parafialny p.w. św. Małgorzaty i Macieja	ul. Szkolna 9, Bednary	1896-1907 r. (rest. 1918-1925 r.)

Lp.	Obiekt	Adres	Datowanie
49.	Kapliczka	Aleja Legionów Polskich, Bednary (przy stacji benzynowej)	XIX w.
50.	Stodoła murowana	ul. Szkolna 36, Bednary	XX w.
51.	Kościół parafialny p.w. św. Macieja	Bełchów 109A	1886 r. (rozb. 1900 r.)
52.	Kaplica pogrzebowa	Bełchów 109A	XIX-XX w.
53.	Kapliczka	Bełchów	XIX-XX w.
54.	Dworzec kolejowy	ul. Dworcowa 12, Bełchów	pocz. XX w.
55.	Kapliczka	Bobrowniki	1920 r.
56.	Kapliczka	Dzierzgów	XX w.
57.	Kaplica poświęcona poległym w latach 1919-1920	Aleja Legionów Polskich 35, Julianów	I. 30 XX w.
58.	Kościół	Kompina	1897-1900 r. (odb. 1946 r.)
59.	Kapliczka	Kompina (mur ogrodzenia plebani, róg południowo-zachodni)	nieznany
60.	Plebania	Kompina 82	pocz. XX w.
61.	Stajnia w zagrodzie	Kompina 9	XIX-XX w.
62.	Dom	Kompina 19	XIX-XX w.
63.	Dom	Kompina 74	1929 r.
64.	Dom	Kompina 81	I ćw. XX w.
65.	Dom	Kompina 91	XIX-XX w.
66.	Stajnia przy domu	Kompina 91	XIX-XX w.
67.	Most drewniany	Kompina	XX w.
68.	Kapliczka	Kompina	1920 r.
69.	Kapliczka	Kompina	1920 r.
70.	Dom	Sypień 36	II poł. XIX w.
71.	Kapliczka	Sypień	XX w.
72.	Słup graniczny Księstwa Łowickiego	Patoki	1829 r.
73.	Dom dróżnika	Patoki 50	I poł. XIX w.
74.	Kapliczka	Patoki 44	I ćw. XX w.
75.	Tama przy parku	Arkadia - park romantyczny	XIX w.
76.	Kolumna	Arkadia - park romantyczny	1810 r.
77.	Kapliczka	Arkadia - park romantyczny	nieznany
78.	Kapliczka	Bełchów 129	XIX-XX w.
79.	Park romantyczny z pawilonami	Arkadia	IV ćw. XVII-XIX w.
80.	Park	Park w Nieborowie	1690 r.
81.	Cmentarz rzymsko-katolicki	Aleja Legionów Polskich, Nieborów	II poł. XIX w.
82.	Cmentarz przykościelny przy kościele par. p.w. MN Bolesnej	Aleja Legionów Polskich 63, Nieborów	1876-1883 r.
83.	Cmentarz przykościelny	ul. Szkolna 36, Bednary	XIX w.
84.	Cmentarz rzymsko-katolicki	ul. Szkolna 9, Bednary	XX w.
85.	Cmentarz przykościelny przy Kościele par. p. w. św. Macieja Apostoła	Bełchów 109A	1900 r.
86.	Cmentarz grzebalny	Bełchów 93	XX w.
87.	Cmentarz przykościelny	Kompina	ok. 1900 r.
88.	Cmentarz grzebalny	Kompina	XX w.
89.	Aleja do cmentarza grzebalnego	Kompina	XX w.
90.	Cmentarz wojenny z II wojny światowej	Kompina 87	1939 r.
91.	Cmentarz ewangelicki	Karolew	XX w.
92.	Aleje drzew Arkadia-Nieborów-Łasieczniki	Arkadia, Nieborów, Piaski	XVIII w.

Źródło: Opracowano na podstawie danych z Urzędu Gminy w Nieborowie

ZJAWISKO NEGATYWNE W SFERZE PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNEJ

Zjawisko negatywne: koncentracja problemów technicznych związana z występowaniem obiektów zabytkowych wpisanych do GEZ

Wskaźnik: udział obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków na danym obszarze w ogólnej liczbie obiektów zabytkowych w Gminie Nieborów [%]

Do Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ) z terenu Gminy Nieborów wpisano 92 obiekty. W tabeli poniżej przedstawiono ich zestawienie, kolorem pomarańczowym oznaczono liczbę obiektów powyżej średniej dla gminy, co wskazuje na obszary koncentracji zjawiska.

Tabela 29 Udział obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków na danym obszarze w ogólnej liczbie obiektów zabytkowych w Gminie Nieborów [%]

obszar	liczba obiektów zabytkowych wpisanych do GEZ	wskaźnik [%]
Gmina ogółem	94*	8,33²⁷
Arkadia	24	25,53
Bednary	7	7,45
Bednary-Kolonia	0	Brak
Bełchów Osiedle	0	Brak
Bełchów	7	7,45
Bobrowniki	1	1,06
Chylenieć	0	Brak
Dzierzgów	1	1,06
Dzierzgówek	0	Brak
Janowice	0	Brak
Julianów	1	1,06
Karolew	1	1,06
Kompina	16	17,02
Michałówek	0	Brak
Mysłaków	0	Brak
Nieborów	30	31,91
Patoki	3	3,19
Piaski	1	1,06
Sypień	2	2,13

(* w GEZ znajdują się 92 obiekty, jednak „Aleję drzew Arkadia-Nieborów-Łasieczniki”, wpisaną pod adresem: Arkadia, Nieborów, Piaski, przypisano do 3 sołectw na terenie, których jest położona, stąd w tabeli zamiast 92 obiektów wpisano ich 94.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

Sfera przestrzenno-funkcjonalna – wizja lokalna

Nieborów charakteryzuje się zwartą strukturą przestrzenną, w której centralnym punktem jest wejście do Pałacu usytuowanego przy Alei Lipowej. To właśnie to miejsce, będące symbolem historycznego dziedzictwa gminy, wyznacza orientacyjny punkt całej miejscowości i nadaje jej niepowtarzalny charakter. Mimo niewielkich rozmiarów, Nieborów posiada dobrze zorganizowany układ funkcjonalny, w którym kluczowe obszary usługowe i handlowe koncentrują się przede wszystkim w rejonie Alei Lipowej oraz Alei Legionów. To właśnie tam znajdują się liczne placówki handlowe, punkty usługowe, kawiarnie, restauracje oraz inne lokalne przedsiębiorstwa, które wspólnie tworzą tętniące życiem centrum społeczne i gospodarcze miejscowości. Centralizacja usług w tych rejonach nie tylko ułatwia mieszkańcom dostęp do niezbędnych dóbr i usług, ale również sprzyja ożywieniu przestrzeni publicznej, stwarzając dogodne warunki do spotkań i integracji społecznej.

Jednocześnie, struktura Nieborowa pozostaje zwartą i uporządkowaną, co umożliwia harmonijne współistnienie funkcji mieszkalnych, usługowych oraz gospodarczych. W obrębie tej zwartej struktury wyróżniają się także tereny przemysłowe, które choć stanowią mniejszy procent zabudowy,

²⁷ Wartość referencyjna dla gminy

odgrywają istotną rolę w generowaniu miejsc pracy i wpływów do budżetu gminy. Ich lokalizacja poza głównymi arteriami handlowymi zapewnia równowagę pomiędzy różnymi funkcjami przestrzennymi, jednocześnie minimalizując potencjalne konflikty między intensywnym ruchem gospodarczym a spokojem obszarów mieszkalnych. Takie zagospodarowanie przestrzenne pozwala na efektywne wykorzystanie dostępnego terenu, zachowując równowagę między dziedzictwem kulturowym a nowoczesnymi potrzebami mieszkańców.

Układ przestrzenny Nieborowa, z centralnym punktem przy Alei Lipowej i skoncentrowaniem usług oraz handlu w rejonie Alei Lipowej i Alei Legionów, stanowi fundament funkcjonalnego rozwoju miejscowości. Ta spójna struktura umożliwia nie tylko sprawną komunikację i dostępność lokalnych usług, ale również tworzy warunki do dalszej rewitalizacji i zrównoważonego rozwoju. W efekcie, mimo niewielkich rozmiarów, Nieborów prezentuje modelowo zorganizowaną przestrzeń wiejską, w której historyczne dziedzictwo współgra z nowoczesnymi funkcjami, co sprzyja poprawie jakości życia mieszkańców oraz stymuluje rozwój gospodarczy regionu.

Teren przemysłowy przy ulicy Karola Boreckiego stanowi jeden z najbardziej palących problemów przestrzennych w Nieborowie, wpływając negatywnie na cały wizerunek i funkcjonowanie miejscowości. Choć na tym obszarze działa kilka małych firm, magazynów oraz punktów usługowych, stan obiektów jest bardzo zły. Budynki przemysłowe i powiązane z nimi infrastruktury są zaniedbane, a ich wygląd daleki od standardów, które powinny charakteryzować nowoczesne i bezpieczne środowisko pracy. Na terenie tym panuje chaos, gdzie rozrzucone odpady, stare pojazdy, złom oraz góry zużytych opon tworzą nieestetyczne, a jednocześnie niebezpieczne środowisko.

Zaniedbany teren przemysłowy nie tylko psuje estetykę przestrzeni publicznej, ale także stwarza realne zagrożenia ekologiczne i zdrowotne. Odpady i złom mogą prowadzić do skażenia gleby oraz wód gruntowych poprzez przedostawanie się substancji chemicznych, co negatywnie wpływa na całą lokalną florę i faunę. Zanieczyszczenia wydzielane przez zużyty sprzęt i nagromadzony złom przyczyniają się również do pogorszenia jakości powietrza, co w okresach intensywnego użytkowania ogrzewania może potęgować problem smogu i negatywnie wpływać na zdrowie, zwłaszcza wśród osób starszych oraz dzieci. Wpływ tego terenu przemysłowego na całość Nieborowa jest dalekosiężny. Nie tylko obniża on walory estetyczne i kulturowe miejscowości, ale również demoralizuje społeczność, obniżając jej poczucie bezpieczeństwa i dumy z własnego otoczenia. Mieszkańcy codziennie muszą znosić widok nieuporządkowanych stert odpadów, co wpływa na ich samopoczucie oraz ogranicza możliwości rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i turystyki. Wizerunek Nieborowa, budowany przez wieki na bazie bogatej historii i dziedzictwa kulturowego, jest poważnie nadszarpnięty przez obecność tak zaniedbanego obszaru, co odstrasza potencjalnych inwestorów oraz turystów. W konsekwencji, cały region traci na atrakcyjności, a wartość nieruchomości w sąsiedztwie obszaru przemysłowego maleje, co prowadzi do dalszego odpływu kapitału z gminy.

Dodatkowo, brak właściwej organizacji przestrzennej tego terenu generuje konflikt funkcjonalny – z jednej strony powinien on wspierać działalność gospodarczą, a z drugiej negatywnie wpływa na jakość życia mieszkańców, którzy muszą zmagać się z hałasem, zanieczyszczeniami oraz obniżonym standardem przestrzeni publicznej. Taka sytuacja komplikuje planowanie przyszłych inwestycji oraz modernizację infrastruktury, co w długofalowej perspektywie hamuje rozwój nie tylko samego obszaru przemysłowego, ale również całego Nieborowa.

Podsumowując, teren przemysłowy przy ulicy Karola Boreckiego, ze względu na swój wyraźnie zaniedbany stan, jest jednym z głównych czynników negatywnie wpływających na rozwój przestrzenny, funkcjonalny i wizerunkowy Nieborowa. Aby przywrócić równowagę i poprawić jakość życia mieszkańców, niezbędne są kompleksowe działania rewitalizacyjne, obejmujące modernizację obiektów, usunięcie nagromadzonych odpadów, a także wdrożenie zrównoważonych rozwiązań zarządzania przestrzenią przemysłową. Tylko takie zintegrowane podejście pozwoli nie tylko na poprawę warunków lokalnych, ale również przyczyni się do odbudowy pozytywnego wizerunku całej miejscowości, stwarzając solidne podstawy dla przyszłego rozwoju gospodarki i społeczności w Nieborowie.

Fotografia 8. Teren przemysłowy w miejscowości Nieborów

Źródło: Fotografia własna

W Nieborowie zauważalne są również liczne zaniedbania dotyczące niektórych podwórek, gdzie nagromadzenie odpadów stało się poważnym problemem. W wielu miejscach, zamiast zadbanej, czystej przestrzeni, widoczny jest bałagan wynikający z nieodpowiedniego gospodarowania odpadami. Śmieci, zarówno te codziennego użytku, jak i odpady budowlane czy organiczne, zalegają w podwórkach, co nie tylko psuje estetykę otoczenia, ale również stwarza zagrożenia zdrowotne dla mieszkańców. Takie zaniedbane przestrzenie sprzyjają rozwojowi szkodników oraz niekorzystnym procesom biologicznym, które mogą negatywnie wpływać na jakość życia. Dodatkowo, problem ten wpływa na wizerunek całej miejscowości, obniżając jej atrakcyjność dla potencjalnych inwestorów oraz turystów, a także utrudnia realizację działań rewitalizacyjnych. W rezultacie, uporządkowanie i systematyczne dbanie o podwórkę staje się niezbędnym elementem strategii poprawy stanu przestrzennego Nieborowa, co pozwoli nie tylko na podniesienie standardu życia mieszkańców, ale również na stworzenie bardziej przyjaznego i estetycznego otoczenia.

Fotografia 9. Stan podwórka w centrum Nieborowa

Źródło: Fotografia własna

Nieborów wyróżnia się doskonałymi połączeniami drogowymi z resztą kraju, co stanowi jeden z kluczowych atutów tej miejscowości. Strategicznie położony nieopodal wjazdu na autostradę A2, Nieborów zapewnia mieszkańcom, przedsiębiorcom oraz turystom szybki i komfortowy dojazd do głównych ośrodków gospodarczych oraz kulturalnych regionu. Bliskość autostrady przekłada się na znaczne ułatwienia w transporcie zarówno osób, jak i towarów, co pozytywnie wpływa na rozwój lokalnej gospodarki oraz zwiększa atrakcyjność Nieborowa dla potencjalnych inwestorów. Wewnętrzny układ drogowy w miejscowości również prezentuje się bardzo korzystnie. Dobrze zorganizowana sieć dróg, logiczne rozmieszczenie arterii komunikacyjnych oraz sprawny system ruchu wewnętrznego umożliwiają mieszkańcom łatwy dostęp do najważniejszych punktów funkcjonalnych, takich jak centrum handlowe, obiekty usługowe, czy tereny przemysłowe. Taka infrastruktura komunikacyjna nie tylko podnosi komfort codziennych dojazdów, ale również sprzyja rozwojowi lokalnych przedsiębiorstw poprzez ułatwienie logistycznych operacji i szybką mobilność pracowników. Dzięki temu, że Nieborów posiada solidne zaplecze komunikacyjne, cała miejscowość zyskuje na atrakcyjności zarówno w aspekcie ekonomicznym, jak i społecznym. Łatwość przemieszczania się po mieście oraz szybki dostęp do autostrady A2 stanowią fundament pod dalsze działania rewitalizacyjne oraz strategiczne planowanie rozwoju przestrzennego. Taki stan infrastruktury umożliwia nie tylko sprawną komunikację wewnętrzną, ale również integrację z regionalnymi i krajowymi sieciami transportowymi, co jest niezbędne dla dalszego dynamicznego rozwoju Nieborowa.

Choć w ostatnich latach poczyniono istotne inwestycje w infrastrukturę rowerową, jej rola w dalszym rozwoju miejscowości i całej gminy pozostaje niezmiennie ważna. Rozbudowa sieci ścieżek rowerowych umożliwia mieszkańcom szybki, ekologiczny i zdrowy sposób przemieszczania się, co przekłada się na zmniejszenie natężenia ruchu samochodowego, ograniczenie emisji szkodliwych substancji do atmosfery oraz poprawę stanu środowiska naturalnego. Dla lokalnej społeczności rower staje się nie tylko praktycznym środkiem transportu – ułatwiając codzienne dojazdy do pracy, szkoły czy sklepu – ale również symbolem nowoczesnego, proekologicznego podejścia do komunikacji.

Równocześnie, rozwój infrastruktury rowerowej otwiera nowe możliwości w obszarze turystyki. Coraz większa liczba turystów decyduje się na aktywny wypoczynek i zwiedzanie regionu na rowerze, co sprawia, że dobrze zaprojektowane trasy rowerowe stają się atrakcyjnym dodatkiem do oferty turystycznej Nieborowa. Dzięki nim odwiedzający mogą w bezpieczny i komfortowy sposób odkrywać unikalne walory kulturowe i przyrodnicze miejscowości – od zabytkowych pałaców i parków pałacowych, po malownicze zakątki zielonych terenów. Takie połączenie funkcjonalności dla mieszkańców i atrakcyjności dla turystów przekłada się na wzrost popytu na usługi lokalne, a co za tym idzie – na rozwój sektora usługowego oraz generowanie nowych miejsc pracy w branży turystycznej.

Inwestycje w infrastrukturę rowerową, takie jak budowa nowych ścieżek, wyznaczenie bezpiecznych przejazdów, rozbudowa parkingów rowerowych czy punkty serwisowe, stanowią solidną podstawę dla zrównoważonego rozwoju gminy. Takie rozwiązania wpływają korzystnie nie tylko na poprawę jakości życia mieszkańców, ale również na atrakcyjność Nieborowa jako miejsca przyjaznego dla odwiedzających. Połączenie nowoczesnej infrastruktury z dbałością o środowisko sprzyja budowaniu pozytywnego wizerunku miejscowości, przyciągając zarówno inwestorów, jak i turystów, którzy coraz częściej szukają destynacji oferujących aktywne formy wypoczynku.

Podsumowując, inwestycje w infrastrukturę rowerową są kluczowym elementem rozwoju Nieborowa, wpływając pozytywnie na codzienne funkcjonowanie mieszkańców oraz stymulując rozwój turystyki. To rozwiązanie integruje aspekty ekologiczne, społeczne i ekonomiczne, przyczyniając się do budowy nowoczesnej, zrównoważonej i atrakcyjnej przestrzeni publicznej, która z korzyścią oddziałuje na całą gminę.

W Nieborowie zauważalny jest poważny problem związany z niedostosowaniem chodników oraz innej infrastruktury do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych. Wiele chodników w miejscowości jest w złym stanie – spękane, nierówne i pozbawione odpowiednich udogodnień, co stanowi poważną barierę dla mieszkańców o ograniczonej mobilności. Nierówna nawierzchnia zwiększa ryzyko potknięć i upadków, a występujące progi, zarówno na skrzyżowaniach, jak i przy wejściach do

budynków użyteczności publicznej, znacząco utrudniają poruszanie się, szczególnie w przypadku osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami ruchowymi. Brak dostosowanych rozwiązań, takich jak obniżone progi, rampy czy antypoślizgowe nawierzchnie, sprawia, że codzienne korzystanie z przestrzeni publicznej staje się wyzwaniem. To nie tylko ogranicza niezależność i mobilność mieszkańców, ale także wpływa negatywnie na ich bezpieczeństwo i komfort życia. Osoby, które z powodu uciążliwych warunków chodników nie mogą swobodnie się przemieszczać często rezygnują z korzystania z lokalnych usług, sklepów czy placówek zdrowia, co dodatkowo pogłębia izolację społeczną.

Niedostosowanie infrastruktury do potrzeb wszystkich grup społecznych ma także szersze konsekwencje dla wizerunku całej miejscowości. Estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznej odgrywają kluczową rolę w budowaniu pozytywnego obrazu Nieborowa jako nowoczesnego i przyjaznego miejsca do życia. Zaniedbane chodniki i bariery architektoniczne odstraszały nie tylko mieszkańców, ale również potencjalnych inwestorów oraz turystów, co w dłuższej perspektywie hamuje rozwój gospodarczy i społeczny regionu. Rozwiązanie tego problemu wymaga podjęcia kompleksowych działań modernizacyjnych. Konieczne jest przeprowadzenie remontów chodników, wymiana uszkodzonych nawierzchni oraz instalacja udogodnień, takich jak rampy, obniżone progi i poręcze. Takie interwencje nie tylko poprawią bezpieczeństwo i komfort użytkowników, ale również przyczynią się do zwiększenia dostępności przestrzeni publicznej dla osób o różnorodnych potrzebach. Wdrożenie standardów uniwersalnego projektowania w przestrzeni jest kluczowe, aby wszyscy mieszkańcy, niezależnie od wieku czy sprawności, mogli korzystać z dobrodziejstw infrastruktury.

Podsumowując, niedostosowane chodniki i inne elementy infrastruktury w Nieborowie stanowią poważną przeszkodę dla osób starszych i niepełnosprawnych, wpływając negatywnie na ich codzienne życie, bezpieczeństwo oraz integrację społeczną. Modernizacja tych obszarów jest niezbędna, aby poprawić jakość życia mieszkańców, podnieść atrakcyjność miejscowości oraz stworzyć warunki sprzyjające zrównoważonemu rozwojowi gminy.

Fotografia 10. Nieborów, Aleja Lipowa.

Źródło: Fotografia własna

Komunikacja publiczna w Nieborowie realizowana jest przez lokalnych przewoźników autobusowych, jednak z roku na rok obserwuje się systematyczny spadek liczby połączeń. Ta tendencja ma poważne konsekwencje dla mieszkańców, którzy coraz częściej zmuszeni są do korzystania z samochodów prywatnych. W miarę jak oferta transportu publicznego maleje, osoby o ograniczonych

środkach finansowych – w tym osoby ubogie – tracą możliwość korzystania z tańszego i bardziej dostępnego środka komunikacji. Brak regularnych i wygodnych połączeń autobusowych utrudnia im codzienne dojazdy do miejsc pracy, placówek edukacyjnych, ośrodków zdrowia oraz innych niezbędnych instytucji, co prowadzi do pogłębienia wykluczenia społecznego.

Problem ten dotyczy także młodzieży, która coraz częściej doświadcza trudności związanych z ograniczonym dostępem do środków transportu. Młodzi ludzie, którzy nie dysponują własnym samochodem, napotykają na bariery w dostępie do edukacji, szkoleń, a także aktywności kulturalnych i społecznych. Niewystarczająca liczba połączeń autobusowych ogranicza ich możliwości rozwoju, mobilności oraz integracji ze społecznością, co w dłuższej perspektywie może negatywnie wpływać na ich perspektywy zawodowe i osobiste.

Malejąca oferta transportu publicznego wynika często z ograniczeń budżetowych oraz braku inwestycji w modernizację infrastruktury komunikacyjnej. Lokalne władze nie dysponują wystarczającymi środkami, aby rozszerzyć i udoskonalić sieć połączeń, co skutkuje spadkiem rentowności przewozów autobusowych. W efekcie, osoby, które mogłyby korzystać z tańszego transportu zbiorowego, zostają zmuszone do korzystania z prywatnych pojazdów. Ten trend nie tylko pogłębia nierówności społeczne, ale również prowadzi do zwiększenia zatłoczenia dróg, wzrostu emisji spalin oraz pogorszenia jakości powietrza w regionie.

Zależność od samochodów prywatnych wpływa negatywnie nie tylko na osoby o niskich dochodach i młodzież, ale również na całą społeczność, generując dodatkowe koszty eksploatacyjne i problemy komunikacyjne. Zwiększone natężenie ruchu drogowego przekłada się na dłuższe czasy podróży, większe ryzyko wypadków oraz dodatkowe koszty związane z utrzymaniem i eksploatacją infrastruktury drogowej. Wszystko to wprowadza dodatkowy stres ekonomiczny i społeczny, który hamuje zrównoważony rozwój gminy.

Podsumowując, malejąca liczba połączeń autobusowych w Nieborowie prowadzi do zwiększenia zależności mieszkańców od samochodów prywatnych, co w szczególności uderza w osoby ubogie oraz młodzież. Ograniczony dostęp do sprawnego i ekonomicznego transportu publicznego skutkuje wykluczeniem społecznym, utrudnia codzienne funkcjonowanie oraz przyczynia się do degradacji środowiska. Konieczne jest więc podjęcie działań, które przywrócą atrakcyjność i funkcjonalność komunikacji publicznej, aby zapewnić wszystkim mieszkańcom równy dostęp do mobilności oraz wspierać zrównoważony rozwój całej społeczności.

6. Problemy techniczne

Analizie podlegają również problemy techniczne – w szczególności degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz niefunkcjonowanie rozwiązań technicznych, umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

ZJAWISKA NEGATYWNE W SFERZE TECHNICZNEJ

Poniżej przedstawiono zestawienie liczby nieruchomości wymagających prowadzenia prac remontowych/ termomodernizacyjnych (izolacja ścian, dachu, wymiana okien i drzwi) na nieruchomościach będących w posiadaniu Gminy Nieborów. Podano liczbę tych nieruchomości, obliczono średnią wartość dla gminy, a następnie kolorem pomarańczowym oznaczono wartości od niej wyższe, wskazując obszary koncentracji występowania zjawiska negatywnego.

Zjawisko negatywne: koncentracja problemów związanych z koniecznością prowadzenia prac remontowych/ termomodernizacyjnych na nieruchomościach będących w posiadaniu Gminy Nieborów

Wskaźnik: udział liczby nieruchomości wymagających prowadzenia prac remontowych/ termomodernizacyjnych w liczbie budynków ogółem będących w posiadaniu Gminy Nieborów [szt.]

Mieszkaniowy zasób gminy Nieborów tworzą lokale mieszkalne położone w budynkach, w których wyodrębniono własność lokali (wspólnoty mieszkaniowe), jak i w budynkach, w których nie wyodrębniono własności lokali, stanowiących w całości własność gminy Nieborów.

Tabela 30 Udział liczby nieruchomości wymagających prac remontowych/ termomodernizacyjnych w liczbie budynków ogółem będących w posiadaniu Gminy Nieborów [szt.]

obszar	liczba nieruchomości	liczba nieruchomości wymagających prowadzenia prac remontowych/ termomodernizacyjnych w budynkach będących w posiadaniu Gminy Nieborów[szt.]
Gmina ogółem	38	1,89²⁸
Arkadia	0	0
Bednary	0	0
Bednary-Kolonia	0	0
Bełchów Osiedle	6	6
Bełchów	0	0
Bobrowniki	2	0
Chylenieć	0	0
Dzierzgów	0	0
Dzierzgówek	0	0
Janowice	0	0
Julianów	0	0
Karolew	0	0
Kompina	5	5
Michałówek	0	0
Mysłaków	0	0
Nieborów	25	25
Patoki	0	0
Piaski	0	0
Sypień	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Nieborów w latach 2024 – 2028

²⁸ Wartość referencyjna

Od 2020 r. na terenie gminy funkcjonuje sieć kanalizacyjna o długości 2,00 km. W 2023 r. liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wynosiła 89 szt. W tym samym roku do sieci kanalizacyjnej podłączonych było 3,0% budynków mieszkalnych. Miejscowość Bobrowniki należy do Aglomeracji Łowicz, w której znajduje się również Miasto Łowicz i Gmina Łowicz. Ścieki bytowe z Aglomeracji są oczyszczane w oczyszczalni ścieków komunalnych zlokalizowanej w Łowiczu. W pozostałej części gminy, niepodłączonej do sieci kanalizacyjnej, podstawową infrastrukturę techniczną w zakresie gospodarki ściekowej stanowią przydomowe oczyszczalnie ścieków i zbiorniki bezodpływowe²⁹. Zbiorniki bezodpływowe (szamba) stanowią potencjalne zagrożenie dla środowiska.

Zjawisko negatywne: zagrożenie dla środowiska wynikające z dużej ilości bezodpływowych zbiorników ścieków

Wskaźnik: liczba bezodpływowych zbiorników ścieków do liczby mieszkańców ogółem na danym obszarze [szt./os.]

Obliczono wartość referencyjną dla Gminy Nieborów ogółem, kolorem pomarańczowym oznaczono wartości od niej wyższe, wskazując obszary o wysokim natężeniu zjawiska negatywnego.

Tabela 31 Liczba bezodpływowych zbiorników ścieków w stosunku do liczby mieszkańców ogółem na danym obszarze z uwzględnieniem średniej dla Gminy [szt./os.]

	liczba ludności - 2023 r. [os.]	liczba bezodpływowych zbiorników ścieków [szt.]	wskaźnik [szt./os.]
Gmina ogółem	9205	2354	0,26³⁰
Arkadia	247	49	0,20
Bednary	934	253	0,27
Bednary-Kolonia	351	89	0,25
Bełchów Osiedle	1500	392	0,26
Bełchów	637	179	0,28
Bobrowniki	1166	230	0,20
Chylenieć	58	16	0,28
Dzierzgów	420	130	0,31
Dzierzgówek	442	128	0,29
Janowice	179	41	0,23
Julianów	78	13	0,17
Karolew	148	47	0,32
Kompina	352	74	0,21
Michałówek	45	12	0,27
Mysłaków	1173	287	0,24
Nieborów	914	253	0,28
Patoki	161	43	0,27
Piaski	191	57	0,30
Sypień	209	61	0,29

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

Sfera techniczna – wizja lokalna

W gminie i miejscowości Nieborów dominuje stare budownictwo jednorodzinne, które często nie posiada właściwej izolacji termicznej, co niesie ze sobą szereg negatywnych konsekwencji. Wiele budynków, wybudowanych kilkadziesiąt lat temu, nie spełnia dzisiejszych standardów energooszczędności, przez co ciepło wytworzone w sezonie zimowym ucieka na zewnątrz. Brak odpowiedniego docieplenia ścian, dachów oraz nieefektywne okna powodują, że mieszkańcy muszą intensywniej korzystać z systemów grzewczych, co skutkuje wysokimi kosztami ogrzewania. W efekcie domy te obciążają budżety rodzinne, a jednocześnie przyczyniają się do zwiększonego zużycia energii,

²⁹ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Nieborów na lata 2023-2026 z perspektywą do roku 2030

³⁰ Wartość referencyjna

co ma negatywny wpływ na środowisko naturalne poprzez wzrost emisji szkodliwych substancji i gazów cieplarnianych.

Niedostateczna izolacja budynków wpływa także na komfort życia mieszkańców. Niska efektywność energetyczna przekłada się na utrzymanie niewystarczająco wysokich temperatur wewnątrz domów, co szczególnie w okresie zimowym może powodować dyskomfort i problemy zdrowotne, zwłaszcza u osób starszych oraz dzieci. Dodatkowo, niewłaściwie zaizolowane budynki są bardziej podatne na występowanie wilgoci i kondensacji pary wodnej, co sprzyja rozwojowi pleśni, grzybów i bakterii. Takie warunki nie tylko pogarszają estetykę wnętrz, ale również mogą negatywnie oddziaływać na zdrowie mieszkańców, zwiększając ryzyko infekcji dróg oddechowych i alergii. Problem przestarzałego budownictwa ma również szersze implikacje dla rozwoju całej gminy. Brak modernizacji i termomodernizacji domów obniża atrakcyjność inwestycyjną miejscowości, ograniczając możliwości pozyskiwania nowych mieszkańców oraz inwestorów zainteresowanych osiedlaniem się w nowoczesnym i energooszczędnym otoczeniu. W dłuższej perspektywie, stan budynków przekłada się na obniżenie wartości nieruchomości, co może wpłynąć na spowolnienie rozwoju gospodarczego regionu. Ponadto, niewydolność energetyczna budynków sprzyja utrwalaniu się problemu ubóstwa energetycznego, ponieważ rodziny zmuszone do wydawania dużej części swoich dochodów na ogrzewanie domów mają ograniczone możliwości inwestowania w inne sfery życia, co pogłębia wykluczenie społeczne. Rozwiązaniem problemu byłaby kompleksowa modernizacja istniejącego budownictwa, obejmująca docieplenie elewacji, wymianę okien na energooszczędne, a także modernizację systemów grzewczych. Wdrożenie programów wsparcia finansowego dla mieszkańców, umożliwiających przeprowadzenie niezbędnych remontów, mogłoby przyczynić się do poprawy efektywności energetycznej budynków, zmniejszenia kosztów ogrzewania oraz poprawy komfortu życia. W efekcie, inwestycje te miałyby pozytywny wpływ nie tylko na indywidualnych mieszkańców, ale również na całą gminę, podnosząc jej atrakcyjność, wspierając rozwój zrównoważony oraz poprawiając jakość środowiska naturalnego.

Fotografia 11. Zabudowa jednorodzinna w Nieborowie

Źródło: Fotografia własna

W Nieborowie znajduje się kilka domów wielorodzinnych, których stan techniczny i wizualny można określić jako zły lub średni, co stanowi istotny problem dla komfortu mieszkańców oraz ogólnej atrakcyjności osiedla. W wielu z tych budynków obserwuje się liczne zaniedbania, wynikające z przestarzałej infrastruktury oraz braku systematycznych remontów. Budynki te charakteryzują się często niewystarczającą izolacją termiczną, co prowadzi do znacznych strat ciepła w sezonie zimowym, a w konsekwencji – do podwyższonych kosztów ogrzewania dla mieszkańców. Dodatkowo, stare

instalacje elektryczne oraz wodno-kanalizacyjne wymagają pilnej modernizacji, gdyż ich awarie mogą stwarzać realne zagrożenie dla bezpieczeństwa użytkowników oraz przyczyniać się do powstawania wilgoci, pleśni i innych problemów zdrowotnych.

Estetyka budynków wielorodzinnych również pozostawia wiele do życzenia. Zaniedbane elewacje, popękane fasady oraz niewłaściwie utrzymane klatki schodowe wpływają negatywnie na wizerunek całego osiedla, obniżając wartość nieruchomości i zniechęcając potencjalnych nowych mieszkańców czy inwestorów. Takie warunki sprzyjają powstawaniu atmosfery zaniedbania, co dodatkowo wpływa na obniżenie komfortu życia oraz integracji społecznej mieszkańców, którzy czują się mniej bezpiecznie w otoczeniu nieodpowiednio utrzymanych budynków.

Problem budynków wielorodzinnych o złym lub średnim stanie technicznym ma również wymiar ekonomiczny. Wysokie koszty eksploatacji, wynikające z nieefektywnego ogrzewania i częstych napraw, obciążają budżety domowe, co w dłuższej perspektywie może pogłębiać problemy społeczne, takie jak ubóstwo energetyczne. Mieszkańcy, zmuszeni do ponoszenia dodatkowych wydatków, mają ograniczone możliwości inwestowania w poprawę swojego standardu życia, co wpływa negatywnie na ogólny rozwój społeczności.

W kontekście rewitalizacji, stan domów wielorodzinnych wymaga pilnej interwencji. Konieczne są kompleksowe działania modernizacyjne, obejmujące docieplenie budynków, wymianę zużytych instalacji, a także renowację elewacji i modernizację części wspólnych. Tego rodzaju inwestycje przyczynią się do poprawy efektywności energetycznej, obniżenia kosztów eksploatacyjnych oraz zwiększenia komfortu i bezpieczeństwa mieszkańców. W dłuższej perspektywie, rewitalizacja budynków wielorodzinnych wpłynie również na poprawę wizerunku całej miejscowości, co może stymulować dalszy rozwój gospodarczy i społeczny regionu.

Podsumowując, zaniedbany stan kilku domów wielorodzinnych w miejscowości Nieborów stanowi poważne wyzwanie, które wymaga kompleksowych działań modernizacyjnych. Poprawa ich kondycji technicznej i estetycznej nie tylko podniesie standard życia mieszkańców, ale również wzmocni atrakcyjność osiedla, przyczyniając się do zrównoważonego rozwoju całej społeczności.

Fotografia 12. Zabudowa wielorodzinna.

Źródło: Fotografia własna

Fotografia 13. Mieszkania przy Alei Lipowej

Źródło: Fotografia własna

W Nieborowie zauważalne są również liczne obiekty pustostany, które systematycznie niszczą i pozostawiają negatywny ślad w krajobrazie urbanistycznym. Opuszczone budynki i nieruchomości, nieużytkowane od dłuższego czasu, stanowią nie tylko widoczny dowód zaniedbań, ale także realne zagrożenie dla estetyki całej miejscowości oraz komfortu jej mieszkańców. Z biegiem lat pustostany ulegają dalszej degradacji – elewacje się łuszczą, okna są wybite, a konstrukcje narażone są na działanie warunków atmosferycznych, co przyspiesza proces ich niszczenia. Takie obiekty często stają się miejscami, które przyciągają wandalów, co dodatkowo pogłębia problem i zwiększa poczucie niepewności wśród mieszkańców. Pustostany mają również poważne konsekwencje ekonomiczne. Zajmują atrakcyjne lokalizacje, które mogłyby zostać wykorzystane do celów mieszkaniowych, usługowych lub kulturalnych, przyczyniając się do ożywienia przestrzeni. Ich obecność obniża wartość sąsiednich nieruchomości, co z kolei wpływa na ogólny rozwój gminy. Brak inwestycji w rewitalizację tych obiektów skutkuje odpływem potencjalnych inwestorów oraz ogranicza możliwości rozbudowy i modernizacji przestrzeni publicznej. W efekcie pustostany stają się barierą dla nowych projektów urbanistycznych i spowalniają proces rewitalizacji całej miejscowości. Co więcej, obiekty pustostanów często nie są objęte żadnym planem zagospodarowania, co skutkuje chaotycznym rozwojem i brakiem spójności w strukturze urbanistycznej. W ich beczynności kryje się potencjał do przekształcenia ich w nowoczesne przestrzenie, które mogłyby służyć jako centra kulturalne, mieszkalne lub biznesowe. Jednak bez odpowiedniej interwencji ze strony władz lokalnych i wsparcia finansowego ze źródeł zewnętrznych, te cenne tereny pozostaną niewykorzystane, pogłębiając negatywny wizerunek miejscowości.

Podsumowując, pustostany są jednym z istotnych problemów przestrzenno-funkcjonalnych, które negatywnie wpływają na estetykę, bezpieczeństwo oraz rozwój gospodarczy regionu. Kompleksowe działania rewitalizacyjne, obejmujące renowację, adaptację lub, w niektórych przypadkach, całkowitą przebudowę tych obiektów, są niezbędne, aby przekształcić te zaniedbane przestrzenie w aktywa, które przyczynią się do ożywienia społecznego i ekonomicznego całej gminy.

Fotografia 14. Stan obiektów przy Alei Lipowej

Źródło: Fotografia własna

Fotografia 15. Zabytkowy budynek gospodarczy z XVIII wieku. Aleja Lipowa. Nieborów.

Źródło: Fotografia własna

Na terenie miejscowości Nieborów znajdują się liczne obiekty zabytkowe, które stanowią cenny element dziedzictwa kulturowego i historycznego regionu. Odpowiednio zagospodarowane, mogą one stać się kluczowym filarem rewitalizacji, przyczyniając się zarówno do ożywienia przestrzeni, jak i wzrostu atrakcyjności turystycznej. Zabytkowe budowle czy elementy architektury urbanistycznej świadczą o bogatej historii, a ich adaptacja do współczesnych potrzeb – na przykład poprzez przekształcenie w centra kulturalne, galerie sztuki, muzea, lokale gastronomiczne czy przestrzenie

coworkingowe – pozwoli na ich ponowne wykorzystanie w sposób funkcjonalny i ekonomicznie opłacalny. Takie przedsięwzięcia nie tylko zachowują autentyczność i tożsamość regionu, ale również przyciągają inwestorów, turystów oraz nowych mieszkańców, tworząc impuls do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. Dodatkowo, obiekty te mogą pełnić rolę miejsc spotkań, edukacji i promocji kultury, co w dłuższej perspektywie wzmacnia integrację społeczności oraz podnosi jakość życia mieszkańców. Wdrożenie kompleksowych programów rewitalizacyjnych, które łączą ochronę zabytków z ich nowoczesnym zagospodarowaniem, stanowi więc istotny krok w kierunku ożywienia przestrzennego, poprawy wizerunku miejscowości oraz budowy fundamentów pod trwały rozwój regionu.

W całej Gminie Nieborów to właśnie miejscowość Nieborów zmagą się z największymi problemami technicznymi, co czyni ją kluczowym obszarem, który powinien być objęty programem rewitalizacji. Jako centrum administracyjne, gospodarcze i kulturalne gminy, Nieborów koncentruje intensywną aktywność, a zarazem wykazuje najbardziej widoczne oznaki degradacji infrastrukturalnej, które negatywnie wpływają na komfort życia mieszkańców oraz wizerunek regionu.

W Nieborowie można zaobserwować, że przestarzałe budownictwo – zarówno domy jednorodzinne, jak i budynki wielorodzinne – cechuje się niewystarczającą izolacją termiczną, co prowadzi do wysokich kosztów ogrzewania i pogłębiania problemu ubóstwa energetycznego. Zaniedbane elewacje, niewłaściwie utrzymane instalacje i częste awarie infrastruktury technicznej wpływają bezpośrednio na obniżenie standardu życia mieszkańców. Dodatkowo, problem pustostanów oraz zniszczonych obiektów, które stopniowo niszczą swoją strukturę, powoduje, że atrakcyjność przestrzeni gwałtownie spada.

Na uwagę zasługuje również problem stanu terenów przemysłowych, szczególnie przy ulicy Karola Boreckiego, gdzie znajdują się małe firmy, magazyny oraz punkty usługowe, ale których zaniedbany stan – widoczny w postaci nagromadzonych odpadów, starych pojazdów, złomu czy zużytych opon – znacząco obniża jakość przestrzeni i wpływa negatywnie na całokształt funkcjonowania Nieborowa. Tego typu zaniedbania odbijają się nie tylko na estetyce, ale także na jego potencjale gospodarczym oraz atrakcyjności dla inwestorów i turystów.

Kolejnym istotnym problemem są nieodpowiednio przystosowane chodniki oraz infrastruktura publiczna, które nie uwzględniają potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami. Nierówności, spękane nawierzchnie oraz obecność progów stanowią bariery architektoniczne, które ograniczają mobilność mieszkańców, pogłębiają wykluczenie społeczne i obniżają jakość życia.

Dodatkowo, zmniejszająca się liczba połączeń komunikacyjnych realizowanych przez lokalnych przewoźników skutkuje zwiększeniem zależności od samochodów prywatnych, co nie tylko generuje problemy komunikacyjne, ale również potęguje emisję zanieczyszczeń i wpływa na pogorszenie stanu środowiska naturalnego. W rezultacie mieszkańcy, w szczególności osoby ubogie oraz młodzież, tracą dostęp do efektywnego i ekonomicznego transportu publicznego, co dodatkowo ogranicza ich możliwości rozwoju osobistego i zawodowego.

7. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji

Zgodnie z ustawą z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji, przed przystąpieniem do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji, gmina musi wyznaczyć obszar zdegradowany oraz obszar podlegający rewitalizacji (Art. 8). Zgodnie z zapisami Art. 9 ustawy o rewitalizacji obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1062), niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

- 1) gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw lub
- 2) środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub
- 3) przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub
- 4) technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Z podsumowania diagnozy sfery społecznej oraz pogłębionej diagnozy sfery społecznej wynika, iż obszarem Gminy Nieborów znajdującym się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych jest obszar sołectw: Bednary, Bobrowniki, Dzierzgów, Janowice oraz Nieborów. Na obszarze tym odnotowano występowanie następujących zjawisk negatywnych:

- starzenie się społeczeństwa;
- konieczność korzystania z pomocy społecznej ogółem oraz z powodu: ubóstwa, bezrobocia oraz niepełnosprawności;
- bezrobocie;
- przemocy w rodzinie.

Wytczenie obszaru zdegradowanego

Zgodnie z zapisami Art. 9 ustawy o rewitalizacji obszar zdegradowany to obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z negatywnych zjawisk: gospodarczych lub środowiskowych lub przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych. Z tego powodu w poniższej tabeli przedstawiono sołectwa, gdzie zdiagnozowano koncentrację negatywnych zjawisk społecznych oraz pozostałe negatywne zjawiska występujące w sferach innych niż społeczna, opisane wcześniej w diagnozie, wraz z wynikami analiz wskaźnikowych, dla tychże sołectw.

Tabela 32 Wytyczenie obszaru zdegradowanego w oparciu o występowanie negatywnych zjawisk – podsumowanie diagnozy

		Zjawiska negatywne			
		zmniejszanie aktywności gospodarczej mieszkańców	koncentracja problemów technicznych związana z występowaniem obiektów zabytkowych wpisanych do GEZ	koncentracja problemów związanych z koniecznością prowadzenia prac remontowych/termomodernizacyjnych na nieruchomościach będących w posiadania Gminy Nieborów	zagrożenie dla środowiska wynikające z dużej ilości bezodpływowych zbiorników na ścieki
		Wskaźniki			
Obszar	koncentracja negatywnych zjawisk społecznych	udział liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w stosunku do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2023 r. [%]	udział obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków na danym obszarze w ogólnej liczbie obiektów zabytkowych w Gminie Nieborów [%]	liczba nieruchomości wymagających prowadzenia prac remontowych/termomodernizacyjnych w budynkach będących w posiadaniu Gminy Nieborów [szt.]	liczba bezodpływowych zbiorników na ścieki do liczby mieszkańców ogółem na danym obszarze [szt./os.]
Gmina Nieborów	średnia liczby zjawisk negatywnych niekorzystnych względem wartości referencyjnej dla gminy = 3,05	0,50	8,33	1,89	0,26
Bednary	5	0,91	7,45	0	0,27
Bobrowniki	5	0,29	1,06	0	0,20
Dzierzgów	7	0,76	1,06	0	0,31
Janowice	5	0,00	brak	0	0,23
Nieborów	7	0,56	31,91	25	0,28

Źródło: Opracowanie własne

Obszar zdegradowany w Gminie Nieborów, czyli obszar gdzie stwierdzono koncentrację występowania negatywnych zjawisk społecznych i odnotowano co najmniej jedno zjawisko negatywne w innej sferze niż społeczna, **obejmuje sołectwa: Bednary, Dzierzgów i Nieborów**. W tabeli poniżej przedstawiono wskaźniki dla obszaru zdegradowanego.

Tabela 33 Wytyczenie obszaru zdegradowanego w oparciu o występowanie negatywnych zjawisk – podsumowanie

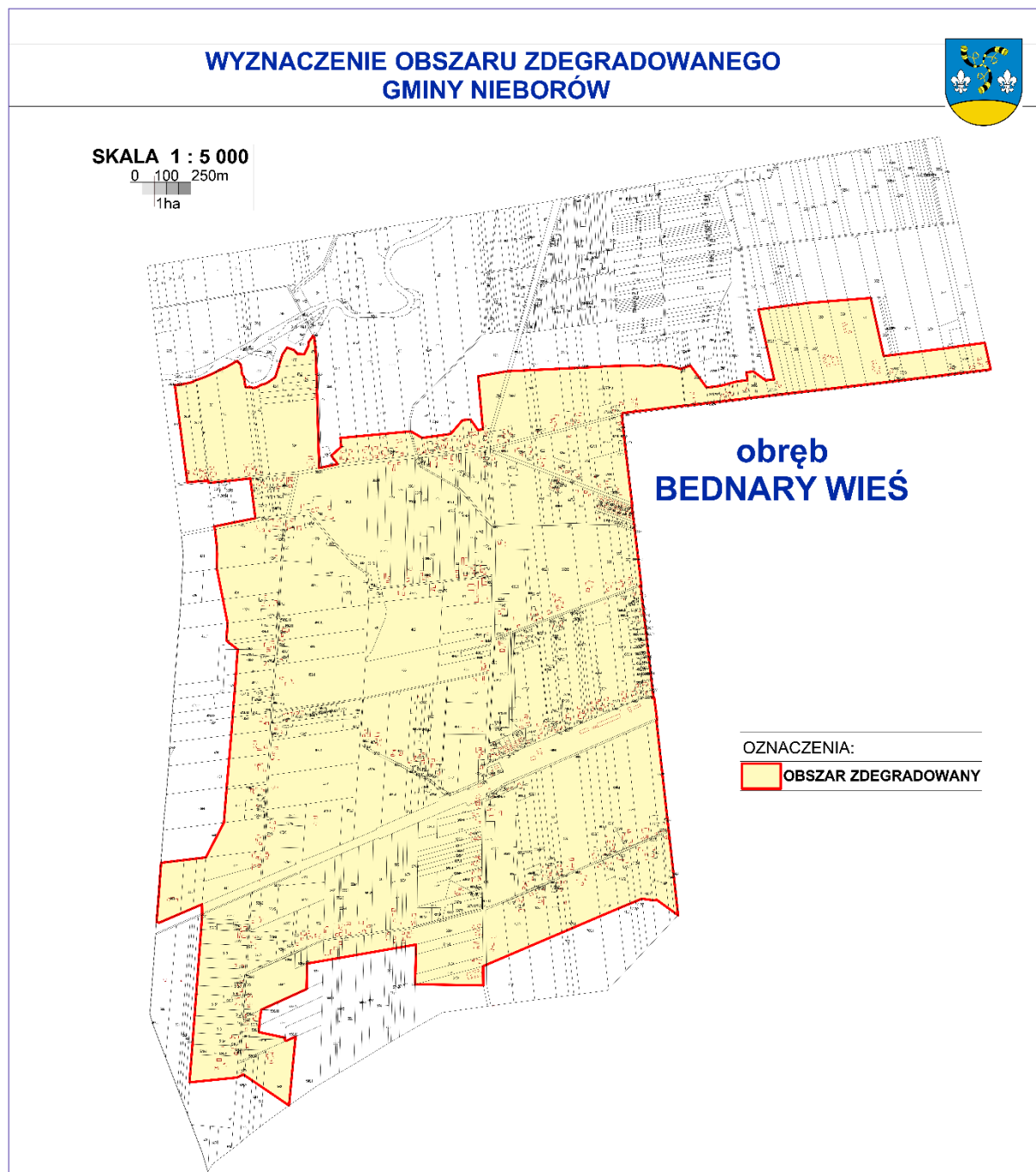
		Zjawiska negatywne			
		zmniejszanie aktywności gospodarczej mieszkańców	koncentracja problemów technicznych związana z występowaniem obiektów zabytkowych wpisanych do GEZ	koncentracja problemów związanych z koniecznością prowadzenia prac remontowych/termomodernizacyjnych na nieruchomościach będących w posiadania Gminy Nieborów	zagrożenie dla środowiska wynikające z dużej ilości bezodpływowych zbiorników na ścieki
		Wskaźniki			
Obszar	koncentracja negatywnych zjawisk społecznych	udział liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w stosunku do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2023 r. [%]	udział obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków na danym obszarze w ogólnej liczbie obiektów zabytkowych w Gminie Nieborów [%]	liczba nieruchomości wymagających prowadzenia prac remontowych/termomodernizacyjnych w budynkach będących w posiadaniu Gminy Nieborów [szt.]	liczba bezodpływowych zbiorników na ścieki do liczby mieszkańców ogółem na danym obszarze [szt./os.]
Gmina Nieborów	średnia liczby zjawisk negatywnych niekorzystnych względem wartości referencyjnej dla gminy = 3,05	0,50	8,33	1,89	0,26
Bednary	5	0,91	7,45	0	0,27
Dzierzgów	7	0,76	1,06	0	0,31
Nieborów	7	0,56	31,91	25	0,28

Źródło: Opracowanie własne

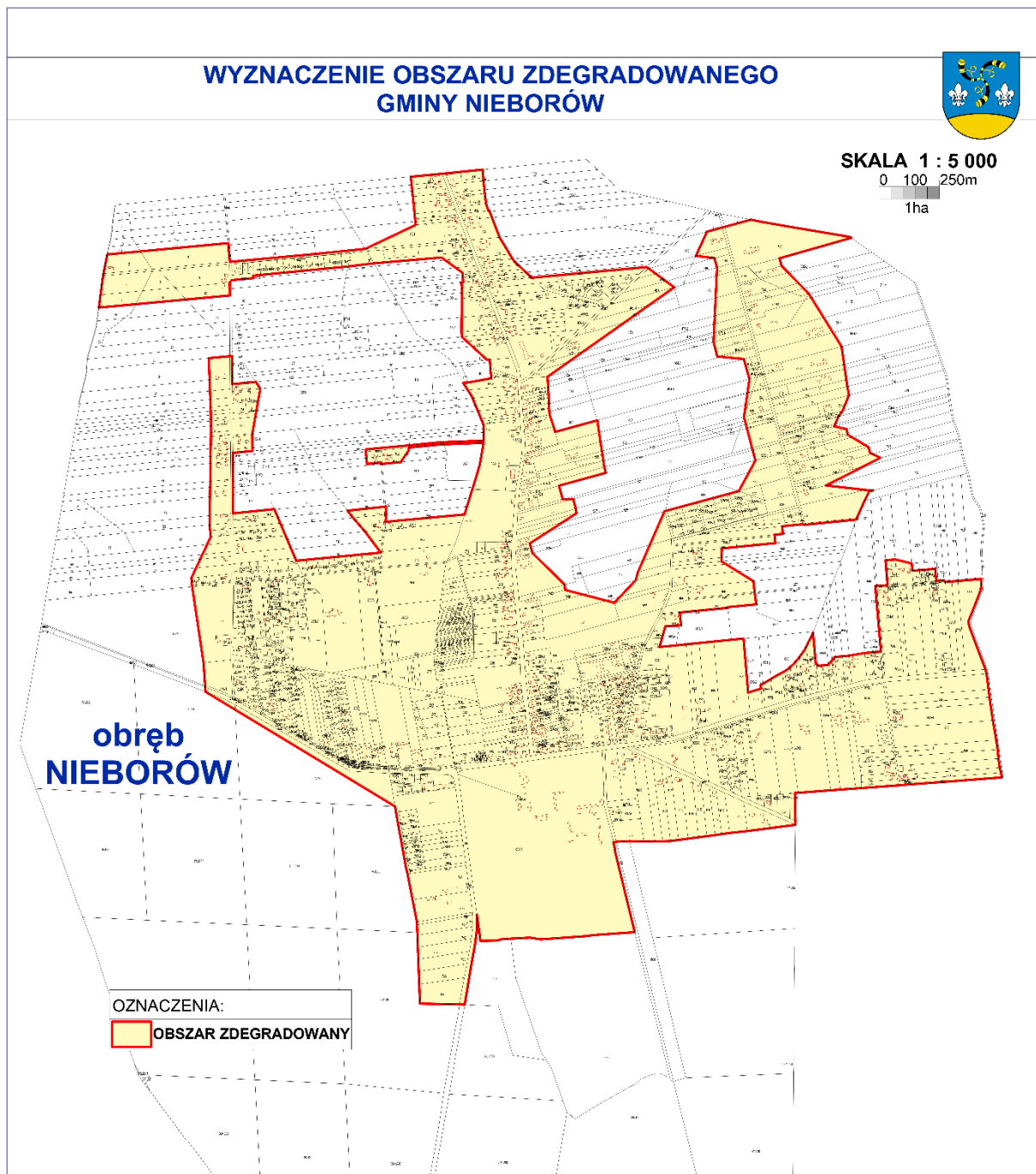
Obszar zdegradowany obejmuje zatem 3 podobszary. Zgodnie z analizą wskaźnikową oraz przeprowadzoną wizją lokalną kumulują się tam problemy: społeczne, gospodarcze, środowiskowe, funkcjonalno-przestrzenne oraz techniczne. Analizę wskaźnikową potwierdza przeprowadzona wizja lokalna i opisane na jej podstawie problemy wskazane w poszczególnych sferach wcześniej w diagnozie.

Na mapach poniżej przedstawiono podobszary zdegradowane.

Mapa 1 Podobszar zdegradowany - Bednary

Granice wytyczonych 3 podobszarów zdegradowanych obejmują tereny zamieszkałe w sołectwach.

Zgodnie z tabelą poniżej:

- maksymalna powierzchnia obszaru zdegradowanego, czyli podobszarów: Bednary, Dzierzgów i Nieborów, wynosi 3178,49 ha i stanowi **30,63%** powierzchni Gminy Nieborów,
- liczba mieszkańców obszaru zdegradowanego, czyli podobszarów: Bednary, Dzierzgów i Nieborów wynosi 2 268 osób i stanowi **24,64%** liczby mieszkańców Gminy Nieborów.

Tabela 34 Powierzchnia oraz liczba ludności w Gminie Nieborów oraz na obszarze zdegradowanym, czyli w podobszarach: Bednary, Dzierzgów i Nieborów

		max. powierzchnia [ha]	liczba ludności
obszar zdegradowany	Podobszar Bednary	802,44	934
	Podobszar Dzierzgów	389,56	420
	Podobszar Nieborów	1986,49	914
Razem obszar zdegradowany		3178,49	2268
Gmina Nieborów		10376,09	9205
udział % obszaru zdegradowanego w stosunku do gminy ogółem		30,63%	24,64%

Źródło: Diagnoza w poprzednich rozdziałach

Mając na uwadze powyższe, na terenie zdegradowanym wyznaczono **obszar rewitalizacji**.

Zgodnie z Art. 10 pkt 1. „Obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9 ust. 1, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację, wyznacza się jako obszar rewitalizacji.”

Zgodnie zaś z Art. 10 pkt 2 ustawy o rewitalizacji „obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic”.

Zgodnie z powyższym nie można uznać całego obszaru zdegradowanego za obszar rewitalizacji – nie zostałyby spełnione przesłanki zawarte w ustawie.

Dlatego, zgodnie z ustawą, **wytyczono obszar rewitalizacji**, stanowiący część obszaru zdegradowanego, **cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk**. Delimitacji posłuży tabela podsumowująca występowanie negatywnych zjawisk.

W tabeli poniżej wpisano liczbę negatywnych zjawisk w sferach innych niż społeczna dla każdego z sołectw z obszaru zdegradowanego. Obliczono średnią i oznaczono wartości od niej wyższe.

Tabela 35 Wytyczenie obszaru rewitalizacji w oparciu o występowanie negatywnych zjawisk

obszar	liczba negatywnych zjawisk społecznych	liczba zjawisk negatywnych w sferach innych niż społeczna
Bednary	5	2
Dzierzgów	7	2
Nieborów	7	4
Obszar zdegradowany		8; średnia = 2,66

Źródło: Opracowanie własne

Obszar rewitalizacji obejmuje zatem granice podobszaru zdegradowanego Nieborów, gdzie stwierdzono występowanie większej od średniej dla gminy liczby zjawisk negatywnych poza sferą społeczną. W sferze społecznej zdiagnozowano tam występowanie 7 zjawisk negatywnych.

Zachowano przewidziane ustawą limity:

Limit dotyczący powierzchni obszaru rewitalizacji:

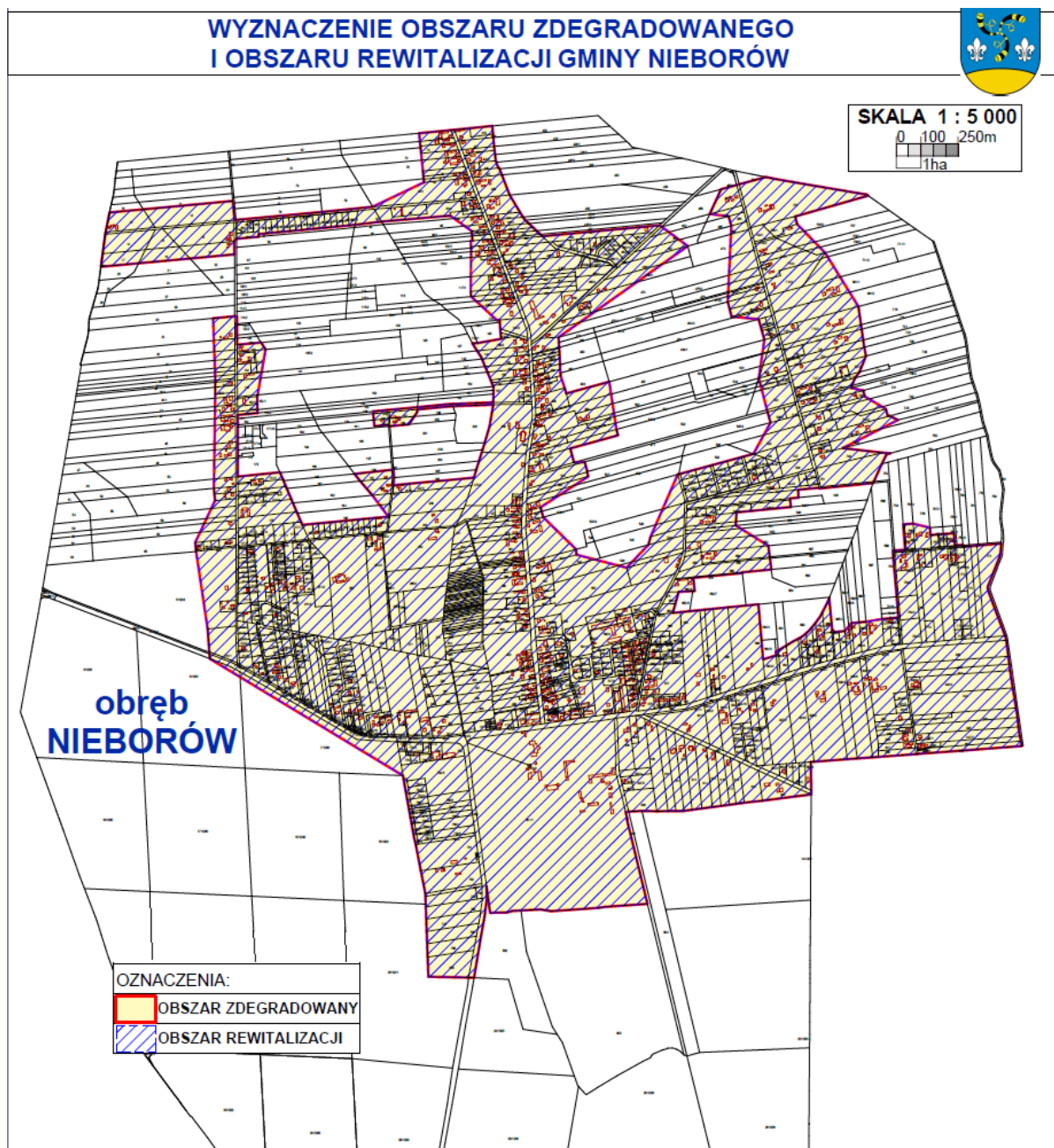
Obszar rewitalizacji zawiera się w granicach sołectwa Nieborów, którego powierzchnia wynosi 1 986,49 ha, co stanowi maksymalnie 19,14% powierzchni Gminy Nieborów. Kryterium dotyczące powierzchni pozostaje zatem spełnione.

Limit dotyczący liczby mieszkańców obszaru rewitalizacji

Podobszar zdegradowany Nieborów zamieszkuje 914 osób, co stanowi 9,93% mieszkańców Gminy Nieborów. Kryterium dotyczące ludności pozostaje zatem spełnione.

Poniżej na mapie przedstawiono granice obszaru rewitalizacji.

Mapa 4 Granica obszaru rewitalizacji w Gminie Nieborów

Podsumowując, na obszarze rewitalizacji (sołectwo Nieborów) stwierdzono występowanie następujących zjawisk negatywnych w sferze społecznej (wskazano także wartości referencyjne wskaźników dla gminy):

Tabela 36 Wskaźniki obszaru rewitalizacji dla sfery społecznej w odniesieniu do wskaźników referencyjnych dla Gminy Nieborów

Obszar	zjawiska negatywne							
	starzenie się społeczeństwa		konieczność korzystania z pomocy społecznej				przemoc w rodzinie	bezrobocie
	wskaźniki							
	udział liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w liczbie mieszkańców ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]	liczba osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do liczby ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]	udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r.				liczba funkcjonujących Procedur Niebieska Karta w stosunku do liczby ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]	udział liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze w 2023 r. [%]
			ogółem	ubóstwo	bezrobocie	niepełnosprawność		
Gmina Nieborów ³¹	19,99	20,87	0,65	0,28	0,2	0,2	0,14	2,2
Obszar rewitalizacji – sołectwo Nieborów	19,69	21,77	1,2	0,44	0	0,44	0,22	2,99

Źródło: Opracowanie własne

³¹ Wartości referencyjne

POGŁĘBIONA DIAGNOZA SFERY SPOŁECZNEJ DLA OBSZARU, NA KTÓRYM ZDIAGNOZOWANO WYSTĘPOWANIE ZJAWISK KRYZYSOWYCH

Liczba mieszkańców obszaru rewitalizacji zmniejszyła się w 2023 r. w porównaniu do roku 2020 o 2,25%, podczas gdy wartość referencyjna dla gminy wyniosła -1,2%.

Tabela 37 Liczba mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz gminy ogółem w latach 2020 - 2023

obszar	2020	2021	2022	2023
Gmina Nieborów	9317	9302	9238	9205
Obszar rewitalizacji – sołectwo Nieborów	935	923	916	914

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

Analiza struktury wieku ludności wskazuje, iż wartości wskaźników na obszarze rewitalizacji są niekorzystne względem wskaźników referencyjnych dla gminy ogółem w każdej z trzech grup wieku.

Tabela 38 Struktura wieku ludności zamieszkałej obszar rewitalizacji oraz gminę ogółem w 2023 r.

obszar	liczba ludności			
	ogółem	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym
Gmina Nieborów	9205	1840	5444	1921
Obszar rewitalizacji – sołectwo Nieborów	914	180	535	199

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

Tabela 39 Udział % poszczególnych grup wieku na obszarze rewitalizacji oraz w gminie ogółem w 2023 r. [%]

obszar	udział ludności wg grup wieku w liczbie mieszkańców ogółem [%]		
	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym
Gmina Nieborów	19,99	59,14	20,87
obszar rewitalizacji – sołectwo Nieborów	19,69	58,83	21,77

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów

Oznacza to, że obszar rewitalizacji objęty jest zjawiskiem starzenia się społeczeństwa. Możliwe skutki, jakie niesie za sobą to zjawisko to w szczególności:

- Problemy na rynku pracy – mniej osób w wieku produkcyjnym oznacza brak rąk do pracy, zwłaszcza w rolnictwie i lokalnych firmach.
- Spadek dochodów gminy – mniejsza liczba podatników powoduje niższe wpływy do budżetu gminy, co ogranicza możliwości inwestycyjne.
- Większe obciążenie systemu opieki zdrowotnej i społecznej – wzrasta zapotrzebowanie na usługi medyczne i opiekę dla seniorów, a gmina może nie mieć wystarczających zasobów, by sprostać temu wyzwaniu.
- Zanikanie społeczności lokalnych – wyludnianie się wsi i brak nowych mieszkańców prowadzą do zamykania szkół, sklepów i innych placówek usługowych.

W diagnozie opisano już problem korzystania mieszkańców z pomocy społecznej. Pomoc społeczna to system wsparcia dla osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, np. z powodu ubóstwa, bezrobocia, choroby czy niepełnosprawności. Korzystanie z niej ma zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki, które mogą wpływać na jednostkę, rodzinę oraz społeczeństwo. Dzięki korzystaniu z pomocy społecznej mieszkańcy obszaru rewitalizacji mogą zaspokoić podstawowe potrzeby (żywność, mieszkanie, opieka zdrowotna). Zmniejsza się skrajne ubóstwo i wykluczenie społeczne. Pomoc społeczna umożliwia dostęp do usług opiekuńczych i rehabilitacyjnych, a dzięki programom socjalnym seniorzy mogą godniej funkcjonować w społeczeństwie. Zasiłki rodzinne, dofinansowanie do posiłków w szkołach czy programy typu „800+” poprawiają warunki życia dzieci i chronią je przed negatywnymi skutkami biedy i wykluczenia społecznego. Z drugiej strony długotrwałe korzystanie z zasiłków może prowadzić do rezygnacji z poszukiwania pracy - niektórzy beneficjenci

uzależniają się od świadczeń i przestają podejmować aktywność zawodową. Osoby korzystające z pomocy społecznej mogą być postrzegane jako „leniwe” lub „niezaradne życiowo”. Może prowadzić to do wykluczenia społecznego i poczucia wstydu. Niektórzy beneficjenci nadużywają systemu, np. pracując „na czarno” i jednocześnie pobierając świadczenia. W skrajnych przypadkach może dochodzić do pokoleniowego przekazywania zależności od pomocy społecznej. Pomoc społeczna odgrywa ważną rolę w redukcji ubóstwa i wspieraniu osób w trudnej sytuacji, ale jej długotrwałe korzystanie może prowadzić do negatywnych skutków, takich jak bierność zawodowa czy uzależnienie od świadczeń. Kluczowe jest więc tworzenie mechanizmów, które nie tylko pomagają finansowo, ale także zachęcają do aktywizacji zawodowej i integracji społecznej szczególnie w obszarze rewitalizacji.

W okresie ostatnich lat można zauważyć spadek liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Jednak w wielu rodzinach występujące problemy są trudne do przezwyciężenia ze względu na utrwalony charakter. Ponadto w wielu rodzinach problemy występują równocześnie.

Rodzina jest najważniejszym środowiskiem życia człowieka, kształtującym osobowość, system wartości, poglądy i styl życia. Ważną rolę w prawidłowo funkcjonującej rodzinie odgrywają wzajemne relacje pomiędzy rodzicami, oparte na miłości i zrozumieniu. W przypadku dezorganizacji, rodzina nie jest w stanie realizować podstawowych zadań, role wewnątrz rodzinne ulegają zaburzeniu, a zachowania poszczególnych członków rodziny stają się niezgodne z normami prawnymi i moralnymi oraz oczekiwaniami społecznymi. Do kategorii zachowań negatywnych o dużej szkodliwości społecznej bez wątpienia należy zaliczyć przemoc w rodzinie. Stosowanie przemocy przez jednego z członków rodziny destabilizuje funkcjonowanie całej rodziny. Jej skutkiem mogą być nie tylko szkody w sferze zdrowia fizycznego i psychicznego, ale również długotrwałe negatywne konsekwencje dla rozwoju dzieci. Specyfika przemocy domowej jest niejednokrotnie trudna do rozpoznania i trwa wiele lat. Związek emocjonalny ofiary ze sprawcą, brak wiary w możliwość zmiany sytuacji sprawiają, że ofiary nie ujawniają przemocy i trzymają ją w tajemnicy. Ponadto traktowanie przemocy jako prywatnej sprawy rodziny powoduje, że wiele jej przypadków nie wychodzi na jaw.

Ograniczenie zdolności danej osoby do samodzielnej egzystencji stanowi barierę w wypełnianiu ról w środowisku rodzinnym, w miejscu zamieszkania czy pracy. Powodem może być obniżona sprawność ruchowa, intelektualna, psychofizyczna, funkcjonowania w społeczeństwie spowodowana wadami wrodzonymi, przewlekłymi chorobami, przebytymi urazami, a także obniżeniem się sprawności fizycznej i umysłowej wraz ze starzeniem się organizmu. Osoby starsze, chorujące i niepełnosprawne skarżą się na trudny dostęp do lekarzy specjalistów i rehabilitacji, niskie emerytury, samotność, brak wsparcia ze strony rodziny. Ponadto na terenie Gminy Nieborów brak jest infrastruktury wsparcia osób starszych w formie ośrodków zapewniających opiekę całodobową lub pobyt dzienny.

Osoby starsze najczęściej potrzebują usług opiekuńczych, obejmujących pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zleconą przez lekarza pielęgnację oraz zapewnienia kontaktów z otoczeniem. Dla większości osób wymagających usług opiekuńczych – opiekę zapewnia rodzina. Członkowie rodziny, którzy nie podejmują pracy z tytułu sprawowania opieki nad niepełnosprawnymi rodzicami lub dzieckiem pobierają z tego tytułu świadczenia opiekuńcze: świadczenia pielęgnacyjne, zasiłki dla opiekuna, specjalne zasiłki opiekuńcze. Seniorzy rzadko pobierają zasiłki stałe czy zasiłki okresowe z pomocy społecznej, ponieważ zazwyczaj posiadają uprawnienia do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego. W związku z tym ich dochód przekracza kryterium dochodowe określone w ustawie o pomocy społecznej i nie kwalifikują się do w/w zasiłków. Natomiast w grupie długotrwale chorujących oraz niepełnosprawnych beneficjentów GOPS jest sporo osób w wieku aktywności zawodowej, którzy są niezdolni do pracy z powodu wyniszczającego zdrowie trybu życia (alkoholizm). Uzależnienie rozumiane jest jako stan psychiczny i fizyczny, który wynika z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji w sposób okresowy bądź ciągły. Uzależnienie należy rozumieć także jako silną i nabytą potrzebę zażywania konkretnych substancji takich jak: alkoholu (alkoholizm), narkotyków (narkomania), leków (lekomania) oraz wykonywania określonych czynności (np. uprawianie hazardu, korzystanie z Internetu, robienie zakupów itp.). Uzależnienie może przynieść negatywne konsekwencje. Utrudnia prawidłowe funkcjonowanie,

prowadzi do utraty zdrowia, przestępczości, dysfunkcji w rodzinie oraz wykluczenia społecznego. Określenie rzeczywistej skali zjawiska uzależnień jest bardzo trudne, ponieważ niejednokrotnie mają one nieuświadomiony charakter i są trudne do zdiagnozowania.

Jak wskazała diagnoza, problemem na obszarze rewitalizacji jest również bezrobocie. Poniżej przedstawiono wskaźniki obrazujące poziom zjawiska, uwzględniając bezrobocie długotrwałe oraz osoby bezrobotne *po 50 roku życia*.

Tabela 40 Bezrobocie na obszarze rewitalizacji w 2023 r.

obszar	udział bezrobotnych w liczbie ludności wieku produkcyjnym [%]		
	ogółem	bezrobotni długotrwałe	bezrobotni po 50 r.ż.
Gmina Nieborów	2,20	1,05	0,68
obszar rewitalizacji – sołectwo Nieborów	2,99	1,31	1,12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Nieborów oraz Powiatowego Urzędu Pracy w Łowiczu

Dane wskazują, że obszar rewitalizacji zmagają się z większymi problemami na rynku pracy niż gmina w ujęciu ogólnym. Analizując dane dotyczące bezrobocia w Gminie Nieborów oraz w jej obszarze rewitalizacji, można zauważyć istotne różnice:

- Wyższe wskaźniki dla obszaru rewitalizacji w porównaniu do wartości referencyjnej dla gminy ogółem we wszystkich trzech przypadkach;
- Wskazuje to na większe problemy z zatrudnieniem w obszarze rewitalizacji, co może być związane z ograniczoną dostępnością miejsc pracy lub trudniejszymi warunkami gospodarczymi. Może się to również wiązać z niską aktywnością zawodową mieszkańców. Dodatkowo starsze osoby mogą mieć trudności w dostosowaniu się do wymagań rynku pracy, co sugeruje potrzebę wsparcia w postaci szkoleń lub programów aktywizujących.

Przeanalizowano również aktywność społeczną mieszkańców. W tym celu skorzystano z analiz dotyczących frekwencji wyborczej w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2024 r. Frekwencja dla Gminy Nieborów ogółem wyniosła 35,52%, przy czym na obszarze rewitalizacji było to 34,75%. Wyniki te świadczą o mniejszym zaangażowaniu mieszkańców obszaru w życie społeczne. Może to wynikać z różnych przyczyn i mieć poważne konsekwencje dla funkcjonowania demokracji. Obywatele mogą nie wierzyć, że ich głos ma realny wpływ na decyzje polityczne. Niska frekwencja często świadczy o rozczarowaniu klasą polityczną i poczuciu, że wybory nie przynoszą rzeczywistych zmian. Ludzie mogą uważać, że niezależnie od tego, kto wygra, ich codzienne życie się nie zmieni, mają poczucie braku kontroli nad decyzjami podejmowanymi przez władze, co skutkuje apatią wyborczą. Część osób nie bierze udziału w wyborach, ponieważ nie interesuje się polityką lub nie ma wystarczającej wiedzy na temat kandydatów i programów wyborczych. Może to świadczyć o braku edukacji obywatelskiej i słabej promocji aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. Ludzie mogą nie identyfikować się z żadnym z kandydatów i nie widzieć wśród nich osób, które reprezentują ich poglądy. Często w wyborach lokalnych frekwencja jest niższa, gdy mieszkańcy nie czują bezpośredniego związku z decyzjami podejmowanymi na szczeblu samorządowym. Niektórzy wyborcy rezygnują z głosowania jako formę protestu przeciwko polityce rządu, partii politycznych lub systemowi wyborczemu. Brak udziału w wyborach może być biernym sposobem wyrażenia niezadowolenia z aktualnej sytuacji w kraju.

Wskaźniki dla obszaru rewitalizacji poza sferą społeczną przedstawiają się następująco:

Tabela 41 Wskaźniki obszaru rewitalizacji dla pozostałych sfer w odniesieniu do wskaźników referencyjnych dla Gminy Nieborów

obszar	Zjawiska negatywne			
	zmniejszanie aktywności gospodarczej mieszkańców	koncentracja problemów technicznych związana z występowaniem obiektów zabytkowych wpisanych do GEZ	koncentracja problemów związanych z koniecznością prowadzenia prac remontowych/termomodernizacyjnych na nieruchomościach będących w posiadania Gminy Nieborów	zagrożenie dla środowiska wynikające z dużej ilości bezodpływowych zbiorników na ścieki
	Wskaźniki			
	udział liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w stosunku do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2023 r. [%]	udział obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków na danym obszarze w ogólnej liczbie obiektów zabytkowych w Gminie Nieborów [%]	liczba nieruchomości wymagających prowadzenia prac remontowych/termomodernizacyjnych w budynkach będących w posiadaniu Gminy Nieborów [szt.]	liczba bezodpływowych zbiorników na ścieki do liczby mieszkańców ogółem na danym obszarze [szt./os.]
Gmina Nieborów ³²	0,50	8,33	1,89	0,26
Obszar rewitalizacji – sołectwo Nieborów	0,56	31,91	25	0,28

Źródło: Opracowanie

Obszar rewitalizacji zlokalizowany jest w miejscowości Nieborów, która pełni kluczową rolę jako centrum administracyjne, gospodarcze i kulturalne gminy oraz która ma największe znaczenie dla rozwoju lokalnego, co czyni ją naturalnym punktem odniesienia dla całego regionu. To właśnie w Nieborowie koncentrują się największe problemy gospodarcze, które mają wpływ na całą strukturę funkcjonowania gminy. W centrum tym obserwuje się systematyczny spadek liczby małych, rodzinnych przedsiębiorstw, które przez długie lata stanowiły podstawę lokalnej gospodarki. Utrata tych firm, spowodowana m.in. dominacją sieci handlowych, rozwojem e-handlu oraz zmieniającymi się preferencjami konsumentów, skutkuje odpływem lokalnych środków finansowych i ogranicza możliwość reinwestycji w rozwój infrastruktury oraz usług publicznych.

Równocześnie, sektor rolniczy, będący tradycyjnym filarem gospodarczym gminy, także ulega stopniowemu zanikowi. Małe gospodarstwa, zmagające się z niską innowacyjnością i ograniczonym dostępem do nowoczesnych technologii, nie są w stanie sprostać rosnącym wymaganiom rynku, co prowadzi do obniżenia dochodów rolników i dalszej dezintegracji lokalnej struktury ekonomicznej. Problem ten jest szczególnie widoczny w Nieborowie, gdzie historycznie rolnictwo odgrywało ważną rolę, ale dziś traci na znaczeniu na rzecz innych sektorów.

Dodatkowym czynnikiem, który pogłębia problemy gospodarcze obszaru rewitalizacji, jest odpływ młodych, wykształconych mieszkańców, którzy decydują się szukać lepszych perspektyw zawodowych poza granicami gminy. Ten drenaż kapitału ludzkiego nie tylko osłabia potencjał innowacyjny regionu, ale również zmniejsza bazę konsumencką, co wpływa negatywnie na lokalne sklepy i usługi. W efekcie, gmina traci nie tylko środki finansowe, ale także cenny kapitał intelektualny, który mógłby być motorem rozwoju nowych inicjatyw gospodarczych.

Niezwykle istotny jest także problem bierności części społeczeństwa, szczególnie wśród osób powyżej 50. roku życia, które często wykazują niechęć do zakładania własnych firm. Długotrwałe bezrobocie i brak inicjatywy przedsiębiorczej w tej grupie wiekowej powodują, że potencjał lokalny pozostaje niewykorzystany, a brak nowych inwestycji i projektów gospodarczych dodatkowo pogłębia stagnację

³² Wartości referencyjne

ekonomiczną Nieborowa. Taki stan rzeczy prowadzi do utrwalenia negatywnych trendów, które hamują rozwój nie tylko samego centrum, ale całej gminy.

W świetle powyższych problemów, obszar rewitalizacji wymaga pilnej interwencji w ramach programu rewitalizacji. Skoncentrowane działania w tej lokalizacji mają potencjał, by nie tylko przywrócić dynamikę gospodarczą poprzez wsparcie dla małych przedsiębiorstw, modernizację infrastruktury oraz stymulowanie innowacyjnych inicjatyw, ale także zatrzymać odpływ kapitału ludzkiego i finansowego. Inwestycje skierowane na rewitalizację centrum pozwolą na odnowienie przestrzeni publicznych, rozwój oferty kulturalnej i edukacyjnej, a także stworzenie przyjaznego środowiska dla przedsiębiorczości. Efekt kaskadowy takich działań może przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców nie tylko w Nieborowie, ale i w pozostałych częściach gminy, co w długofalowej perspektywie wpłynie na wzrost konkurencyjności regionu oraz stabilizację jego sytuacji gospodarczej.

Podsumowując, miejscowość Nieborów, będąc sercem gminy, koncentruje największe wyzwania gospodarcze, które wymagają natychmiastowej reakcji. Włączenie tej lokalizacji do programu rewitalizacji jest kluczowe dla odwrócenia negatywnych trendów i stworzenia fundamentów pod przyszły, zrównoważony rozwój całego regionu.

Obszar rewitalizacji w Nieborowie, będącym centralnym punktem gminy, wyróżnia się szeregiem problemów środowiskowych. W Nieborowie obserwuje się nasilające zanieczyszczenie powietrza, wynikające głównie z powszechnego stosowania tradycyjnych paliw do ogrzewania domów, takich jak węgiel, ekogroszek oraz inne frakcje paliwowe. Emisja szkodliwych substancji, takich jak pyły zawieszone, tlenki siarki i azotu, w połączeniu z ubóstwem energetycznym, skutkuje pogorszeniem jakości powietrza, co negatywnie wpływa na zdrowie mieszkańców i stan lokalnego ekosystemu. Tradycyjne systemy grzewcze, które często nie są poddawane modernizacji, generują wysokie koszty ogrzewania, ograniczając możliwości finansowe mieszkańców na inwestycje w termomodernizację, co z kolei utrwala cykl zanieczyszczenia i degradacji środowiska.

Kolejnym poważnym problemem jest niekontrolowane gospodarowanie odpadami, które w Nieborowie przybiera formę chaotycznie ulokowanych składowisk, przechowywanych na podwórkach czy zakopywanych w ziemi. Takie praktyki prowadzą do skażenia gleby oraz wód gruntowych, a także negatywnie wpływają na estetykę i wizerunek miejscowości. Zanieczyszczone tereny przyciągają szkodniki i stwarzają zagrożenia epidemiologiczne, co dodatkowo obniża jakość życia mieszkańców i zniechęca potencjalnych inwestorów oraz turystów.

Zmiany klimatyczne, które obserwujemy na całym świecie, mają również swoje odzwierciedlenie w Nieborowie. Wraz z rosnącymi temperaturami i nieregularnymi opadami, tradycyjna roślinność ulega degradacji, a w jej miejsce pojawiają się gatunki mniej rodzime, często inwazyjne, które zaburzają naturalną równowagę ekosystemu. Utrata rodzimych gatunków roślin wpływa na spadek bioróżnorodności, co ma daleko idące konsekwencje dla funkcjonowania całego systemu przyrodniczego, w tym dla populacji owadów, pełniących kluczową rolę w procesach zapylania i utrzymaniu żyzności gleby.

Warto również podkreślić, że jednym z najcenniejszych elementów dziedzictwa Nieborowa jest park pałacowy, który jednak wymaga pilnej interwencji w celu ochrony drzew oraz zachowania bioróżnorodności. Systematyczna pielęgnacja zieleni, ochrona siedlisk owadów oraz ograniczenie stosowania szkodliwych środków chemicznych są niezbędne, aby utrzymać wysoką wartość przyrodniczą i estetyczną tego obszaru. W kontekście zmian klimatycznych i rosnącej degradacji środowiska, działania te nabierają szczególnego znaczenia, gdyż mają bezpośredni wpływ na stabilność ekosystemu i atrakcyjność turystyczną parku, który stanowi jeden z kluczowych elementów potencjału społecznego i gospodarczego gminy.

Uwzględniając powyższe problemy – potrzebna jest modernizacja systemów grzewczych, termomodernizacja budynków, rozwój odnawialnych źródeł energii oraz efektywne gospodarowanie odpadami, co przyczyni się do poprawy jakości powietrza i ochrony lokalnych zasobów naturalnych. Dodatkowo, inwestycje w ochronę i rozwój terenów zielonych, w tym w park pałacowy, stworzą

fundament pod dalszy rozwój turystyki i poprawę estetyki miejscowości, co wpłynie pozytywnie na zdrowie mieszkańców i wizerunek regionu. Skierowanie działań na rozwiązanie problemów środowiskowych, umożliwi również wdrożenie programów edukacyjnych, które podniosą świadomość ekologiczną społeczeństwa i zaangażują mieszkańców w działania na rzecz ochrony środowiska. Tylko poprzez zintegrowane podejście, łączące modernizację infrastruktury, ochronę przyrody oraz rozwój technologii odnawialnych źródeł energii, możliwe będzie odwrócenie negatywnych trendów i stworzenie trwałego fundamentu dla zrównoważonego rozwoju lokalnego.

Wszystkie te problemy skupione w obszarze rewitalizacji, wskazują na konieczność podjęcia pilnych działań, które pozwolą na odwrócenie negatywnych trendów. Dzięki nim możliwa będzie zarówno poprawa jakości życia mieszkańców, ale również przyciągnięcie inwestorów, rozwój turystyki oraz budowa pozytywnego wizerunku gminy na przyszłość.

ZAKOŃCZENIE

Przedmiotowe opracowanie definiuje granice obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji, odgrywając kluczową rolę w planowaniu działań odnowy w Gminie Nieborów. Ich wyznaczenie wynika z dogłębnej analizy aspektów społecznych, ekonomicznych, środowiskowych, przestrzennych oraz technicznych, mającej na celu precyzyjne określenie miejsc wymagających wsparcia i interwencji.

Planowane przedsięwzięcia skupią się na przywróceniu obszarowi rewitalizowanemu jego pierwotnych funkcji użytkowych i społecznych, a także stworzeniu warunków sprzyjających jego zrównoważonemu rozwojowi. Wytyczone granice stanowią fundament dla skutecznego projektowania, koordynowania i realizacji inicjatyw rewitalizacyjnych, zgodnie z założeniami strategii rozwoju lokalnego oraz obowiązującymi regulacjami prawnymi.

Niniejszy dokument stanowi punkt wyjścia do wdrażania konkretnych działań rewitalizacyjnych, których głównym celem jest podniesienie standardu życia mieszkańców, poprawa atrakcyjności przestrzeni miejskiej oraz pobudzenie aktywności społeczno-gospodarczej na obszarach objętych procesem rewitalizacji.

Spis rysunków

Rysunek 1 Wskazanie obszarów koncentracji negatywnych zjawisk w sferze społecznej: Bednary, Bobrowniki, Dzierzgów, Janowice oraz Nieborów

Rysunek 2 Formy ochrony przyrody na terenie Gminy Nieborów

Spis fotografii

Fotografia 1. Dyskont w miejscowości Nieborów

Fotografia 2. Pałac w Nieborowie

Fotografia 3. Park Pałacowy w Nieborowie

Fotografia 4. Park Pałacowy - widok na staw

Fotografia 5. Dziura z zakopanymi śmieciami w Nieborowie.

Fotografia 6. Podwórkó w Nieborowie.

Fotografia 7: Nieborów i Arkadia – zespół pałacowo-ogrodowy i ogród sentymentalno-romantyczny (XVIIIXVIII w.)

Fotografia 8. Teren przemysłowy w miejscowości Nieborów

Fotografia 9. Stan podwórka w centrum Nieborowa

Fotografia 10. Nieborów, Aleja Lipowa.

Fotografia 11. Zabudowa jednorodzinna w Nieborowie

Fotografia 12. Zabudowa wielorodzinna.

Fotografia 13. Mieszkania przy Alei Lipowej

Fotografia 14. Stan obiektów przy Alei Lipowej

Fotografia 15. Zabytkowy budynek gospodarczy z XVIII wieku. Aleja Lipowa. Nieborów.

Spis map

Mapa 1 Podobszar zdegradowany - Bednary

Mapa 2 Podobszar zdegradowany - Dzierzgów

Mapa 3 Podobszar zdegradowany - Nieborów

Mapa 4 Granica obszaru rewitalizacji w Gminie Nieborów

Spis tabel

Tabela 1 Liczba mieszkańców w Gminie Nieborów z podziałem na sołectwa w latach 2020-2023 - stan na 31 grudnia

Tabela 2 Ruch naturalny ludności na terenie Gminy Nieborów (stan w dniu 31 XII) w latach 2020-2023

Tabela 3 Migracje wewnętrzne i zagraniczne w Gminie Nieborów w latach 2020-2023

Tabela 4 Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w Gminie Nieborów w latach 2020-2023

Tabela 5 Liczba mieszkańców według ekonomicznych grup wieku w Gminie Nieborów z podziałem na sołectwa w latach 2020-2023 - stan w dniu 31 XII

Tabela 6 Udział liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w liczbie mieszkańców ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

Tabela 7 Liczba osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do liczby ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

Tabela 8 Udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

Tabela 9 Udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

Tabela 10 Udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej z powodu bezrobocia w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

Tabela 11 Udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

Tabela 12 Liczba funkcjonujących Procedur Niebieska Karta w stosunku do liczby ludności ogółem na danym obszarze w 2023 r. [%]

Tabela 13 Udział liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze w 2023 r. [%]

Tabela 14 Podsumowanie analizy zjawisk negatywnych dla sfery społecznej

Tabela 15 Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Nieborów wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 (stan w dniu 31.XII)

Tabela 16 Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Nieborów w latach 2020-2023

Tabela 17 Liczba nowo zarejestrowanych oraz wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w Gminie Nieborów w latach 2020-2023

Tabela 18 Powierzchnia gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych

Tabela 19 Udział liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w stosunku do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2023 r. [%]

Tabela 20 Złoże surowców mineralnych na terenie Gminy Nieborów wg stanu na 31.12.2022 r.

Tabela 21 Wykaz pomników przyrody na terenie gminy Nieborów

Tabela 22 Wykaz użytków ekologicznych na terenie Gminy Nieborów

Tabela 23 Powierzchnia sołectw w Gminie Nieborów

Tabela 24 Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Tabela 25 Obiekty i obszary reprezentatywne – ocena stanu zachowania (na koniec 2023 r.) oraz rekomendowane działania do podjęcia w latach 2024-2027.

Tabela 26 Obiekty wpisane do rejestru zabytków

Tabela 27 Obiekty wpisane do Krajowej Ewidencji Zabytków

Tabela 28 Wykaz obiektów zamieszczony w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Nieborowie

Tabela 29 Udział obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków na danym obszarze w ogólnej liczbie obiektów zabytkowych w Gminie Nieborów [%]

Tabela 30 Udział liczby nieruchomości wymagających prac remontowych/ termomodernizacyjnych w liczbie budynków ogółem będących w posiadaniu Gminy Nieborów [szt.]

Tabela 31 Liczba bezodpływowych zbiorników ścieków w stosunku do liczby mieszkańców ogółem na danym obszarze z uwzględnieniem średniej dla Gminy [szt./os.]

Tabela 32 Wytyczenie obszaru zdegradowanego w oparciu o występowanie negatywnych zjawisk – podsumowanie diagnozy

Tabela 33 Wytyczenie obszaru zdegradowanego w oparciu o występowanie negatywnych zjawisk – podsumowanie

Tabela 34 Powierzchnia oraz liczba ludności w Gminie Nieborów oraz na obszarze zdegradowanym, czyli w podobszarach: Bednary, Dzierzgów i Nieborów

Tabela 35 Wytyczenie obszaru rewitalizacji w oparciu o występowanie negatywnych zjawisk

Tabela 36 Wskaźniki obszaru rewitalizacji dla sfery społecznej w odniesieniu do wskaźników referencyjnych dla Gminy Nieborów

Tabela 37 Liczba mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz gminy ogółem w latach 2020 - 2023

Tabela 38 Struktura wieku ludności zamieszkałej obszar rewitalizacji oraz gminę ogółem w 2023 r.

Tabela 39 Udział % poszczególnych grup wieku na obszarze rewitalizacji oraz w gminie ogółem w 2023 r. [%]

Tabela 40 Bezrobocie na obszarze rewitalizacji w 2023 r.

Tabela 41 Wskaźniki obszaru rewitalizacji dla pozostałych sfer w odniesieniu do wskaźników referencyjnych dla Gminy Nieborów

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba mieszkańców w Gminie Nieborów ogółem w latach 2020 - 2023

Wykres 2 Przyrost naturalny na 1000 ludności na terenie Gminy Nieborów (stan w dniu 31 XII) w latach 2020-2023

Wykres 3 Saldo migracji w Gminie Nieborów w latach 2020-2023

Wykres 4 Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w Gminie Nieborów w latach 2020-2023 [%]

Wykres 5 Liczba ludności korzystającej z pomocy społecznej w Gminie w latach 2020-2023 [%]

Wykres 6 Powody przyznawania pomocy społecznej latach 2020-2023

Wykres 7 Liczba Procedur Niebieska Karta w Gminie Nieborów w latach 2020-2023

Wykres 8 Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych ogółem w latach 2020-2023 w Gminie Nieborów

Wykres 9 Udział zarejestrowanych bezrobotnych długotrwale, do 25 roku życia oraz powyżej 50 roku życia w liczbie ludności w wieku produkcyjnym z obszaru Gminy Nieborów w latach 2020 – 2023

Wykres 10 Rozkład podmiotów gospodarki narodowej wg klasy wielkości (stan na dzień 31.12.2023 r.)

Wykres 11 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Gminie Nieborów w latach 2020 – 2023